

Proiectul pentru Reforma Educației Timpurii (P.R.E.T.)

Scopul general al Proiectului pentru Reforma Educației Timpurii este acela de a îmbunătăți calitatea infrastructurii sistemului de educație preșcolară și de a se adresa nevoilor de bază ale copiilor prin intermediul îmbunătățirii serviciilor, pentru a le permite acestora să-și valorifice potențialul într-un grad maxim și să îi pregătească pentru un start bun la școală și în viață.

Mai precis, P.R.E.T. urmărește:

- Să îmbunătățească infrastructura actuală a sistemului de educație timpurie pentru copiii de la 3 la 6/7 ani prin reabilitarea și dezvoltarea unităților de educație;
- Să îmbunătățească nivelul calității educației preșcolare prin perfecționarea cadrelor didactice și asigurarea unor materiale didactice corespunzătoare;
- Să eficientizeze sistemul educațional prin crearea Centrelor de Resurse pentru Educație și Dezvoltare, precum și prin dezvoltarea sistemului de management educațional al Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului.

Proiectului pentru Reforma Educației Timpurii se va desfășura la nivel național, în toate județele României (inclusiv municipiul București) ca parte a programului mai larg de reformă a educației timpurii din România și a strategiei complexe de reformă a educației timpurii (2005 - 2011) dezvoltate de M.E.C.T.

Proiectul pentru Reforma Educației Timpurii include următoarele **componente** (direcții de acțiune):

- **Componenta 1: Reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii**, având ca obiectiv îmbunătățirea infrastructurii celor mai defavorizate grădinițe, astfel încât acestea să ajungă la un standard minim de funcționare, precum și asigurarea spațiilor necesare unităților care au avut de suferit de pe urma procesului de retrocedare a imobilelor naționalizate.
- **Componenta 2: Formarea și perfecționarea personalului din grădinițe** (manageri, cadre didactice, asistente, administratori și alte categorii), în cadrul căreia se urmărește dezvoltarea și livrarea de programe integrate de dezvoltare profesională pentru educatori (aproximativ 35.000 de persoane), personalul de îngrijire - îngrijitori, asistenți, personal medical - (aproximativ 13.000), manageri (circa 2.500) și părinți.
- **Componenta 3: Dezvoltarea capacității sistemului de a oferi servicii de calitate** prin dotarea grădinițelor cu material didactic, jocuri educative și alte materiale necesare procesului de educație timpurie a copiilor de la 3 la 6/7 ani, înființarea rețelei de Centre de Resurse pentru Educație și Dezvoltare (CRED), înființarea unor servicii specifice pentru copiii cu vârste între 0 - 6/7 ani cu dizabilități și nevoi speciale, creșterea capacității MECT și a autorităților locale de a monitoriza, evalua și dezvolta politici educaționale.

Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului
Unitatea de Management al Proiectelor pentru Învățământul Preuniversitar

PROIECTUL PENTRU REFORMA EDUCAȚIEI TIMPURII

Să construim împreună cei 7 ani... de-acasă

Modul pentru părinți și educatori

București
2008

Prezenta lucrare face parte din seria *Module pentru formarea și perfecționarea personalului din grădinițe* elaborată în cadrul *Proiectului pentru Reforma Educației Timpurii, Componenta 2: Formarea și perfecționarea personalului din grădinițe* cofinanțat de Guvernul României și de Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei (BDCE).

Lucrarea a fost realizată de o echipă de consultanți ai instituțiilor care asigură în parteneriat asistența tehnică a Proiectului: *Educația 2000+ Consulting, Asociația Centrul „Step by Step” pentru Educație și Dezvoltare Profesională și Fundația Centrul Educația 2000+.*

Echipa de coordonare din partea MECT-UMPIP:

Mihaela Ionescu
Irina Velter

Echipa de coordonare din partea Asistenței Tehnice:

Monica Dvorski
Cristiana Boca
Emilia Lupu

Coordonator serie module de formare:

Cristiana Boca

Autori:

Cristina Popescu, Mihaela Bucinschi

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Să construim împreună cei 7 ani... de-acasă / Cristiana Boca (coord.), Mihaela Bucinschi, Cristina Popescu, Ecaterina Stativă - București: Educația 2000+, 2009
Bibliogr.
ISBN 978-973-1715-18-6

I. Boca, Cristiana (coord.)
II. Bucinschi, Mihaela
III. Popescu, Cristiana
IV. Stativă, Ecaterina

395-053.2

Ilustrație copertă: Grădinița Bambi Step by Step București

Design copertă: Millenium Design Group

Layout & DTP: Millenium Design Group

Imagini interior: Grădinița Bambi Step by Step București, Grădinița nr. 3 Step by Step Tulcea

Coperta și interior: Millenium Design Group

© 2008 Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Unitatea de Management a Proiectelor pentru Învățământul Preuniversitar București. Toate drepturile rezervate.

Să construim împreună cei 7 ani... de-acasă

[argument]

Construcția celor „7 ani de acasă” este un proces îndelungat, proces în care avem nevoie de parteneri. Atunci când construim împreună trebuie să fim conștienți de importanța fiecăruia dintre noi, de ce anume ne leagă, cine suntem „noi” și cine suntem fiecare dintre noi. Ce știm să facem și ce putem face fiecare, pentru a reuși să facem împreună.

Rolul părinților este acela de a fi educatorii copilului lor. Unde și când se termină rolul de educator al părinților? Când învățăm, când relaționăm, când iubim? Avem de învățat de la copilul nostru? Când putem spune: „iartă-mă!”, „am greșit”? Știm oare totul despre copilul nostru? Dar despre noi, ca părinți?

Ni se poate întâmpla și nouă, părinților, să fim în dificultate: ce hotărâri luăm, cât trebuie să îi ocupăm timpul copilului nostru, cum determinăm nevoia de ajutor a copilului și când îl lăsăm să își gestioneze singur eșecurile și bucuriile? Gădinița și educatorii ne pot susține în devenirea noastră ca părinți? Avem nevoie de ajutor, dar nu știm cui să ne adresăm?

O parte din răspunsurile la aceste întrebări dorim să le regăsim în acest volum. Restul răspunsurilor la întrebările în legătură cu dezvoltarea integrată a copilului vor rămâne să fie descoperite în cadrul unei relații de respect reciproc și parteneriat care se leagă între părinți și educatori, după ce vom citi aceste pagini. În fond, realitatea zilelor petrecute alături de copii ne ajută să ne dezvoltăm ca părinți și ca profesioniști!

Autorii

Note

Orice om mare a fost copil

capitolul

[1]

Cine-l vede pe copil cum crește? Nimeni! Numai cei care vin din altă parte spun: "Vai, ce a crescut!". Dar nici mama, nici tata nu l-au văzut cum crește. El a devenit în timp. Și în fiecare clipă a fost ceea ce urma să fie.

Antoine de Saint-Exupery

1.1. Dezvoltarea integrată a copilului

Dezvoltarea umană a fost întotdeauna un teritoriu asupra cărora s-au aplecat cu interes mulți cercetători. Care-i traseul pe care îl străbate ființa umană de-a lungul devenirii ei? Probabil curiozitatea cercetătorilor nu se va opri nicicând în a studia omul, însă în ultimii ani, nuanța importantă de la care se pornește este importanța primilor ani în dezvoltarea omului.

Rezultatele cercetărilor recente au schimbat percepția asupra copilului, accentuând tot mai mult competențele și aptitudinile copilului ca persoană și importanța recunoașterii faptului că un copil trebuie să fie recunoscut ca atare de toți adulții care îl înconjoară: în familie, în comunitate sau în societate. Pentru a ne asigura că înțelegem cât de importanți sunt pentru dezvoltarea omului primii ani de viață, vom încerca în cele ce urmează să detaliem câteva concepte care fac parte din limbajul cotidian, pe care le folosim fără a bănui care este importanța lor.

Noțiuni de bază

Un concept important fără de care nu am putea vorbi nici de creștere, nici de dezvoltare este acela de **îngrijire**. Îngrijirea reprezintă totalitatea acțiunilor întreprinse de părinți, bunici sau comunitate, în vederea asigurării sănătății, nutriției, dezvoltării psiho-sociale și cognitive a copilului. Îngrijirea copilului presupune un răspuns adecvat pentru nevoile sale fundamentale: protecție, alimentație, asistență medicală, dragoste și afecțiune, interacțiune și stimulare, securitate.

Cunoașterea creșterii și dezvoltării copilului este absolut necesară pentru înțelegerea atât a fiziologiei, cât și a patologiei vârstei, ele fiind complementare.

Creșterea se referă la schimbările specifice de ordin fizic și creșterea în dimensiune.

Dezvoltarea este definită ca sporirea în complexitate sau modificarea de la forme simple la forme mai complexe și mai detaliate. Este un proces ordonat continuu în care copilul dobândește cunoștințe, achiziționează deprinderi, are comportamente adecvate, adaptabile, se autodefineste în raport cu sine și cu ceilalți. Factorii ereditari și de mediu, unici în cazul fiecărei persoane, influențează ritmul și calitatea dezvoltării copilului – de aici diferențierea atât de semnificativă a dezvoltării celor mici.

Noțiunea de **etapă de dezvoltare** definește totalitatea trăsăturilor specifice unei anumite etape de viață comune pentru copiii de aceeași vârstă. În evoluția lor, pe măsură ce cresc și se dezvoltă, copiii cunosc lumea prin simțurile și corpul lor. Au nevoie de explorări repetate ale mediului ambiant, de timp pentru integrarea informațiilor. Respectul față de copil se demonstrează adesea prin recunoașterea nevoilor, competențelor, abilităților și comportamentelor sale de către cei care fac parte în mod constant din mediul său de dezvoltare: părinți, bunici, sisteme colective de educație, societate.

Mesaj cheie

Atunci când ne referim la dezvoltarea copilului, trebuie să reținem un aspect foarte important: dezvoltarea este un proces individual și, deși etapele de dezvoltare sunt atribuite copilului în general, țin de unicitatea copilului.

Trecerea de la o etapă de dezvoltare la alta implică atât acumulări cantitative, cât și salturi calitative, acestea aflându-se într-o condiționare reciprocă. Dezvoltarea are caracter ascendent, asemănător unei spirale, cu stagnări și reveniri aparente, fiind un proces integral. Toate dimensiunile dezvoltării sunt interdependente, se află într-o strânsă determinare și relaționare, se influențează reciproc și se dezvoltă simultan.

Cea mai răspândită modalitate de clasificare a domeniilor dezvoltării (după Bloom) cuprinde:

1. Dezvoltarea fizică	2. Dezvoltarea cognitivă	3. Dezvoltarea psiho-socială
Include tot ce ține de dezvoltarea corporală (înălțime, greutate, mușchi, glande, creier, organe de simț), abilitățile motorii (de la învățarea mersului până la învățarea scrisului). Tot aici sunt incluse aspecte privind nutriția și sănătatea.	Include toate procesele mintale care intervin în actul cunoașterii sau al adaptării la mediul înconjurător. În acest stadiu includem percepția, imaginația, gândirea, memoria, învățarea și limbajul.	Este centrată asupra personalității și dezvoltării sociale, ca părți ale unui întreg. Dezvoltarea emoțională este și ea analizată, exprimând impactul familiei și societății asupra individului

Aceste trei domenii contribuie la concentrarea asupra unor elemente ale dezvoltării normale și sunt utilizate pentru a descrie evoluția copilului de-a lungul procesului continuu al dezvoltării. Înțelegerea fiecărui domeniu al dezvoltării contribuie la conturarea „portretului” copilului, care e util pentru evaluarea caracteristicilor imediate și permanente legate de abilitățile copilului și comportamentul lui.

Procesul de creștere și dezvoltare poate fi:

- **Tipic:** se presupune că majoritatea copiilor au anumite deprinderi, abilități sau comportamente înșușite la o anumită vârstă.
- **Atipic:** este caracteristic copiilor care se dezvoltă în mod diferit. Sunt situații în care dezvoltarea copilului depășește nivelul mediu de dezvoltare la respectiva vârstă, dar și situații în care apar devieri sau întârzieri marcante de dezvoltare, copii a căror creștere și dezvoltare este incompletă. Aceștia din urmă posedă o largă varietate de deficiențe și incapacități, de la ușoare deficiențe senzoriale (de auz sau vedere), până la deficiențe severe în abilitățile motorii sau cognitive (dizabilitățile fizice sau mintale). Este important de menționat faptul că acești copii au aceleași nevoi ca și cei cu dezvoltare tipică: să comunice, să se joace, să-și controleze mediul fizic și social, să fie iubiți și acceptați, să se simtă în siguranță, să își dezvolte abilitățile la maximum de potențial. Diferența constă în faptul că cei cu dezvoltare atipică au nevoie de strategii și metode speciale adaptate nevoilor lor.

Părinți

Reflectați la...

Trebuie să înțelegem și să cunoaștem elemente despre dezvoltarea copilului pentru:

• a sprijini creșterea și dezvoltarea copilului și pentru a-l ajuta să-și atingă maximum de potențial;	• a avea așteptări realiste de la copil, în funcție de vârstă și gradul său de dezvoltare;	• a ști ce să caute când observă că este vorba despre întârzieri în dezvoltarea copilului	• pentru a putea solicita ajutorul specialiștilor.

Teorii ale dezvoltării copilului

Teoria umanistă

Teoria umanistă dezvoltă o viziune globală asupra dezvoltării umane, susținând că omul este mai mult decât o colecție de instincte, tendințe sau condiționări: *fiecare persoană fiind unică și demnă de respect*.

A. Maslow (1908-1970) afirma că fiecare dintre noi are natura lui proprie și o puternică motivare pentru a-și exprima aceasta natură. Esențială pentru om este asigurarea nevoilor bazice ale supraviețuirii - nevoile biologice. Ierarhic urmează nevoile de securitate și stabilitate, apoi nevoia de dragoste și apartenență, nevoia de stimă (stima de sine-nevoia de succes, de reușită și un statut corespunzător posibilităților individului). Ultima treaptă a acestei ierarhii o constituie afirmarea și actualizarea potențialului persoanei în societate. *Armonia dezvoltării este rezultatul satisfacerii tuturor acestor trebuințe*.

C. Rogers afirmă că omul poate ajunge la nivelul cel mai înalt al posibilităților sale cu ajutorul persoanelor apropiate (familie, prieteni). Acestea trebuie să ne ofere ajutor necondiționat. Cu alte cuvinte, ei trebuie să ne iubească și să ne respecte indiferent de ceea ce facem noi.

Teoria cognitivă

J. Piaget (1896-1980) a considerat inteligența ca pe o formă de dezvoltare prin interacțiunea cu mediul. Copilul, ca ființă activă, acționează continuu asupra mediului, observând efectul pe care îl are acțiunea sa. Când se gândește, copilul efectuează operații mintale. Piaget descrie patru stadii de dezvoltare intelectuală, fiecare dintre ele corespunzându-i un anumit tip de gândire.

- de la naștere la 2 ani – *stadiul senzorio-motor*. Copilul folosește simțurile și abilitățile motorii pentru a înțelege lumea. Aceasta perioadă debutează cu reflexele și se încheie cu scheme senzorio-motorii. Copilul înțelege că un obiect există chiar dacă nu se mai află permanent în câmpul său vizual. Începe să-și amintească și să-și reprezinte experiențele (reprezentări mintale). În acest stadiu, copilul experimentează lumea prin percepții imediate și prin activitate fizică, gândirea fiind dominată de principiul „aici și acum”.
- de la 2 la 7 ani – *stadiul preoperațional*. Copilul folosește gândirea simbolică incluzând achizițiile din sfera limbajului în activitatea de cunoaștere a lumii înconjurătoare. Gândirea este egocentrică, cunoașterea se realizează din perspectiva proprie. În perioada preoperațională, pot fi percepute cel mai clar diferențele între gândirea copiilor și gândirea adulților.
- de la 7 la 11 ani – *stadiul concret operațional*. Copilul înțelege și folosește operațiile logice în rezolvarea de probleme. În aceasta perioadă copilul își definește noțiunea de „număr”, „clasificare” și „conservare”. Copiii aflați în această perioadă sunt caracterizați de o dorință extraordinară de a culege informații despre lume: deseori ei adună liste considerabile de fapte sau de date despre un subiect de interes.
- după 11 ani – *stadiul formal operațional*. Copilul începe să abstractizeze, să gândească de la real la concret la ceea ce poate fi posibil, ipotetic.

Teoria dezvoltării psihosociale

E. Erikson (1902-1994) a evidențiat opt stadii în dezvoltarea umană. Fiecare vârstă se confruntă cu propriul set de probleme, căutarea identității fiind elementul cheie/ principal. Ne vom referi la câteva dintre acestea:

- Primul stadiu are la bază conflictul *încredere* versus *neîncredere* (de la naștere până la aproximativ un an): copilul trebuie să-și stabilească atitudinea de bază față de lumea din jurul său. Dacă în acest stadiu beneficiază de satisfacție și confort, acest lucru îl va ajuta să-și dezvolte o atitudine mai încrezătoare. Dacă îngrijirile nu sunt consistente, rezultă neîncredere față de cei de care depinde copilul, apoi față de toți indivizii.
- Pe măsură ce copilul învață să meargă, se confruntă cu alt conflict: *autonomie* versus *îndoială* (între 1 – 3 ani). Potențialul său fizic și activarea dorinței de independență, reușitele sau eșecurile în demersul explorator, îi pot dezvolta încrederea sau dimpotrivă.
- Al treilea stadiu apare pe măsura dezvoltării sociale și fizice, când copilul se confruntă cu conflictul *inițiativă* versus *culpabilitate* (între 3 și 6 ani). Deoarece copilului i se cere să-și asume

* veți observa că vom face referiri la aceste teorii sau chiar vom insista asupra acestora de-a lungul întregului material, în funcție de tema capitolelor dezbătute împreună cu dumneavoastră.

din ce în ce mai multă responsabilitate pentru viața sa, el fie își dezvoltă un puternic simț de inițiativă, fie se simte vinovat că nu și-a îndeplinit corespunzător responsabilitățile.

- Copilul mai mare (între 6 și 12 ani) se confruntă cu conflictul *competență* versus *inferioritate*, pe măsură ce are de înfruntat tot mai multe provocări noi. Copilul poate să se străduiască să le depășească sau poate să capete un sentiment constant de incapacitate.
- Al cincilea stadiu apare între 12 și 18 de ani, când trebuie rezolvat conflictul *identificare* versus *confuzie de rol*.

Teoria învățării socio-culturale și zona proximei dezvoltări

L.S. Vîgotsky (1896-1934) dezvoltă ca idei cheie:

- caracterul social al învățării
- zonele dezvoltării
 - zona actualei dezvoltări – spațiul în care copilul rezolvă independent situațiile problemă;
 - zona proximei dezvoltări – spațiul în care copilul ajunge să soluționeze problema, dar numai cu ajutorul adultului.

Teoria inteligențelor multiple

Conform cu teoriei inteligențelor multiple a lui Howard Gardner (1943), copiii au inteligențe diferite, inteligențe multiple, care le influențează modul de a învăța. Acestea sunt: inteligența lingvistică, inteligența logico-matematică, inteligența spațială, inteligența kinestezică, inteligența muzicală, inteligența interpersonală, inteligența intrapersonală.

Principiile dezvoltării copilului

Dezvoltarea este secvențială.

În fiecare domeniu de dezvoltare există etape care se succed într-o anumită ordine. Unii copii nu parcurg toți pașii incluși într-o etapă de dezvoltare (de exemplu, un copil poate să meargă în picioare fără a fi mers de-a bușilea anterior). Atunci când un copil sare peste anumiți pași, înseamnă că el are un nivel al abilităților care îi permite să treacă la pasul următor.

Un domeniu de dezvoltare le influențează pe celelalte.

Un domeniu de dezvoltare nu poate fi gândit și evaluat separat de celelalte, deoarece orice achiziție dintr-un domeniu de dezvoltare le susține pe celelalte. Copilul care are abilitatea fizică de a ține creionul în mână, va putea desena „o floare“, astfel dezvoltându-se limbajul: va dori să își arate desenul părinților și va vorbi despre acesta, se va simți important pentru reușita sa.

Copiii au ritmuri diferite de dezvoltare.

Unii copii par să fie „înaintea“ altora: Matei a mers la 9 luni și a început să vorbească la 2 ani, iar Alexandra a făcut primii pași la 11 luni început să vorbească la 1 an și 4 luni. La 3 ani însă, ambii copii sunt la fel de performanți în ceea ce privește atât domeniul motricității, cât și cel al dezvoltării limbajului.

Dezvoltarea se desfășoară de la simplu la complex.

Fiecare etapă de dezvoltare presupune învățarea unor abilități. Pe măsură ce copilul se dezvoltă, majoritatea comportamentelor nou învățate sunt mai complexe decât precedentele și presupun un alt grad de precizie. De exemplu, la început copilul va sta în picioare sprijinindu-se. Apoi își va dezvolta echilibrul și va reuși să stea în picioare nesprijint. Când va dori să meargă, va trebui să aibă abilitatea de a-și menține echilibrul în poziția „în picioare“ utilizând o mișcare alternativă a picioarelor. Pentru a putea fugi, copilul are nevoie și de abilitatea de a-și coordona îndoirea genunchilor și folosirea accentuată a mușchilor piciorului pentru schimbarea centrului de greutate al corpului.

Modul de dezvoltare individuală depinde de caracteristicile înnăscute, dar și de mediu.

Copiii se nasc cu posibilități de a deprinde diferite abilități în toate domeniile de dezvoltare, însă au nevoie de interacțiunea cu mediul său pentru a activa aceste deprinderi. Dezvoltarea copilului este determinată de o relație permanentă, în cadrul careia să-i fie satisfăcute simultan toate nevoile de dezvoltare. De obicei, această relație se crează cu mama, apoi cu ceilalți membri ai familiei (care constituie mediul familiar), apoi cu persoane din afara acesteia (grădinița fiind un mediu care are un rol relevant în dezvoltarea copilului).

(Text adaptat după: „Educația timpurie a copiilor în vârstă de 0-7 ani“, UNICEF, 1995)

Gândiți-vă la doi copii (ai dumneavoastră sau ai unei rude/ prieten apropiat) la creșterea cărora ați fost martor. Comparați modul în care erau dezvoltați aceștia la aceeași vârstă (ce abilități aveau la 1 an, la 2 ani, la 3 ani).

- Ați sesizat diferențe în dezvoltarea lor? Pentru ce domenii de dezvoltare?
- Ați avut sentimentul că este un moment de stagnare într-un domeniu de dezvoltare? Când?
- Puteți pune diferențele în relație cu ceva anume (stare de sănătate, evenimente neplăcute în familie, influențe educative externe)?

Mic portret al copilului

3 - 5 ani

- crește în înălțime de la 92 de cm la 116 cm;
- apar mugurii dentiției definitive și se osifică oasele lungi;
- se dezvoltă motricitatea fină: își poate închide un fermoar, se poate pieptăna, se poate îmbrăca singur;
- se dezvoltă capacitatea de a-și menține echilibrul: urcă treptele, poate merge pe tricicletă, urcă și coboară în diverse jocuri din parc;
- începe jocurile simbolice: a se juca „de-a școala“, „de-a mama“;
- se bazează pe vocabular în comunicare;
- la 3 ani vocabularul copilului cuprinde între 700-800 și 1000 de cuvinte, la 5 ani el ajunge să cunoască 2300 de cuvinte;
- își știe numele și prenumele. Spre 5 ani, își poate cunoaște adresa;
- povestește despre activitățile și experiențele zilnice;
- desenează un om din patru elemente (de exemplu, cap, corp, picioare);
- sentimentul de independență se dezvoltă, se separă de părinți pentru explora din ce în ce mai autonom;
- îi plac jocurile de mișcare, de construcție, desenul, modelarea plastilinei;
- are stări afective confuze (trece de la râs la plâns foarte rapid, uneori râde cu lacrimi pe obraz), dar începe să-și poată stăpâni emoțiile;
- apar sentimentele și emoțiile estetice și morale (îi este rușine, dorește să fie frumos îmbrăcat).

5 - 6 / 7 ani

- dentiția provizorie este înlocuită cu dentiția permanentă;
- crește capacitatea de autocontrol la nivelul musculaturii: mersul pe bicicletă, înot, patinaj, fotbal etc.;
- asimilează un mare volum de cunoștințe, dezvoltându-și noi modalități de cunoaștere: observarea atentă, atenția, exprimarea în mod logic a ideilor, imaginația;
- deprinde scris-cititul;
- începe să clasifice, să includă obiectele după anumite însușiri esențiale în categorii și clase;
- folosește cuvintele de legătură „ca“, „pentru că“, „deoarece“;
- are loc dezvoltarea relațiilor sociale și valorificarea noilor experiențe de viață (apar prietenii, se reduce dependența de părinți și devin mai interesați de colegi și prieteni);
- înțelege și resimte tot ce se întâmplă în familie, conflicte, certuri, despărțiri.

Găsiți în descrierile de mai sus portretele tipice ale copiilor cu vârsta cuprinsă între 3 și 5 ani, respectiv între 5 și 6 / 7 ani.

Identificați domeniile de dezvoltare cărora le corespund aceste caracteristici.

Discutați în echipă cum puteți explicita părinților următoarele afirmații:

- Copiii sunt participanți activi la procesul de dezvoltare a lor, reflectând dorința proprie ființei umane de a explora și stăpâni mediul.
- Relațiile umane și impactul lor asupra individului constituie elementele unei dezvoltări sănătoase.
- Dezvoltarea copiilor se produce pe căi individuale, traiectoria lor este caracterizată prin continuitate și discrepanțe, precum și prin contexte culturale semnificative.
- Dezvoltarea poate fi influențată în copilăria timpurie prin intervenții eficiente, care schimbă echilibrul dintre riscuri și factorii protectori, conducând la prevenția unor probleme sau deficiențe.

Realizați împreună cu părinții o activitate de tipul „Să înțelegem dezvoltarea copilului” în care să dezbateți temele mai sus amintite. Folosiți-vă și de experiența acestora!

1.2. Nevoi de dezvoltare ale copilului

Teoria ierarhiei nevoilor (A. Maslow) afirmă că ființele umane au nevoi caracteristice, unele nevoi interne fiind mai stringente decât altele și că este nevoie de satisfacerea nevoilor de bază (de la nivele inferioare) înaintea eliberării energiei necesare împlinirii nevoilor de ordin mai înalt.

Nevoi fiziologice. Pe nivelul cel mai de jos al ierarhiei lui Maslow se află nevoile de bază, biologice sau fiziologice. Corpul uman are nevoie de aer, mâncare, apă, odihnă, îmbrăcăminte, activitate sexuală. Modelul sugerează că oamenii cărora le este foame sau care se confruntă cu pericolul pierderii elementelor de bază necesare existenței umane sunt mai puțin preocupați de viața socială sau de satisfacerea nevoilor de cunoaștere. Doar în momentul satisfacerii nevoilor fundamentale ale biologicului oamenii se pot orienta spre alte nevoi care au fost latente, în așteptarea împlinirii celor de pe nivelul inferior.

Nevoi de securitate. Odată ce nevoile biologice au fost satisfăcute, oamenii devin preocupați de siguranța lor fizică și psihică. Securitatea reprezintă anumite condiții care asigură integritatea fizică a unei persoane.

Nevoi de apartenență. Dacă o persoană este satisfăcută din punct de vedere fiziologic și se simte în siguranță, este posibil că acea persoană să devină interesată de contactele sociale. Modelul Maslow indică faptul că oamenii au nevoie să intre în contact unii cu alții și să se bucure de sprijin social.

Nevoi de stimă. Acestea se referă la nevoia de a fi bine cunoscut de către ceilalți și la nevoia persoanei de a se simți valoroasă, competentă și respectată. În situația în care individul este ridiculizat, defăimat, discreditat sau evaluat negativ, se va simți rănit și nevoile de pe acest nivel nu sunt satisfăcute.

Nevoi de autoîmplinire. A. Maslow a postulat că, dacă toate nevoile descrise anterior ar fi satisfăcute, oamenii s-ar afla în situația să își dezvolte potențialul la maximum. Nevoile de împlinire de sine vizează construirea unei imagini de sine favorabile, precum și dobândirea capacității de autocontrol.

Nevoile copilului de sănătate, igienă, nutriție

Este bine de știut că sănătatea deplină, creșterea și dezvoltarea armonioasă a copilului nu se pot asigura decât în strânsă dependență cu mediul în care acesta trăiește și, mai ales, depind de o respectare strictă a normelor de igienă personală și a colectivității în care copilul își petrece o mare parte din activitatea zilnică (acasă și la grădiniță).

Igiena corporală, a locuției sau a spațiului de viață și activitate, a îmbrăcămintei sau a încălțămintei, precum și igiena alimentației activează potențialul de dezvoltare integrată a copilului.

Igiena corporală se imprimă copilului încă de mic, sub forma unor deprinderi elementare (spălarea mâinilor, a feței, al dinților) chiar dacă, cel puțin la început, este ajutat în realizarea lor de către părinți. Baia zilnică trebuie să facă parte din obișnuințele copilului.

Igiena îmbrăcămintei și a încălțămintei are rolul său în menținerea permanentă a stării de sănătate a organismului. Îmbrăcămintea și încălțăminte trebuie să fie potrivite copilului. Dacă ele sunt prea largi

sau prea strâmte, nu îl pot proteja de frig, nu îl ajută să meargă și să se miște, îl pun în situații de risc (copilul nu poate realiza mișcări corecte, deci se poate împiedica), este posibilă deprinderea unor abilități deficitare: copilul nu se poate deplasa având o poziție corectă, pot apărea deformări ale piciorului etc.

Educatori

Aplicație

Elaborați un chestionar pentru părinți în care să urmăriți să determinați obiceiurile acestora referitoare la igiena personală a copilului.

Analizarea chestionarului va determina gradul de cunoștere al părinților în raport cu normele sanitare și de igienă, obiceiurile copilului legate de această tematică, zonele de intervenție în vederea dezvoltării abilităților și deprinderilor de igienă ale copilului și ale părinților (în egală măsură!).

Locuința și camera copilului reprezintă spațiul în care copilul își petrece acasă cea mai mare parte a timpului. Camera copilului (a spațiului individual, în cazul în care familia locuiește într-o garsonieră sau camera copiilor în cazul fraților), trebuie să fie cea mai luminoasă, călduroasă și liniștită cameră din casă. Iluminatul trebuie să aibă lumină naturală cât mai mult posibil pe perioada zilei.

Mobilierul camerei va fi redus numai la strictul necesar, pentru a-i permite copilului să nu aibă nici o îngrădire în explorările sale. Mobilierul trebuie să fie adecvat dezvoltării copilului, să permită accesul acestuia la jucării, cărți, haine: pat adecvat vârstei copilului, masă și scaunel, o bibliotecă joasă, un recipient fără capac, pentru jucării.

Mesaj cheie

În situația copiilor cu dizabilități, toată casa trebuie amenajată în așa manieră încât copilul să poată accesa fiecare încăpere, în siguranță, astfel încât să nu fie pus în situații de risc. Condițiile îl vor ajuta să dobândească sentimentul de autonomie (cadrul ușilor să permită trecerea scaunului cu roțile, ușile să aibă clanța la nivelul copilului, toaleta și baia să aibă bare de susținere etc.).

Aerisirea camerei este o normă elementară de igienă și trebuie să fie asigurată atât pe timpul verii, cât și pe timpul iernii. Pe perioada în care în cameră se aerisește, este de preferat să supraveghem copilul, dacă aerisim când el se află în cameră. Geamurile încăperii trebuie menținute permanent curate, pentru a permite pătrunderea luminii naturale, iar în timpul verii este nevoie de draperii sau de perdele, pentru a menține o temperatură acceptabilă în cameră!

Activitatea zilnică. Între principiile care duc la creșterea și dezvoltarea copilului sunt: stabilirea echilibrului între activitatea zilnică depusă de copil (indiferent de vârsta lui), odihnă (activă) și somn. Volumul și intensitatea activităților zilnice variază în funcție de vârsta copilului și de preocupările sale particulare. Surmenajul la aceasta vârstă duce la apariția precoce a stării de oboseală, la diminuarea (până la dispariție) a poftei de mâncare și la tulburări ale somnului. Timpul afectat somnului variază în funcție de vârsta și de particularitățile individuale ale copilului.

Educatori

Aplicație

Organizați o discuție cu părinții având tema: „Camera copilului meu”. Cereți-le acestora să descrie și să deseneze camera copilului lor și să vă dea detalii despre modalitatea în care se desfășoară zilnic activitatea a copilului în această cameră.

Prezentați părinților materiale informative care dezbat acest subiect și găsiți împreună soluțiile de amenajare sau reamenajare a camerei copilului. Se va acorda o deosebită atenție vârstei copilului, gradului de dezvoltare globală, personalității acestuia și nevoilor individuale cauzate de potențiale dizabilități.

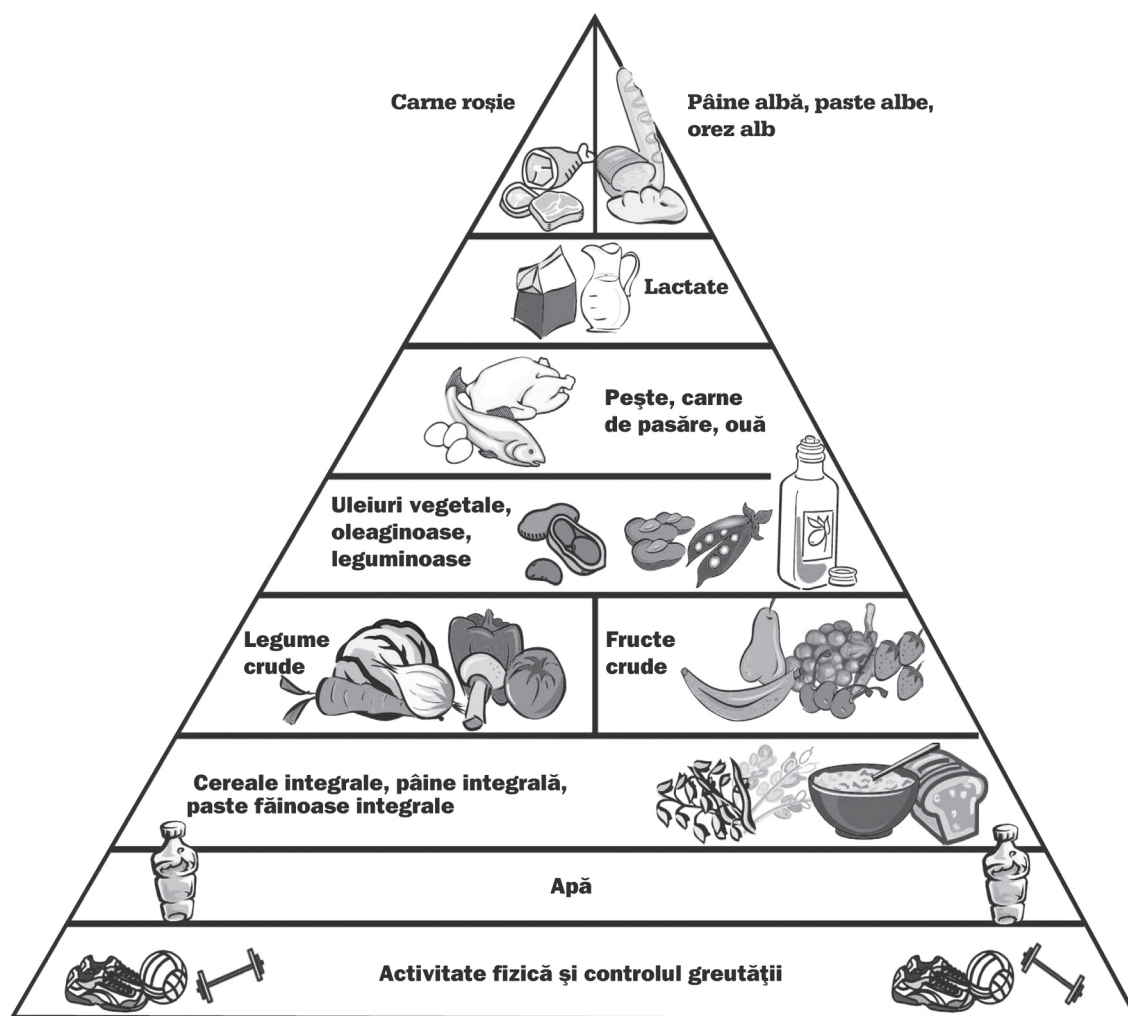
Creșterea imunității copilului. La consolidarea imunității organismului copilului contribuie activitatea zilnică în aer liber, expunerea la aer curat, mișcarea în soare și apă, alimentația echilibrată și imunizările prin vaccinare. În îngrijirea, creșterea și dezvoltarea copilului, niciuna dintre aceste metode nu trebuie eliminată, ele aflându-se în interdependență.

Alimentația copilului

Pentru facilitarea alcătuirii unui meniu, alimentele au fost împărțite în 5 grupe:

- cereale;
- legume și fructe;
- carne, pește și ouă;
- lapte și produse lactate;
- dulciuri și grăsimi.

Piramida alimentelor, stil de viață sănătos

- 1992, USDA (Departamentul de Agricultură al SUA) a creat Piramida alimentelor;
- 2005, Walter C. Willet, Școala Medicală a Universității Harvard a modificat piramida, baza exercițiul fizic;
- În România prof. dr. Gheorghe Mencinicopschi, a introdus apa în piramida alimentară.

Ghid orientativ de alimentație sănătoasă pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 3 și 7 ani

Alimente solide și fluide pentru copii de la 1 la 5 ani
(conform recomandărilor Guvernului Britanic)

Recomandări pentru hrana zilnică

- lapte și produse lactate;
- carne, pește și ouă, fasole, mazăre și linte. Fasolea, mazărea și linta sunt importante cu deosebire pentru cei cu dietă vegetariană;
- pâine și alte cereale, precum și paste, cartofi și alte vegetale cu amidon;
- fructe și legume.

Sunt de evitat !

- oul crud și parțial fiert (risc de salmonela);
- nucile întregi ori bucăți (risc de înec);
- fructe de mare în cochilii care se mănâncă crude (risc de otrăvire și alergii);
- sarea: copii nu trebuie să mănânce mai mult de 2 gr. sare/zi;
- zahărul sau mierea în mâncare;
- băuturile dulci și acidulate.

Alimente solide și lichide pentru copiii 5-8 ani

- alimente bogate în calciu: lapte, brânză, iaurt, boabe de soia, tofu și nuci;
- alimente bogate în vitamina D: cereale fortificate, margarină, ulei de pește;
- alimente bogate în fier: boabe de legume, legume verzi și cereale fortificate;
- două porții de pește pe săptămână, pentru proteine uleiuri nesaturate și vitamine;
- alimente bogate în vitamina C: citrice, roșii și cartofi;
- lichidele să fie rezumate la apă și lapte, iar sucurile de fructe numai în timpul mesei.
- sare limitată la maximum 3 gr./zi
- alimentele dulci date între mese cresc riscul obezității și pot afecta dantura copilului. Se recomandă ca biscuiții, prăjiturile, băuturile dulci să nu fie oferite copilului decât o dată pe săptămână.

Educatori

Aplicație

1. Identificați și apoi discutați obiceiurile și comportamentele alimentare avute în copilărie de către părinții copiilor pe care îi aveți la grupe. Identificați în ce măsură ele s-au păstrat în comportamentele lor actuale, ale familiei, ale copiilor. Acest exercițiu are rolul de a conștientiza perpetuarea obiceiurilor alimentare fixate în copilărie.
2. Organizați o întâlnire cu părinții cu tema: „Alimentația copilului meu” cu participarea unui medic nutriționist sau pediatru, în vederea informării părinților cu privire la tema mai sus amintită.

Mesaj cheie

Din prima copilărie se formează ideile despre lume și este general acceptată ideea că obiceiurile alimentare formate în copilărie rămân fixate pentru întreaga perioadă de existență a adultului. Educația pentru sănătate pe parcursul copilăriei timpurii formează obiceiurile și atitudinile pentru tot timpul vieții.

Nevoile emoționale ale copilului

Emoțiile îndeplinesc două funcții esențiale:

- Emoțiile determină comportamentele copilului. Ei tind să repete o experiență plăcută, valorizantă (să deseneze o floare care a fost apreciată de părinți) și evită să repete o experiență care îi poate pune în dificultate, în situație de vulnerabilitate (nu vor încerca să urce o scară, deoarece au căzut anterior).
- Copiii utilizează emoțiile pentru a-i determina pe adulții sau copiii din mediul lor social să le satisfacă nevoile (zâmbesc sau plâng când doresc să atragă atenția asupra lor).

S. A. Denham a definit competența emoțională (1998) a copiilor ca fiind „abilitatea de a înțelege, exprima și regla emoțiile”. Dar pentru a putea să își dezvolte această competență emoțională, copiii au nevoie să-și exerseze emoțiile, să învețe să le recunoască și să le gestioneze. Studiile de specialitate arată că relațiile dintre copii și adulți contribuie definitoriu la dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale copilului.

Este importantă pentru dezvoltarea copilului modalitatea în care adultul (părintele sau educatorul) facilitează sau descurajează exprimarea emoțiilor specifice: experimentarea exagerată sau lipsa experimentării unor emoții de către copil poate dezvolta riscul apariției unor perturbări în dezvoltarea.

În perioada preșcolară copiii înțeleg cauzele emoțiilor și comportamentelor celorlalți și le vor integra în schemele de comportament social (*empatia față de ceilalți, deprinderea de a coopera și modera conflictul prin înțelegerea emoțiilor și abilităților de a se integra într-un grup*).

Experimentarea unor situații emoționale diferite în relațiile cu părinții oferă copiilor posibilitatea unei exprimări emoționale diverse, ceea ce contribuie la înțelegerea situațiilor emoționale și la reacții adecvate în diferite situații.

Copilul dobândește competențe emoționale:

- prin reacțiile părinților sau ale educatorilor la emoțiile exprimate de el;
- prin discuțiile despre emoții;
- prin exprimarea propriilor emoții.

Ne vom referi la câte momente esențiale în dezvoltarea copilului cu vârsta cuprinsă între 3 și 6/7 ani, momente care vor produce comportamente și emoții specifice și care necesită atenția noastră.

1. În jurul vârstei de 3 ani, copilul este începe să fie din ce în ce mai conștient de sine, de abilitățile și competențele sale. Este în permanentă dorință de asumare a autonomiei, încercând să eludeze toate limitele și regulile impuse de mediul social. Totodată, nu stăpânește abilitățile și competențele emoționale. Starea sa este ambivalentă, între dorința de autonomie și dependența și iubirea de părinte.

Această ambivalență crează un comportament opozant al copilului în relație cu adultul: spune „nu” foarte des, bate din picior când dorește ceva, iar la orice interdicție, începe să plângă sau să râdă, fără sens pentru noi. Este un moment greu de trecut și copilul trebuie înțeles și ajutat să depășească această situație. Dacă atitudinea noastră se menține constantă, fermă și caldă, copilul se va orienta în funcție de reacțiile noastre și se va simți în siguranță, fapt care va atenua această tensiune.

Copilul trebuie să fie ajutat să își exprime sentimentele, emoțiile, chiar dacă nu le poate descrie. Vorbind cu el, îl ajutăm să își descopere emoțiile, să și le definească, punându-le nume: „Ești încruntat acum și mie mi se pare că ești supărat. Eu mă bucur când râzi și ești fericit. Te pot face să râzi?”. Dincolo de comunicarea blândă, putem să-i oferim ocazia de a se juca cu jocuri sau jucării care îl ajută să se detensioneze: jocul cu apa, cu nisipul, plastilina, jucării care se pot lovi, poate desena și picta.

2. Între 18 luni și 5 ani, copiii încep să fie preocupați din ce în ce mai mult de organele sexuale și mai ales de diferențele dintre fete și băieți. În această perioadă se fac achiziții referitoare la noțiunea de sex și diferența de gen.

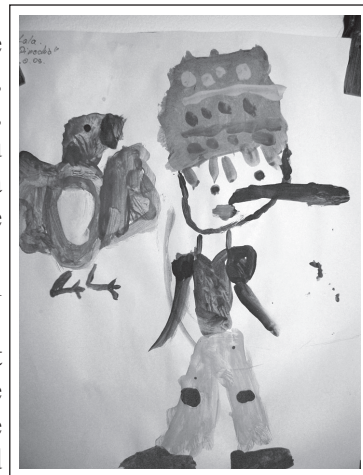
3. Între 2 ani și 5 ani, sentimentele copilului față de adultul de sex opus se amplifică și se nuanțează. Admirația pe care copilul o are pentru adultul de sex opus este nelimitată, în timp ce adultul de același sex devine un rival pentru care are sentimente abivalente de ostilitate, iubire și vinovăție. Adesea adulții neagă aceste sentimente ale copiilor, însă trăirile copilului sunt intense, băieții și fetițele reacționând diferit.

Anterior, aminteam că în jurul vârstei de 3 ani, copilul încearcă să își demonstreze autonomia. Totuși, acum băiatul caută mângâierile mamei, așteptând mai multă tandrețe din partea ei, devine îngrijorat profund dacă aceasta s-a înțepat cu acul sau o doare capul. Nu de puține ori face adevărate demonstrații de iubire, de amabilitate, face tot ce poate pentru a o mulțumi și pentru a-i arăta că este mai

puternic și mai harnic decât tatăl său. Copilul manifestă o dependență față de mama sa, nu suportă lipsa ei, plânge dacă pleacă la serviciu sau îl lasă la grădiniță. De multe ori vrea să doarmă cu ea și să-l înlăture pe tatăl său din cameră în care sunt împreună. Nu de puține ori adulții observă comportamentul copilului, nu-l înțeleg și-l ceartă. Copilul dorește să stea în brațele mamei sale și adesea i se spune: „ești băiat mare, să vrei să fi ținut în brațe.“

Fata, devine brusc mai cochetă, interesată de fardurile și hainele mamei, se aranjează și își dorește să stea mai mult cu tatăl său, să îl ajute, să îi pună masa. Îl urmărește, se joacă numai cu el, vrea să mănânce cu el, vrea să facă baie numai dacă el este cel care o ajută, dorește să doarmă cu el. Încearcă să reproducă modelul de relație pe care l-a văzut între mama și tatăl său. Este perioada în care, în ciuda unei relații bune cu persoanele de sex opus, fetița are o relație dificilă cu mama sa, pe care însă o iubește. Devine capricioasă, opozantă, refuză să coopereze cu mama, deși cu tatăl ei cooperează foarte bine.

Aceste sentimente pe care le încearcă în această perioadă copiii sunt foarte serioase și profunde. Sentimentele copilului nu trebuie ironizate și nici sancționate. Copiii nu trebuie să ne audă vorbind cu alte persoane despre observațiile noastre, cu atât mai puțin nu trebuie să ne audă râzând de ele. Înțelegerea sentimentelor copilului de către părinți este importantă, precum este important pentru copil să se simtă în continuare iubit de ambii părinți. Nici manifestările lor de iubire, uneori exagerate, nu trebuiesc oprite, poate doar temperate.

Exemplu

Dacă mama era cea care îi citea povești înainte de culcare fetiței, acum tatăl îi poate satisface această nevoie sau dacă tatăl era acela care îl însoțea în parc pe băiat, acum mama poate merge cu el. Nu facem în acest fel rău dezvoltării copilului, ci doar îi dăm ocazia să își manifeste iubirea, să o experimenteze și să găsească singur soluțiile cele mai adecvate nevoilor sale. Să-i copilului oferim ocazia exersării emoțiilor și sentimentelor, în contexte de siguranță afectivă (nu va fi judecat, acuzat, ci va fi iubit de ambii părinți).

De obicei, în jurul vârstei de 5 ani, interesul afectiv al copilului se mută spre alte persoane: doamna educatoare, o colegă sau un coleg de la grădiniță.

Nevoia copilului de identitate

Identitatea deosebește o persoană de celelalte și în același timp, înlesnește dezvoltarea sentimentului de apartenență la o familie, la un grup social, la o comunitate. Pentru o dezvoltare armonioasă, copilul are nevoie să-și dezvolte un sentiment pozitiv al identității.

Mesaj cheie

Identitatea se fixează după adolescență, până atunci toate acțiunile pe care copilul le face în construirea identității sale au nevoie de susținere. Este un proces dinamic care integrează pe parcursul vieții diversele experiențe ale persoanei.

Primul element de identificare este corpul. În jurul vârstei de 12 luni copilul a învățat să se recunoască în oglindă. A început să se perceapă ca individ și a început să își cunoască schema corporală: aceasta este mâna lui, acesta este piciorul lui... De îndată ce și-a integrat imaginea de sine, copilul a început să devină mai atent la cei din jurul său. Astfel, ajunge la 2 ani să facă diferențele între fete și băieți și să se identifice ca atare: „Maia este fetiță“, „Mihai este băiat“. Când ajunge la vârsta de 3 ani, achizițiile de limbaj îi permit să utilizeze pronumele „el, ea“ și, chiar dacă nu poate pronunța corect, poate face diferențele de gen: „cocoș, găină“.

După vârsta de 3 ani, copilul începe să-și manifeste interesul pentru jucării pe care le asociază genului: fetele au păpuși, băieții au mașini. Încep să își asume o *identitate de gen*, fetelor făcându-le

Să construim împreună cei 7 ani... de-acasă

plăcere să „gătească“, „să aibă grijă de bebe“, iar băieților să „repare“, să se murdărească. Practic, copilul integrează stereotipuri legate de diferențele de gen pe care le-a observat în comportamentele celor din jurul lor.

Metodele educative bazate în mod conștient sau înconștient pe stereotipuri legate de gen determină în mod definitoriu dezvoltarea copilului. Involuntar poate, vopsim pereții camerei fetei în roz pal și cumpărăm haine bleu pentru băiat. Băiatul nu are voie să plângă atunci când s-a lovit, căci „este bărbat și bărbaii nu plâng“, iar fata este „băiețoasă“ dacă îi place să dezmembreze mașina alături de tatăl său. Aceste tipuri de reacții din partea părinților sau chiar a educatorilor duc la inhibarea potențialului de dezvoltare integrată al copilului, singurul motiv fiind acela că „nu-i frumos pentru o fată să se murdărească jucând fotbal cu băieții“ sau „tu ești băiat, nu te poți juca cu păpușile“, în conformitate cu instanțele sociale.

Părinți

Reflecți la...

Poate că nu ar fi rău să vă uitați la jucăriile copilului dumneavoastră și din perspectivă de gen. Gândiți-vă la influența lor asupra învățării rolurilor de gen, discutați în familie și cu prietenii și educatoarele de la grădiniță folosind următoarele sugestii:

- Care sunt jucăriile pe care le considerați specifice fetelor? De ce?
- Urmăriți modul în care fetița dumneavoastră folosește păpușile. Ce model credeți că reproduce: al mamei, al mătușii, al surorii etc.?
- Care considerați sunt jucăriile specifice băieților?
- De ce?
- Urmăriți modul în care băiețelul dumneavoastră le folosește. Ce model de credeți că reproduce: al tatălui, al fratelui, al bunicului etc.?
- Valorile pe care le transmit jucăriile reproduc valorile pe care le regăsiți în viața de cuplu?

*Al doilea element de identificare este **familia**.* Crescând în și alături de familia sa, copilul integrează:

- Roluri (copilul va descoperi care este locul și rolul său în familie, va ști că este frate sau soră, va înțelege care este rolul mamei și al tatălui, va fi nepot sau nepoată);
- Comportamentele acceptate și așteptate care sunt presupuse de aceste roluri (va descoperi și integra *cum* se manifestă fratele sau sora, mama sau tatăl, bunicul sau bunica);
- Valori și norme ale familiei.

În felul acesta, copilul capătă un model de relație pe care îl putem regăsi în toate interacțiunile sociale pe care le inițiază în mediul său (la grădiniță, în jocul cu egali de vârstă).

Părinți

Aplicație

Alegeți un moment în care sunt acasă toți membri familiei, așezați-vă la masă și încercați fiecare să vă desenați pe o foaie, familia. Păstrați o atmosferă destinsă, plăcută. După ce fiecare a terminat de desenat, povestiți-vă unul altuia ce ați desenat: cine este în desen, ce face, cu ce este îmbrăcat, este fericit sau trist, ce ar vrea să facă etc. Încurajați și copilul să vorbească despre desenul său, despre sentimentele sale și ascultați-l cu atenție, fără a-l judeca sau fără a-i da copilului sentimentul că vă deranjează ceva din explicațiile sale.

După ce fiecare povestește despre desenul său, manifestați-vă bucuria și afișați desenele. Puteți repeta peste câteva săptămâni acest exercițiu.

*Al treilea element este **identificarea etnică și culturală**.* Când ne refeream la familia copilului ca element

de identificare, făceam referire și la valori și norme. În mod general, identitatea etnică și culturală diferențiază mai profund valorile și normele. De data aceasta însă, diferențele sunt marcate de relațiile sociale în care se înscrie familia și copilul, de modul în care normele și valorile culturale și etnice sunt acceptate sau nu de societate.

Mesaj cheie

În grădiniță, educatorul trebuie să-i asigure copilului și familiei sale un sentiment pozitiv al identității etnice și culturale.

Educatori

Aplicație

Analizați într-o activitate de echipă:

- Ce etnii sunt reprezentate de copiii din grădiniță în care lucrați?
- Care sunt normele și valorile lor culturale?
- Cum sunt distribuiți în grupe copiii care au altă etnie decât cea majoritară?
- Cum sunt reprezentate valorile culturale ale acestor copii în sala în care vă desfășurați activitățile?
- Ce activități pentru diseminarea diversității culturale puneți în practică împreună cu copiii și părinții acestora?

Modalitatea în care percepe copilul reacțiile mediului social, normele și valorile sale culturale sau etnice poate determina asumarea, respingerea sau negarea lor. Dificultatea copilului este de a alege între valorile culturale sau etnice pe care le are familia sa (deci și el) și valorile „acceptate” social, copilul trecând prin traume care pot determina perturbarea dezvoltării sale. Prejudecățile și discriminarea sunt dăunătoare pentru toți copiii. Prejudecățile adulților duc la deformarea imaginii copilului despre sine, la stima de sine scăzută și la încrederea slabă în propriile valori, capacități și aptitudini.

Nevoia copilului de educație

Pentru a putea înțelege nevoia copilului de educație, trebuie să încercăm să ne îndepărtăm de sensul didactic, pedagogic pe care îl acordă majoritatea oamenilor acestui concept și să ne aducem aminte adevărul celor „cei 7 ani de-acasă”. Fiecare *intervenție pentru copil* (contactul cu adulții, obișnuințele de îngrijire, rutine alimentare, programe de imunizare) sau *pe lângă copil* (amenajarea spațiilor în care copilul își petrece timpul acasă sau în comunitate) este bine să fie considerate *intervenții educative*, ele devenind *intervenții împreună cu copilul*: copilul le asimilează, le integrează ca modele relaționare în funcție de care își structurează personalitatea.

Dacă ar fi să privim în sens cronologic al dezvoltării copilului, mediul familial are un rol esențial în educația copilului: este locul în care are loc *experiența inițială de viață, socializare și de cultură a copilului*. Toate achizițiile pe care le dobândește copilul în toate domeniile de dezvoltare sunt puternic determinate de interacțiunile pe care acesta le are cu mediul în care trăiește primii ani din viață.

Părinți

Aplicație

Notați 3 lucruri pe care doriți să le învețe copilul de la dumneavoastră în următoarea perioadă de timp.

Ce metode ați utiliza în acest sens?

Pe măsură ce copilul crește, nevoile sale de educație capătă alte valențe. Copilul este tentat să își asume din ce în ce mai mult autonomia, are nevoie de separarea fizică de părinții săi. El are nevoie de explorarea unor noi medii, în care actorii să fie atât adulți, dar mai ales, copii de-o vârstă. Alăturarea egalilor de vârstă îl susține pe copil în demersul său explorator, în dezvoltarea sa integrată, în exersarea rolurilor și regulilor sociale (diferite de cele din familie).

Practic, începând cu vârsta de 3 ani, copilul are nevoie și de alte intervenții educative decât cele din familie, de contexte de învățare diverse și structurate. Îl vedeți când mergeți cu el în parc cum se îndepărtează tot mai mult de părinți, cum se alătură altor copii la groapa cu nisip, chiar dacă nu își împarte încă jucăriile cu ei. Degeaba îl chemați, el își dorește să petreacă cât mai mult timp acolo, alături de ceilalți copii.

Părinți

Reflecțați la...

Ce v-a determinat să înscrieți copilul la grădiniță?

Ce anume din comportamentul copilului v-a făcut să credeți că este pregătit să meargă la grădiniță?

Copilul are nevoie să fie pus în situația experimentărilor „pe cont propriu“, alături de alți copii, în grupuri mici sau mai mari. El are nevoie să învețe să se sprijine pe propriile abilități și aptitudini în situația rezolvării de probleme (să găsească soluții atunci când își dorește să ajungă la o jucărie), în situația de negociere cu un egal de vârstă (în jocuri în care își construiesc reguli și pe care trebuie să le respecte), în situația în care trebuie să îndeplinească sarcini împreună cu alții copii, deci să colaboreze (de exemplu, când au de strâns jucăriile împreună).

Mediul care poate satisface aceste nevoi educative structurate este grădinița, prin valența formală a educației. Educația formală are un caracter planificat, sistematic, metodic, intensiv, este organizată, condusă și supravegheată de către cadrul didactic. Educația formală completează educația informală, oferită la vârste mici în cadrul familiei și educația non-formală care se realizează prin unele activități desfășurate în afara grădiniței și familiei.

În grădiniță, toate activitățile care se desfășoară împreună cu copiii reprezintă experiențe de învățare pentru copil, pornind de la activitățile integrate (centrate pe anumite obiective și conținuturi), până la momentele de rutină sau tranziție, care consolidează anumite deprinderi, abilități ce contribuie la autonomia copilului, conviețuirea socială, sănătatea, igiena și protecția lui, dar și care extind cunoștințele și experiențele acumulate prin activitățile integrate.

Părinți

Reflecțați la...

Ați sesizat o diferență în comportamentele sale după înscrierea la grădiniță?

În ce domeniu al dezvoltării sale ați observat schimbări?

Participarea copilului la activitățile organizate în grădiniță permite identificarea timpurie a dezvoltărilor atipice. Acestea atrag după sine, așa cum spuneam la începutul capitolului, nevoia unor *strategii speciale de educație* care să corespundă nevoilor copilului. Fiecare copil trebuie să beneficieze de un program educativ structurat de recuperare, adecvat și adaptat, care să-i dezvolte potențialul fizic și psihic, urmărindu-se valorificarea disponibilităților sale și antrenarea în mod compensatoriu a palierelor psiho-fizice care nu sunt afectate.

1.3. Ce se poate întâmpla dacă neglijăm nevoile copilului?

În prima parte a acestui capitol, am trecut în revistă nevoile copilului. Plecând de la acestea, încercăm să determinăm care sunt consecințele pe care ignorarea lor (fie prin omitere, fie din necunoașterea lor sau din nerecunoaștere, uneori) le poate avea asupra dezvoltării copilului. Vom diferenția puțin aceste consecințe, în funcție de vârsta copilului, fiind important să marcăm și diferențele esențiale între cele două grupe de vârste: copilul cu vârsta cuprinsă între 3 și 5 ani și cel cu vârsta cuprinsă între 5 și 6 / 7 ani.

Copilul cu vârsta cuprinsă între 3 și 5 ani își reorientează interesul afectiv către alte persoane decât cele care îi oferă îngrijirile curente: este foarte important pentru el ceea ce spune doamna educatoare de la grădiniță, începe să aiba prieteni printre egali de vârstă. O atitudine critică a persoanei de referință

afectivă (persoana care este importantă din punct de vedere afectiv pentru copil, mama sau tatăl) față de prietenii copilului îl fac pe acesta să trăiască adevărate drame și să înceapă să opună rezistență adultului, să ascundă. Una dintre problemele cu care ne putem confrunta la această vârstă este comportamentul opozant. În situația în care este vorba despre o acțiune sau două, izolate, putem vorbi despre manifestări normale, întâlnite la orice copil. Manifestările opozante și agresive ale copilului se pot manifesta în familie sau la grădiniță, în alte medii (spații de joacă, magazine, pe stradă). Cauzele acestor comportamente sunt multiple, factorul educațional ocupând un rol important.

Educatori

Reflecți la...

Cum le puteți descrie părinților comportamentele opozante ale copiilor? Ce tipuri de exemple ați utiliza în prezentările dumneavoastră?

Credeți că este important ca părinții să fie pregătiți în vederea apariției comportamentelor opozante?

Datorită achizițiilor importante în dezvoltarea sa, copilul simte nevoia să împărtășească experiențele și sentimentele atât cu adultul, cât și cu egalii de vârstă. Pentru el, este foarte important să intre în dialog, să poată avea ocazia să vorbească și să se exprime. De asemenea, are nevoie de reacția adultului în raport cu toate acestea.

Copilul are nevoie să ne vorbească despre ceea ce simte și este important să îl lăsam să se exprime și să îi arătăm ca este important pentru noi ceea ce crede. Copiii au nevoie să se simtă parteneri în dialog. De exemplu, la începutul perioadei, nu poate face diferența între imaginar și real (nu poate face diferența dintre poveste și realitate, nu poate face diferența între vis și realitate). Doar în cazul unui dialog între adult și copil, în care copilul va primi răspunsuri la toate întrebările pe care le are, acesta va dobândi abilitatea de a diferenția imaginarul de real. În caz contrar, riscurile sunt nebănuite: refuzul dialogului și stagnarea la nivelul dezvoltării limbajului și la nivel psiho-social, teama crescută la lăsarea nopții, enurezis și pavor nocturn și diurn.

În egală măsură, trebuie să înțelegem nevoia copilului de fabulație, astfel încât să nu penalizăm „minciunile” copilului, decât în măsura în care acestea ne demonstrează că este vorba de un comportament conștient. Chiar și în situația în care adultul descoperă „minciuna” copilului, comportamentul adultului trebuie să fie de cercetare a cauzalității acestui tip de comportament. În majoritatea cazurilor, copiii ascund adevărul din teama de a nu fi pedepsiți, de a nu mai fi iubiți, deoarece nu își dau seama de consecințe.

Relația pe care copilul o stabilește cu egalii de vârstă are o importanță definitorie pentru dezvoltarea sa ulterioară. În jurul vârstei de 3 – 4 ani, copilul poate avea un prieten imaginar, care va fi înlocuit în mod firesc odată cu înscrierea la grădiniță. Importanța prietenului imaginar în dezvoltarea copilului este covârșitoare, dar de foarte puține ori recunoscută de către adulți: copilul trece printr-o multitudine de transformări, de creșteri, de acumulări. Identitatea sa începe să se construiască și să înceapă să sesizeze diferența între EU și CEILALȚI. Dar, uneori, îi este teamă să parcurgă această diferențiere singur, iar un „prieten” îl poate ajuta în tot acest demers de creștere. Prietenul imaginar poate fi ursulețul de pluș, o fetiță sau un băiat care nu-i văzut și auzit de nimeni sau chiar o bucată din păturica lui preferată.

Câștigul major în relația dintre egalii de vârstă constă în „traducerea” fiecărei experiențe în limbajul înțeles de ei, în schimbul de opinii și în exersarea rolurilor reprezentative pentru aceștia. Adultul trebuie să îi ofere copilului ocazia de a avea acest tip de experiență și, mai ales, să acorde valoare experienței dobândite de copil în această manieră. Într-o relație firească, copilul va povesti adultului despre constatările sale și ale grupului său de prieteni. Dacă însă adultul are o manieră extrem de critică și o atitudine nejustificată de control, copilul se va simți judecat și / sau vinovat, drept pentru care va avea comportament de ascundere.

Părinți

Reflecți la...

Gândiți-vă la obiectul de care erați dumneavoastră atașați când erați mic.

Aveați un astfel de obiect? Cum reacționați când vi-l lua cineva? Ce simțeați în aceste situații?

Dezvoltarea fizică, cognitivă și psiho-socială îi permite copilului să se diferențieze sub raport sexual față de către ceilalți. Este curios în legătură cu viața sexuală: rolurile mamei și ale tatălui, ale femeii și ale bărbatului, diferențele fizice, afecte. Este important ca atitudinea adultului să fie constantă în satisfacerea nevoii de cunoaștere a copilului, menținând o stare de echilibru între aceasta și informațiile oferite. Nu trebuie să considerăm acest subiect „interzis” copilului, dar nici nu trebuie să îi furnizăm mai multe informații decât solicită! Orice atitudine nepotrivită din partea adultului poate determina reacții de rușine, teamă, timiditate din partea copilului.

Studiu de caz

Studiul de caz următor poate să fie discutat în echipa de educatori sau analizat împreună cu părinții.

Mioara, 3 ani și jumătate, se află la cumpărături cu mama sa. Fetița pune în coș, alături de mama sa, diverse produse alimentare. Ajunse în dreptul raionului de cosmetice, Mioara ia un creion dermatograf și îl bagă în buzunar. Mama o vede și o întreabă pe un ton răstit: „Ce ai furat acolo?” și neașteptând răspunsul fetei, bagă mâna în buzunarul hainei acesteia și, smucind-o, scoate creionul dermatograf. Mioara îi spune că nu ea a pus creionul acolo, ci păpușa. Mama, evident nervoasă, continuă să o certe cu ton ridicat. Fetița începe să plângă și continuă să spună că păpușa „este rea”.

Analizați comportamentul mamei și al Mioarei, urmărind următoarele repere:

- De ce credeți că Mioara a luat creionul?
- Ce era recomandat să facă mama în această situație și de ce anume?
- Ce repercusiuni poate avea asupra fetei reacția mamei?

Ce putem face în situații ca cea din studiul de caz?

Primul element important este acela de a-i da copilului ocazia să se explice. Acest lucru înseamnă să ne acordăm timpul să ne liniștim (Da! Privit de departe, micuța noastră pare că a făcut un gest care este penalizat social: a furat). Apoi întrebăm copilul care a fost intenția sa „Poți să-mi spui despre ce vroiai să faci tu cu acel creion?” După ce am pus această întrebare, cu un ton calm și așezați la nivelul copilului, privindu-l în ochi, trebuie să îi lăsăm timpul necesar să înțeleagă întrebarea și să își construiască răspunsul!

Al doilea pas este acela de a ne asigura că am înțeles corect răspunsul copilului! Chiar dacă exercițiul prezentat anterior a venit ca o continuare a unui pasaj care ne vorbea despre tendința copilului de a se indentifica din punct de vedere sexual, s-ar putea ca reacția micuței să fie legată de... asemănarea creionului dermatograf cu un creion obișnuit! Să nu uităm că de la nivelul copiilor, lumea este cu totul alta decât cea de la nivelul nostru, al adulților! Înțelegerea corectă a mesajului copilului este esențială, deoarece înseamnă alte minute bune, în care noi ne concentrăm la copil și nu ne interesează zgomotul din magazin sau ce ar spune cei din jurul nostru.

Dacă răspunsul copilului confirmă că a fost un gest conștient, ca a luat un produs de pe raft cu intenția de a și-l însuși, trebuie să discutăm cu el. Când spunem a discuta, nu înseamnă că noi îi reproșăm și el va fi obligat să asculte, căci nu vom avea nici o șansă să învețe ceva din această întâmplare (foarte obișnuită la această vârstă a copilului). Cu alte cuvinte, îi putem explica ce anume a greșit, de ce anume, care pot fi consecințele. Este bine să ne asigurăm că înțelege tot ceea ce îi spunem: „tu, ce părere ai?” și îi dăm ocazia să explice și cum vede el această eveniment.

În termeni generali, este important să nu uităm că orice eveniment trebuie marcat pe loc, atunci când s-a produs, nu „ajungem acasă și discutăm”. Nu trebuie să lăsăm timpul să treacă: copilul poate uita succesiunea evenimentelor și nu ar mai putea argumenta sau, în cazul mai nefericit, copilul va sta tensionat până acasă, gândindu-se la ce anume i se va putea întâmpla.

În cazul repetării gestului, îi aducem aminte copilului că acest lucru s-a mai întâmplat odată, că am mai discutat pe marginea acestui subiect și revenim asupra precizărilor făcute la acea dată. Copilul are nevoie de timp și experiențe pentru a integra noțiuni: pentru el este greu să înțeleagă că a lua un creion dermatograf sau a lua un măr din magazin fără să plătești înseamnă „a fura”. Și apoi, copilului îi trebuie timp să înțeleagă schimbul de obiecte, alimente, haine, jucării și bani, precum și valoarea acestora. Putem merge acasă și ne putem juca „de-a magazinul” cu el, putem să jucăm rolul copilului care „IA” un obiect de pe raft.

Este important ca de fiecare dată să identificăm nevoile copilului, să-l întrebăm dacă își dorește

ceva anume când mergem la magazin. Dacă dorințele lui depășesc posibilitățile sau intențiile noastre, este bine să negociem și să stabilim ce anume cumpărăm. Nu trebuie să ne abatem de la ce anume am stabilit ÎMPREUNĂ. Să nu uităm că un copil poate fi atras nu de obiect în sine, ci de ambalajul său, de natura sa fiind extrem de curioasă la această vârstă!

Perioada de vârstă cuprinsă între 5 și 6 / 7 ani este caracterizată printr-o stare de instabilitate emoțională crescută. El depășește o perioadă „de trecere“, de la grupa mare la grupa „pregătitoare“, poate de la un grup de prieteni și colegi la altul, de la un model social la altul (reguli noi, alt program, alte cerințe). Nu trebuie să ne surprindă reacțiile sale și nevoia permanentă de susținere și valorizare. Este important să aibă aceleași repere (program de zi cu zi, stil de petrecere a timpului liber, menținerea activităților care îi fac plăcere).

Starea de instabilitate emoțională îi poate determina copilului comportamente care ne surprind: vulnerabilitate, oboseală sau, dimpotrivă, agitație, energie. Este important să ne menținem constanți în felul cum relaționăm, însă este important ca așteptările noastre să nu depășească puterea de concentrare a copilului.

Cât timp copilul este la grădiniță, participă la activități desfășurate în interior sau exterior, activități individuale și de grup, jocuri și activități structurate de către educatori, activități care îi valorifică potențialul în toate domeniile de dezvoltare. Aceste programe sunt gândite astfel încât corespundă capacității copilului de participare, de asimilare, de relaționare, fiind alternate cu momente de odihnă, de alimentație și igienă. Este important să reușim să păstrăm același echilibru și în timpul în care copilul este acasă.

Dacă nu înțelegem aspectele perioadei pe care copilul o traversează, riscul este acela de a suprasolicita copilul și de a-i provoca stări de disconfort (oboseală excesivă și tulburări de somn, abandonul activităților pe care le agreea anterior, pofta crescută de mâncare sau lipsa poftei de mâncare, etc.) și perturbări de relaționare profunde (irascibilitate crescută, încălcarea permanentă a limitelor și / sau eludarea autorității adultului, retragere în sine).

Părinți

Reflecți la...

Cum putem menține un program echilibrat în viața copilului?

Când gândim programul copilului, acesta participă la elaborarea sa?

Copilul are momente în care să poată vorbi despre neliniștile sale?

Datorită acestei perioade de trecere (care se poate prelungi după vârsta de 7-8 ani), copilul devine sensibil și recepționează mult mai ușor și cu efecte mult mai profunde, orice fel de perturbare a sistemului său de relație (relațiile obișnuite din familie sau cu persoanele importante din punct de vedere afectiv). De aceea și acest mediu trebuie să fie constant, pentru a-i oferi același tip de repere. Este recomandabil ca orice situație potențial conflictuală (care îl privește sau nu direct pe cel mic) să fie discutată și cu copilul!

Capacitatea cognitivă și psiho-socială îi permite copilului să înțeleagă ceea ce se întâmplă, cauzele și efectele acestora. În contextul în care adultul, bine-intenționat, ascunde iminența unor evenimente (*divoțul părinților, de exemplu*), copilul va dezvolta suspiciuni și, în lipsa unor explicații, este posibil să se instaleze un sentiment de vinovăție greu de demontat (*„din cauza mea mama și tata se despart“, „eu sunt vinovat că m-au părăsit“*) și cu urmări grave asupra dezvoltării sale ulterioare.

Studiul de caz poate să fie discutat în echipa de educatori sau analizat împreună cu părinții.

Claudia are 5 ani și jumătate. Părinții constată că în ultima săptămână fetița se trezește noaptea speriată și adoarme foarte greu, doar în prezența mamei sale. De asemenea, pofta de mâncare a scăzut considerabil și evită să vorbească cu mama sau tatăl său. În timp ce se juca la ea în cameră, mama sa o observa cum își introduce o pernă sub bluză și se privește în oglindă. Își lovește „burtica crescută” și spune „tu nu ești bolavă ca mama ta, tu ești sănătoasă!” În mod real, mama Claudiei este însărcinată în 6 luni, însă au amânat momentul în care să o anunțe pe Claudia de sarcină și de apariția unui frățior sau a unei surioare.

Analizați studiul de caz prezentat anterior și identificați:

- Ce tip de sentimente dezvoltă Claudia în raport cu sarcina mamei sale?
- Care sunt tulburările în comportamentul Claudiei și posibilele repercursiuni ale acestora în dezvoltarea sa?
- Ce ar fi trebuit să facă părinții Claudiei în această situație?

capitolul

[2]

Cum să devenim părinți?

*Faptul ca aveți un copil nu vă face părinte, precum
faptul că aveți un pian nu va face pianist.*

(Mihail Levine)

2.1 Competențe și responsabilități parentale.

După ce ne-am orientat atenția în capitolul anterior asupra copilului și asupra a ceea ce este el, este firesc să ne aplecăm în cele ce urmează asupra părintelui și a parentalității.

Rolul adultului în viața copilului

Este adevărat, devii părinte atunci când copilul se naște și/sau atunci când numele tău este înscris pe certificatul său de naștere. Ar fi o greșeală să ne limităm doar la atât. Părinți devenim cu fiecare moment petrecut alături de copilul nostru, cu fiecare moment pe care îl trăim în absența sa, dar cu gândul la el. Ne este util să recunoaștem cu toții că părinții cresc copilul, însă copilul este în egală măsură cel care „își crește” părinții: fiecare (mamă, tată sau copil) crește și se dezvoltă în funcție de celălalt.

Relația dintre copil și părinte este definită ca una de dependență, sensul de derulare a acestei relații fiind cel de a oferi copilului stimulii necesari dobândirii independenței. Mulți sunt aceia care spun despre copil : „este mic, ce înțelege el?!“ Este adevărat, copilul este mic, însă nu și incapabil. Are nevoie de sprijin pentru a crește și pentru a se dezvolta, pentru a-și repera abilitățile și pentru a-și dezvolta competențele. Pe măsură ce un copil dobândește abilități, părintele trebuie să poată și să știe să se retragă din demersul său protectiv și să îl ajute pe copil să și le consolideze.

De exemplu: pentru a putea merge, sugarul are nevoie de susținere fizică și nu numai. Căci el are nevoie de încrederea că dacă va cădea, va fi susținut, că va fi în siguranță și că nu va dezamăgi pe nimeni. Treptat, copilul va învăța să meargă și va renunța singur la mâna care îl sprijină.

Apoi, va avea nevoie doar să știe că părintele este în apropierea sa, pentru a avea către cine să se îndrepte în cazul în care se va simți în nesiguranță. Pe parcursul acestui proces, părintele trebuie să-l pună pe copil în situația de a experimenta și de a alege, dându-i ocazia să își cunoască limitele și competențele, să își construiască un set de valori.

Transpus în viața de zi cu zi, acest lucru înseamnă că nou-născutul să fie alimentat la cerere, copilul mic să aibă libertatea de a alege cu ce se îmbracă azi, cu ce jucărie se joacă, cu cine se joacă, când doarme, iar adolescentul la ce cursuri dorește să se înscrie, ce muzică ascultă sau cum își tunde parul. De asemenea, înseamnă ca fiecare copil să știe care sunt reperele și regulile familiei și cele ale comunității în care trăiește și, prin extensie, care sunt valorile morale.

Noțiuni de bază

Pentru început, vom face o trecere în revistă a principalelor teorii* care încearcă să determine elementele importante pentru paternalitate pentru a putea vorbi apoi de rolurile pe care părintele (mamă și tată) le are în viața copilului și în susținerea dezvoltării integrate a acestuia.

Autorul ...	afirmă că...
Freud	Părinții sunt responsabili de dezvoltarea psihică a copilului.
Lewin	Comportamentul se conturează în funcție de personalitatea, dar și de mediul în care copilul crește și se dezvoltă.
Piaget	Părinții au nevoie să înțeleagă cum gândește copilul și care sunt etapele de dezvoltare cognitivă ale acestuia pentru a îl susține în dezvoltarea sa.
Vîgotsky	Interacțiunile sociale susțin copilul în procesul învățării, însă are nevoie de sprijinul permanent al adultului, pentru a putea intra în demersuri exploratorii.
Erikson	Dezvoltarea e un proces de integrare a factorilor biologici individuali cu factorii de educație și cei socio-culturali.
Gesell	Rolul părintelui este de a susține copilul în identificarea predispozițiilor interne și de a-i pune la dispoziție un mediu care să-i susțină maturarea.
Bell, Mischel	Copiii și părinții își adaptează reciproc comportamentele, în funcție de relația construită între ei.
Rogers, Maslow	Pentru a înțelege nevoile, sentimentele copilului și pentru a-i răspunde nevoilor de creștere și îngrijire, părintele trebuie să utilizeze empatia.
Ainsworth, Bowlby	Dacă copilul are încredere că persoana de referință afectivă (fie mama, fie tatăl) îi satisface nevoile, acest fapt se va reflecta în tipul de atașament pe care îl dezvoltă. Atașamentul îl susține pe copil în tot ce înseamnă dezvoltarea sa integrată: în plan fizic, al sănătății, precum și în plan cognitiv și socio-emoțional.
Schaefer, Braumrind	Părinții au capacitatea de a-și ajusta forma de manifestare a parentalității lor în funcție de fiecare copil în parte, de sexul acestora, de vârstă etc.
Minuchin	În cadrul relațiilor dintr-o familie, fiecare membru trebuie să aibă recunoașterea (ca status și rol) celorlalți membri ai familiei.
Holden, Hinde	Parentalitatea este un proces dinamic și este influențată de relațiile din cadrul ei și de modalitatea în care sunt ajustate așteptările fiecărui participant în relație.
Dunst, Cochran	Părinții au capacități de dezvoltare și susținere reciprocă, rezultatul fiind consolidarea familială. Profesioniștii trebuie să îi susțină să își consolideze capacitățile, respectând totodată aptitudinile existente.
Belsky	Competențele parentale sunt influențate de: • resursele parentale: experiențele sale; încrederea în sine; atitudini; aptitudini; • cunoștințe despre creșterea și îngrijirea copilului, așteptări de la copil; starea sa de sănătate; etc. • caracteristicile copilului: temperament, stare de sănătate; nivel de dezvoltare, sex etc. • context: calitatea relațiilor maritale, rețeaua socială din care face parte, sistemul de suport (familia extinsă, prieteni, rețea de servicii suportive la care apelează), valori și credințe culturale și sociale, locul de muncă etc.

*Material tradus și adaptat după D. McDermott, 2002 „Parenting education from k-12: Theoretical and empirical background and support.“

Pledoariile oamenilor de știință vin să confirme relația strânsă între copil și părinții săi, felul în care fiecare participant în cadrul acestei relații se transformă, își dezvoltă capacitățile, aptitudinile și își definește atitudinile în rolurile sale.

Valori ale relațiilor parentale de calitate

- căldură și afecțiune;
- limite clare și bine precizate;
- răspuns imediat la nevoile copilului;
- disponibilitate de a răspunde întrebărilor copilului;
- sancționare educativă, constructivă a comportamentelor inacceptabile ale copilului;
- respect;
- deschidere și comunicare;
- recunoașterea calităților și a reușitelor;
- confidențialitate și încredere reciprocă.

Când vorbim de parentalitate, dar și de bune practici în asumarea ei, există câteva repere generale care trebuie urmărite și care se reflectează în dezvoltarea copilului, în forma de manifestare a acestuia, în obiceiurile pe care le are, în tipurile de interacțiuni în care intră, în modul în care copilul face față situațiilor problematice, în inițiativele pe care le are.

Enumerăm o parte dintre aceste repere, cu mențiunea că sunt doar câteva propuneri, lista putând fi dezvoltată.

Cunoștințe, atitudini și practici parentale privind nutriția

- Ce obiceiuri alimentare are copilul?
- De câte ori mănâncă pe zi mănâncă copilul?
- Cum obișnuiește să servească masa?
- Ce tipuri de lichide bea?

Cunoștințe, atitudini și practici parentale privind sănătatea copilului

- Copilul este înscris la medicul de familie?
- Care este frecvența controalelor medicale preventive?
- Copilul se îmbolnăvește des?
- Cum reacționează copilul în situații de boală?
- Cine prescrie medicamentele copilului în aceste situații?

Cunoștințe, atitudini și practici parentale privind igiena copilului

- Copilul stăpânește deprinderile de igienă? (Evident trebuie să ținem cont de nivelul de dezvoltare al copilului, de abilitățile sale, de dizabilitate dacă aceasta există!)
- Când se spală pe mâini?
- De câte ori se spală pe dinți?
- Ce știe despre igiena intimă?
- Cum poartă hainele?
- Ce tip de haine poartă? Sunt acestea adecvate anotimpului?

Cunoștințe, atitudini și practici parentale în raport cu dezvoltarea copilului

- Părintele apreciază în mod corect gradul de dezvoltare integrată a copilului său?
- Cunoaște importanța jocului în dezvoltarea integrată a copilului său?
- Care sunt caracteristicile comportamentale ale copilului?
- Ce jocuri și jucării îl susțin pe copil în dezvoltarea sa?
- Cine se joacă mai des cu copilul?
- Ce tip de activități poate desfășura copilul în mod independent?
- Care trebuie să fie implicarea copilului în activitățile casnice?
- Cine reprezintă autoritatea pentru copil? Sub ce formă se manifestă ea?
- Ce metode de stimulare utilizează în îngrijirea și educarea copilului?
- Ce impact crede că are relația cu adultul asupra copilului?
- Care sunt metodele de control al comportamentului copilului pe care le utilizează?
- Ce loc are valorizarea copilului în îngrijirea și educația copilului?
- Înțelege părintele impactul mediului creat în dezvoltarea copilului?
- Cum gestionează adultul mediul social în care trăiește copilul?

Pornind de la cele câteva repere amintite anterior, elaborați în echipă, un inventar al cunoștințelor, atitudinilor și practicilor parentale necesare identificării nevoilor de informare / formare a părinților care au copii cu vârsta cuprinsă între 3 și 5 ani, respectiv a părinților care au copii cu vârsta cuprinsă între 5 și 7 ani.

Aceste liste de verificare pot fi construite astfel încât părintele să le poată consulta singur sau pentru a-i fi aplicate de către un educator. Nu trebuie să uităm că aceste liste de verificare sau chestionare ne sunt utile pentru a-i putea susține pe părinți în asumarea rolului lor și nu pentru a-i judeca!

De asemenea, în cazul în care ne-am hotărât să utilizăm un astfel de instrument, este important pentru părinți să înțeleagă scopul aplicării sale, să îl ajutăm să determine singur rezultatul chestionarului și apoi să îi acordăm sprijinul în dezvoltarea acelor competențe și aptitudini care sunt într-o mai mică măsură activate sau manifeste. Putem organiza întâlniri între părinți, întâlniri cu specialiști, le putem pune la dispoziție materiale informative etc.

Cele mai importante funcții parentale ale unui părinte – suficient de bun – așa cum au fost ele prezentate de Killen sunt :

- capacitatea persoanelor cu funcție de îngrijire de a percepe copilul așa cum este el;
- capacitatea acestor persoane cu funcție de îngrijire de a se angaja emoțional pozitiv în viața copilului;
- capacitatea de empatie în relația cu copilul;
- capacitatea de a avea așteptări realiste în creșterea și supravegherea copilului“.

Pearce a descris relațiile pozitive și negative care pot influența dezvoltarea copilului și care constituie punctul de plecare în modificarea unor comportamente ale părinților:

Înșușiri pozitive	Înșușirile negative
Căldură și afecțiune; Stabilirea clară a limitelor și negocierea acestora cu copilul; Recunoașterea nevoilor copilului; Acceptarea defectelor copilului; Respectarea individualității copilului; Recunoașterea și respectarea calităților copilului; Implicare și empatie.	Răceală și ostilitate; Îngrijire insuficientă; Atitudine de superioritate în relația cu copilul; Atitudine de respingere în relația cu copilul; Lipsă de respect a copilului; Lipsă de răspuns la nevoile acestuia.

Dacă analizăm relația dintre stilul părintesc și comportamentele sociale ale copilului, vom constata că relațiile mult prea permissive, fără limite și reguli, determină comportamente imprecise, agresive și imprevizibile din partea copilului. Relațiile de autoritate pot fi cheia lipsei de inițiativă, de respect de sine și supunerii necondiționate din partea copilului. Prin atitudini supraprotectoare sunt determinate comportamente pasive, dependente și lipsa de reacție la stimuli.

Imaginea ideală a părintelui bun cuprinde calități dificil de atins. Însă există comportamente inadecvate ale părinților care afectează dezvoltarea integrată a copilului. Iată câteva exemple:

- lipsa regulilor în familie (reguli și limite înțelese, asumate și aplicate de toți membrii familiei!);
- îngrijirea și supravegherea inadecvate (copilul lăsat singur în fața televizorului timp îndelungat, recompense materiale și alimentare);
- disciplină rigidă și pedepse inadecvate vârstei și puterii de înțelegere a copilului (stabilirea regulilor „pentru copil“ fără a consulta anterior opinia copilului);
- neimplicarea în experiențele copilului (absența momentelor în care părinții petrec timp de joacă împreună, dezinteresul pentru dezvoltarea copilului, neglijarea copilului);

- agresiuni în familie (utilizarea pedepselor care presupun traumatizarea emoțională sau fizică a copilului, violență domestică);
- așteptări nerealiste de la copil (dorința părinților de participare a copilului la multe activități opționale în raport cu vârsta și opinia lui).

Trebuie să pornim de la premisa că toți părinții își iubesc copii, însă forma de manifestare a fiecăruia este diferită și mascată de forme personale de exprimare. Valorizarea copiilor și încrederea în forțele proprii sunt interdependente și se realizează în familie. Optimizând relațiile dintre părinți și copii vom da valoare relațiilor din interiorul familiei și părinților, ca persoane. Un părinte care va ști cum să răspundă nevoilor copilului, își va dezvolta încrederea în sine și va avea o deschidere mai mare înspre copil.

Mesaj cheie

Prin educație parentală părinții „se descoperă” ca parteneri ai copiilor lor, își descoperă propriul potențial de schimbare, se simt valorizați în rolul lor parental.

Roluri parentale

Primele relații ale copilului sunt cele pe care le are cu mama sa sau cu persoana care îi satisface nevoile de bază. Comportamentul copilului este condiționat de comportamentul, stilul de relaționare al adultului care îl îngrijește. În scurt timp, în această cuplu (copil–mamă) se realizează schimburi interpersonale și calitatea relației depinde în mare măsură de sensibilitatea adultului, de interacțiunile inițiate de copil sau de către părinte, de comportamentul copilului, de răspunsul la stimuli.

Această spirală relațională definește modul de raportare la lumea exterioară și îl ajută pe copil să integreze experiențele, să exploreze, să învețe. Viața copilului acasă, alături de părinții săi, toate activitățile care se desfășoară împreună consolidează anumite deprinderi, abilități ce contribuie la autonomia copilului, conviețuirea socială, sănătatea, igiena și protecția lui. Triada mamă – copil – tată oferă copilului posibilități de a se defini pe sine, prin jocul comparațiilor, al imitațiilor, al rivalităților, de a-și însuși modele la care se poate referi în mod constant în devenirea sa ca adult.

Părinții sunt primii educatori deoarece:

- ei sunt primii cu care copilul interacționează constant încă din prima zi a vieții;
- familia este modelul pe care copilul îl imită; modul de viață al familiei este principalul reper în viață al copilului, el este internalizat puternic în anii copilăriei;
- comunicarea intrafamilială influențează decisiv dezvoltarea copilului, formarea personalității lui.

Modul în care fiecare părinte înțelege și își poate asuma rolul de părinte, mamă sau tată, depinde de foarte mulți factori:

- factori culturali, suportul familiei extinse sau suportul social, condițiile economice ale familiei;
- tipul de relație (modelele de interacțiune) a părinților copilului cu proprii lor părinți, care pot determina calitatea relației cu propriul copil;
- tipul de relații familiale și capacitatea de adaptare socială a cuplului parental;
- dimensiunea familiei;
- patologia unuia dintre membri familiei (părinți sau copil).

Relația dintre părinți, dintre mamă și tată, construiește o ecologie a familiei care poate determina modul de dezvoltare al copilului. Factorii care descriu atmosfera familială în care se dezvoltă un copil sunt extrem de diverși:

- nivelul de apropiere și înțelegere între părinți, gradul de coeziune dintre aceștia;
- modul în care este perceput și considerat copilul, modul în care este ascultată opinia copilului în familie;
- forma de negociere sau de exprimare a acordului sau dezacordului în diferite probleme, dinamica apariției unor stări conflictuale;
- modalitățile în care este gândit controlul comportamentului copilului: comportamente și valori acceptate, sancțiuni utilizate;
- modul de manifestare a autorității parentale.

Cine se joacă ce mai des cu copilul?
 Cine iese la plimbare cu copilul mai des?
 Cine îi citește copilului povești înainte de a se culca?
 Cine îl ajută la spălat pe copil în fiecare seară?
 Atunci când copilul este supărat, la cine se duce: la mama sau la tata?
 Când a spart cana, cum a reacționat copilul? Pe cine a anunțat? De cine a ascuns-o?
 Când vrea să urce pe tobogan, dacă sunteți toți trei în parc, cui îi solicită ajutorul?
 Cine știe care sunt obiceiurile alimentare ale copilului?
 Cine știe care sunt rutinele copilului în timpul zilei?
 Cine cunoaște cum reacționează copilul la vizita medicală?

În primii ani de viață, copilul este strâns legat de mama sa, prin îngrijirile pe care aceasta i le acordă, indiferent dacă vorbim de hrănire, igienă sau de momentele în care mama îi cântă sau îl adoarme. Pe parcursul acestor momente, figura tatălui este uneori pasageră. Poate că prezența sa este simțită mai mult sub raportul siguranței afective pe care o resimte mama și, prin urmare, și copilul.

Pe măsură ce copilul crește, dezvoltarea sa îi permite să se identifice cu mama sau cu tatăl său, având nevoie de timpi de calitate petrecuți atât cu mama, cât și cu tatăl. Uneori avem tendința să atribuim mamei roluri care se structurează pe marginea nevoilor de îngrijire și educare ale copilului, iar tatălui roluri care se axează pe controlul comportamentului copilului, pe autoritate și asigurarea protecției.

Practic, se separă rolurile mamei și tatălui: mama oferă securitate, pe când tatăl îi oferă șansa de a se activa și autodepăși. Tendința este susținută și de studii și cercetări care demonstrează că acesta este modelul relaționar obișnuit în structura familiei.

Indiferent de modalitatea în care fiecare părinte înțelege să își asume responsabilitățile ce decurg din rolurile parentale, acestea ar trebui să:

- să acopere nevoile copilului de educare și îngrijire ale copilului (Amintiți-vă! Le-am trecut în revistă în capitolul anterior);
- să aibă un caracter predictibil pentru copil: acesta să știe când și cui să se adreseze, să poată ști la ce tip de reacție se poate aștepta în anumite situații;
- să creioneze o constantă în comportamentul mamei și al tatălui, între ei ca părinți.

Studiu de caz

Vlad, băiat în vârstă de 4 ani, este unicul copil al Adrianei (ingineră, 29 ani) și al lui Mihai (economist, 30 ani). Copilul merge la grădiniță de două luni. Educatoarele au observat adaptarea rapidă a copilului la program, fără efecte negative asupra dezvoltării sale: respectă regulile grădiniței, este participativ la activitățile propuse de către adult, relaționează cu colegii de grupă. Momentele de despărțire și regăsire dintre mama sa și el, sunt echilibrate sub raportul manifestărilor afective (îi zâmbește, vorbește despre ce urmează să facă sau despre ce a făcut la grădiniță, cu cine s-a jucat sau ce anume își dorește să facă acasă). Atitudinea mamei este de încurajare și susținere a lui Vlad, atitudine care o exprimă atât verbal, cât și non verbal.

Tatăl vine sau îl ia pe Vlad la grădiniță destul de rar (au fost 3 - 4 situații de acest gen). Deși copilul își menține același gen de relaționare ca și în interacțiunea cu mama sa, informațiile furnizate tatălui său se referă la cât de mult a ales, cu ce mașini s-a jucat, ce a reușit să construiască. Tatăl său îl ascultă și îl încurajează să vorbească și reacționează cu satisfacție când fiul său îi vorbește despre un nou succes.

În relația cu educatoarele, Adriana se interesează despre ce și cât a mâncat Vlad, dacă a dormit bine la prânz, cine sunt colegii cu care Vlad se joacă mai des, despre ce învățat nou sau cum s-a descurcat în activitățile desfășurate la grupă, dacă ar putea să facă ceva acasă. Mihai, este interesat dacă Vlad a supărat pe cineva, dacă a fost cuminte și ce tipuri de activități opționale se pot desfășura la grădiniță.

- Care este tipul de relație pe care l-a stabilit Adriana cu Vlad, respectiv Mihai cu Vlad?
- Care este diferența dintre rolurile Adrianei și al lui Mihai?
- Cum își construiește mama relația cu grădinița? Dar tatăl?
- Cum interacționează Vlad în relația cu mama și tatăl său?

2.2 Cine ne ajută?

Pediatrul Berry Brazelton a fost întrebat de un viitor părinte „cu cât timp înainte de nașterea copilului trebuie să începem să ne pregătim să devenim părinți?” Acesta a răspuns: „Cu 25 de ani... înainte nașterii copilului!” Evident, Brazelton se gândea la modul în care modelele parentale în care am fost educați își vor pune amprenta asupra modului în care parentalitatea noastră se va manifesta. Dar și la faptul că, așa cum aminteam la începutul acestui capitol, capacitățile parentale se dobândesc permanent de-a lungul întregii vieți. De aceea, avem sentimentul că vom ști să îngrijim și să educăm un copil, copilul nostru.

De îndată ce acesta se naște, viața ni se umple de întrebări: „vom ști să fim părinți buni?”, „vom face față celor ce urmează să ni se întâmple?”, „copilul nostru va fi așa cum îl visăm?”. Sunt semne de întrebare cărora singuri le vom găsi răspunsuri uneori. Alteori, este foarte dificil să recunoaștem faptul că avem o problemă, că nu știm ceva anume, că ne este greu să recunoaștem că suntem depășiți de comportamentul copilului.

Mesaj cheie

Este important să putem să recunoaștem că avem nevoie de ajutor!

Educația copilului este un demers care presupune un schimb de experiență, de valori și competență între toți adulții care îl susțin în demersul său de dezvoltare integrată. Spirala relațională care se țese în jurul copilului (dar care trebuie să respecte nevoile sale de dezvoltare integrată) se bazează pe încredere, pe parteneriat. Una din competențele parentale importante pentru fiecare dintre noi este aceea de a putea observa progresele copilului nostru, reacțiile sale la stimulii pe care îi oferim și, nu în ultimul rând, deschiderea spre cunoaștere. Nu este neapărată nevoie să învățăm scalele de dezvoltare, este suficient să petrecem mult timp împreună cu copilul nostru și să-i recunoaștem unicitatea, personalitatea, nevoile.

Părinți

Reflecți la...

- Știi totul despre copilul meu? De unde pot afla mai multe?
- Îngrijirile și metodele pe care le utilizez în relație cu copilul meu îi satisfac nevoile de dezvoltare?
- Ce poate interveni în dezvoltarea copilului meu și mă poate pune în dificultate?
- Cred că pot cere ajutorul în cazul în care mă simt depășit?

Statutul familiei ca prim educator al copilului reprezintă un factor important în stabilirea parteneriatului între grădiniță și familie. Familia reprezintă primul spațiu formativ pentru copil, reprezintă mediul socio-cultural în care copilul s-a născut, în care crește. De aceea, este foarte important respectul pentru moștenirea culturală a fiecărei familii și valorificarea acesteia în spațiul în care copilul se află separat de părinții săi.

Eforturile depuse de părinți și educatori trebuie să se bazeze pe un schimb bogat de informații, de experiențe și pe colaborare în asigurarea celor mai bune condiții de creștere și dezvoltare ale copiilor. Părinții au nevoie să regăsească un sprijin în grădiniță, să se simtă responsabili și responsabilizați pentru a colabora cu educatorii și a participa la orice activități realizate împreună cu și pentru copii. Părinții au nevoie să cunoască cine și cum îi poate sprijini în eforturile sale de îngrijire, creștere și educare a copilului.

Educatori

Reflecți la...

- Este necesară evaluarea nevoilor de informare și formare a părinților?
- Cum putem determina care sunt nevoile de formare și informare ale părinților?
- Ce tipuri de activități putem organiza astfel încât să acoperim nevoile identificate?

Note

capitolul [3]

Fiecare copil este unic

Noi, cei mari, uităm adesea că am fost copii. Și lucrul acesta ar trebui să ni-l aducem aminte, mai ales când ne găsim în fața copiilor.

Alexandru Vlahuță

3.1. Importanța relațiilor de familie în viața copilului

Este recunoscut faptul că dezvoltarea integrată a copilului se află în dependență cu respectarea nevoilor specifice ale copilului. Practica educațională recunoaște trei nevoi fundamentale:

- Nevoia de securitate afectivă, care constituie baza autonomiei în procesul de asumare a independenței copilului;
- Nevoia de diferențiere, de recunoaștere a identității copilului, construirea imaginii de sine, care se stabilește doar în măsura în care el experimentează.
- Nevoia de explorare, de stăpânire a mediului, în contextul în care nevoile afective și de diferențiere sunt satisfăcute.

Influența familiei asupra dezvoltării copilului ca ființă socială se datorează următoarelor considerente: acțiunea familiei asupra copilului se exercită de timpuriu și familia este calea prin care se canalizează orice altă acțiune de socializare a copilului.

Noțiuni de bază

Familia are un rol deosebit în formarea și dezvoltarea personalității copilului. De atmosfera din familie depind sentimentele de siguranță sau nesiguranță, dezvoltarea capacităților sale intelectuale și afective.

Autorul:	Spune despre familie:
G.P. Murdock	Familia este grupul social al cărui membri sunt legați prin raporturi de vârstă, căsătorie sau adopție și care trăiesc împreună, cooperează sub raport economic și au grijă de copii.
A. Giddens	Familia este un grup de persoane legate direct prin relații de rudenie, ai cărei adulți își asumă responsabilitatea pentru creșterea copiilor.
E.W. Burgess, J. Locke	Familia este unitatea de interacțiuni și intercomunicări personale, cuprinzând rolurile sociale de soț și soție, mamă și tată, fiu și fiică, frate și soră.
L. Berge	Familia este un fel de personalitate colectivă a cărei armonie generală influențează armonia fiecăreia dintre părți.
C. Levi Strauss	Familia este un grup care își are originea în căsătorie, fiind alcătuit din soț și soție și copiii născuți din unirea lor (grup căruia i se pot adăuga și alte rude), pe care-i unesc drepturi și obligații morale, juridice, economice, religioase și sociale (inclusiv drepturi și interdicții sexuale).

Mesaj cheie

În munca de educație a copiilor, dar și de susținere a părinților, este obligatoriu să reușim să determinăm profilul relaționar al familiei!

Pentru a determina structura relațiilor din cadrul familiei trebuie luate în considerare:

- relațiile dintre părinți (inclusiv statutul marital al părinților: cuplu legal constituit, consensual sau divorț / familie monoparentală);
- relațiile dintre copii (în cazul în care avem de-a face cu familii care au mai mulți copii) determinate de: ordinea nașterii, diferența de vârstă dintre copii, sexul copiilor;
- relațiile dintre părinți și copii (relațiile dintre un părinte și copiii de același sex, potențialele diferențe de relație dintre părinți cu primul născut);
- relațiile familiei cu bunicii materni sau paterni, implicarea acestora în creșterea și educarea copiilor și importanța intervenției în structurarea relațiilor din cadrul familiei.

Educatori

Reflectați la...

De ce credeți că este important să cunoaștem relațiile din cadrul familiei?
Care credeți că sunt persoanele importante pentru copii și de ce anume?

Studiu de caz

Maria și Tiberiu Brateș sunt căsătoriți de 7 ani. Au împreună doi copii: Mihai (5 ani și 6 luni) și Gloria (2 ani și 6 luni). Mihai merge cu plăcere la grădiniță de 2 ani și jumătate. Prima perioadă a fost foarte dificilă pentru el, cu atât mai mult cu cât înscrierea la grădiniță a coincis cu nașterea surorii sale. Mama sa a rămas fost în concediu de creștere și îngrijire o perioadă de 2 ani. Aceasta a reînceput serviciul în urmă cu 6 luni. Gloria urmează să meargă și ea la grădiniță peste 6 luni, fiind peste zi în grija bunicii maternă. Mihai este dus la grădiniță de către tatăl său și luat de la grădiniță de bunica maternă. Bunicii paterni locuiesc în provincie și se vizitează lunar.

- Determinați care schema relaționară curentă în cadrul familiei Brateș.
- Cine credeți că poate fi elementul de legătură între grădiniță și familia Brateș?

Părinți

Reflectați la...

Care sunt caracteristicile importante ale relației dintre membrii familiei dumneavoastră?
Cum influențează acestea dezvoltarea copilului dumneavoastră?

Acest „exercițiu” de auto-observare poate fi baza unui chestionar care să vină în sprijinul educatorilor în cunoașterea familiei. Educatorii pot să elaboreze un chestionar adaptat fiecărei familii în parte (care să conțină un număr de 7 până la 10 întrebări simple care să determine relațiile din cadrul familiei) sau pot solicita părinților să descrie așa cum doresc, relațiile din cadrul familiei. O idee bună ar fi aplicarea chestionarului fiecărui adult din familie.

Copiii nu trebuie uitați în aplicarea acestui chestionar! Este important să descoperim cum văd copiii relațiile din familie. În funcție de vârstă, putem utiliza un interviu simplu sau să îl determinăm pe copil să își deseneze familia. Ulterior, prin întrebări simple, să îl ajutăm să vorbească despre ce crede el că este important în desenul său.

Exemplu

Câteva întrebări care pot fi adresate copilului pentru determinarea relațiilor din familie ar putea fi:

Cine te ajută să te îmbraci?
Cu cine pleci în parc?
Cine îți citește povești?
Mami și tati vorbesc încet?

Te joci cu mașinuța fratelui tău?
Cu cine stai în cameră?
Lângă cine stai la masă?
Bunica și bunul vin pe la voi?etc

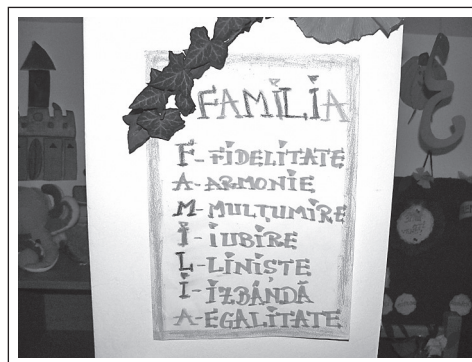
Atenție!

Copilul nu trebuie să fie niciodată pus în situația de a vorbi despre „pe cine iubește MAI MULT” dintre membrii familiei sale. Ba dimpotrivă, copilul trebuie ajutat să înțeleagă că există mai multe forme de a iubi, că este firesc să poată simți că are dreptul să îi placă să își petreacă timpul împreună cu mama sa când desenează, că îi place să meargă la plimbare cu tatăl, că este fericit să se joace împreună cu fratele/sora sa, că îl poate strânge în brațe pe bunicul său și o poate pieptăna pe bunica.

Nimic din atitudinea adultului nu trebuie să îi trezească copilului sentimente de vinovăție pentru ceea ce simte în raport cu membrii familiei sale. Este important să poată avea încredere să vorbească despre ceea ce simte.

Relații de atașament

Vă mai amintiți când vorbeam despre cele trei nevoi fundamentale ale copilului? Ne refeream atunci la nevoia de securitate afectivă și nu a fost fără sens amintită aceasta ca fiind prima dintre ele! Nevoia de atașament face parte din necesitățile de bază ale ființei umane, este înăscută și are drept scop supraviețuirea. Satisfacerea nevoii de atașament permite copilului să se identifice în raport cu sine, în raport cu ceilalți, să exploreze și să integreze experiențele trăite.

Mic demers teoretic

Cercetările realizate asupra atașamentului la copil au fost puternic influențate de teoria psihanalitică a lui Freud, care a accentuat importanța relației mamă-copil. Termenul de „atașament” a fost introdus de John Bowlby (1959) pentru a descrie legătura afectivă și durabilă dintre indivizi, adeseori între mamă și copil. Bowlby considera că *relația de atașament care se dezvoltă între copil și mamă conduce la formarea bazelor tuturor relațiilor interpersonale* de mai târziu. Un atașament față de cineva înseamnă să cauți apropierea și contactul cu acea persoană, mai ales în situații de insecuritate (cum ar fi experiențele noi, pe care un copil nu le stăpânește). Atașamentul poate fi observat cel mai bine atunci când copilul este speriat, obosit, bolnav sau are nevoie de forme speciale de îngrijire.

De exemplu, atunci când copilul are febră, va dori să fie alintat de mama sa, o va căuta, va plânge până aceasta îi va acorda atenție. Sau un copil cu dizabilități fizice, care are nevoie de îngrijire specifică (în situația igienei corporale), va reacționa negativ în cazul în care manevrele sunt realizate de către altă persoană decât mama sau tatăl său (în funcție de ritualurile din familie).

Copilul este obișnuit cu un anumit tip de atingere, cu o etapizare a realizării manevrelor, dar cel mai important, cu un anumit tip de interacțiune (comunicare, miros etc.)

Atașamentul ajută copiii:

- să stabilească și să mențină relații sănătoase cu alți copii și adulți;
- să se manifeste cu încredere;
- să se dezvolte armonios;
- să aibă încredere în oameni și să își păstreze independența;
- să fie capabili să ofere și să primească afecțiune;
- să gândească logic și intuitiv;
- să devină interesați de lucrurile noi;
- să învețe din greșeli și succese;
- să solicite ajutorul atunci când au nevoie de el;
- să-și dezvolte propria conștiință.

Mary Ainsworth, (1913-1999) a elaborat un experiment „The Strange Situation“ („Situația necunoscută“) prin care se pot observa modelele de reprezentare a atașamentului la copiii cu vârsta de 1 an și jumătate. Camera în care decurge experimentul este un mediu nou, straniu pentru copil, dar care poate fi un mediu interesant pentru acesta: plin de jucării, de elemente de noutate, care îl pun în situații de explorare. Copilul este supus alternativ la momente de separare și regăsire cu mama sa, momente de câte 3 minute fiecare, timp în care sunt urmărite interacțiunile și atitudinea mamei și a copilului în condiții de stres cauzate de schimbarea mediului și de prezența persoanelor nefamiliare.

În urma acestui experiment, în funcție de comportamentele lor, copiii pot fi clasificați astfel:

1. Copilul cu atașament sigur:

Copilul are încredere că părinții vor fi disponibili, receptivi și îi vor acorda ajutor dacă s-ar ivi situații dificile sau i-ar fi teamă. Cu această convingere, copilul are curajul să exploreze lumea. Acest model este dezvoltat și menținut de către părinți, fiind, în primii ani, disponibili, atenți la semnalele copilului și capabili să-i ofere liniște și alinare ori de câte ori acesta are nevoie de ea.

2. Copilul cu atașament anxios.

Copilul nu e sigur că părinții vor fi disponibili, receptivi și gata să-i ofere ajutorul atunci când îi solicită. Din cauza incertitudinii, copilul simte anxietate, teamă de separare și tinde să fie timorat în manifestarea comportamentului în mediului său. Acest model este menținut de părinți care uneori sunt disponibili, dispuși să acorde ajutor copilului lor, iar alteori nu. Rezultatul poate fi cronicizarea în timp a sentimentului de nesiguranță. Acest tip de atașament poate fi observat la copilul care trăiește cu mare suferință orice despărțire de părinte, chiar dacă este pentru scurtă durată (nu se poate despărți de părinte pentru a explora spațiul de joc al grădiniței).

3. Copilul cu atașament nesigur:

Copilul nu are încredere că părinții vor reacționa în mod pozitiv la nevoile sale și vor fi gata să-i ofere ajutorul. Copilul se așteaptă la respingere din partea părinților și încearcă să se descurce fără dragostea și ajutorul celorlalți. El luptă pentru a deveni independent emoțional. Acest tip de atașament este văzut în relațiile părinți – copil în care copilul a devenit independent în mod prematur și a cărui dezvoltare este mult precocă (sunt copii care tind să se ridice în picioare și să înceapă să meargă de la 7-8 luni, copii care nu au nici o reacție de căutare cu privirea a sprijinului din partea părinților, în momentele de separare).

Educatori

Reflecți la...

De ce este necesar să cunoaștem tipul de atașament care există între copil și părinții săi?
Cine ne poate ajuta în determinarea tipului de atașament existent în cadrul relației părinte-copil?
Cum putem interveni și ameliora modelul de relaționare între părinți și copii?

Listă de verificare pentru evaluarea atașamentului copilului cu vârsta cuprinsă între 3 și 6 / 7 ani DA NU

- ☐ ☐ Răspunde pozitiv în cadrul relației cu părinții săi?
- ☐ ☐ Reacționează la plecarea și întoarcerea lor?
- ☐ ☐ Inițiază interacțiuni cu acestia (caută să le afle părerea despre ceea ce fac, le caută apropierea, intră în dialog cu acestia, se joacă cu ei)?
- ☐ ☐ Este relaxat în prezența părinților săi?
- ☐ ☐ Înțelege și acceptă limitele și regulile impuse de către adulți (părinți sau educatori)?
- ☐ ☐ Are inițiativa implicării în diverse activități (în joc, în dialog etc.)?
- ☐ ☐ Reușește să își gestioneze emoțiile? Emoțiile sale sunt în concordanță cu evenimentele care le declanșează (râde și/sau când se joacă un joc care-i face plăcere, plânge de fiecare dată când este pus în situația de a rezolva o sarcină sau de a face față unei situații necunoscute etc.)?
- ☐ ☐ Explorează mediul înconjurător?
- ☐ ☐ Se laudă cu rezultatele activităților pe care le efectuează?
- ☐ ☐ Îi este rușine când este certat?

Mesaj cheie

Evaluarea schemei de atașament al copilului ne poate forma o imagine despre comportamentul copilului și despre modul în care acesta se va putea adapta noului mediu cu care va interacționa.

Tipul de atașament al copilului	Cum vor reacționa copiii într-un spațiu necunoscut, la înscrierea la grădiniță?
Copiii care dovedesc o relație de atașament sigură cu părinții...	vor fi cooperanți, vor relaționa ușor cu ceilalți copii, vor explora spațiul și vor integra experiențe noi cu ușurință.
Copiii cu relație de atașament anxioasă, evitantă...	vor manifesta comportamente ostile, antisociale, vor fi izolați afectiv și vor căuta multă atenție din partea adultului.
Copiii cu atașament nesigur...	vor fi tensionați, încordați, impulsivi, cu sentimente de neputință, ușor de frustrat și vor cere multă atenție de la persoanele din jur.

Părinți

Reflecți la...

Cum încurajăm formarea atașamentului la copil?

- Reacționăm mereu la nevoile și solicitările copilului!
- Îl ajutăm cu blândețe și căldură să își exprime sentimentele și să și le poată înțelege!
- Ne bucurăm împreună cu copilul pentru cea mai mică realizare a sa. Să nu uităm că pentru el faptul că a reușit să își lege șireturile singur poate fi echivalentul trecerii examenului de licență pentru noi!
- Ajutăm copilul să înțeleagă și să negocieze fiecare regulă pe care o stabilim, pentru a putea fi siguri că o va respecta!
- Stăm lângă copil și îl susținem în sarcinile pe care le are de rezolvat atât cât are el nevoie, nu cât considerăm noi că are nevoie!
- Îl ajutăm să înțeleagă care este locul și rolul lui în familia noastră!

Adaptarea copilului la viața de grădiniță

De ce este nevoie de adaptare?

Înscrierea la grădiniță a copilului presupune o separare bruscă de mediul social familiar copilului: părinții săi, frații săi, mediul, regulile cunoscute și rutine asimilate. Aflat într-un spațiu nou, în absența persoanelor cunoscute care-i oferă un sentiment de siguranță, copilul trăiește o stare de pierdere față de persoanele dragi, iar acest sentiment va deveni intens și derutant pentru el. Pentru copii, acest proces poate avea un impact puternic asupra comportamentului lor și le poate chiar întârzia dezvoltarea.

Părinți

Reflecți la...

Sunteți acasă și vă îndreptați spre gară. Urmează să participați în afara localității la o întâlnire importantă. Deși faceți tot posibilul, ajungeți în gară după plecarea trenului. Următorul tren este peste 50 de minute, deci nu puteți să plecați din gară. Încercați să analizați sentimentele pe care le aveți.

- Ce simțiți în raport cu pierderea trenului? Prin ce etape treceți?
- Ce anume v-a făcut să pierdeți trenul?
- Ce anume vă deranjează?
- De cât timp aveți nevoie să vă programați cele 50 de minute de așteptare?

Există **5 faze generale ale pierderii**, pe care atât copiii, cât și adulții le trăiesc ori de câte ori suferă o pierdere, indiferent de forma acesteia.

	Tipul de reacție al copilului în situații de separare de părinții săi
Șoc și negare	Copilul refuză să accepte realitatea separării de părinții săi, reacția fiind de spaimă permanentă. Copilul plânge, se agață de părintele său pentru a nu fi lăsat în spațiul necunoscut. După plecarea părintelui, nu poate intra în relație cu mediul social.
Mânie și vinovăție	Copiii își pot exprima mânia atât față de adulții care își desfășoară activitatea în grădiniță, cât și față de părinți, când se revăd. Astfel, ei pot distruge lucrurile pe care părinții le-au dăruit și pe care ei le-au adus cu ei, sau își manifestă mânia față de educatori ori față de alți copii din grup.
Tristețe și disperare	De cele mai multe ori, copiii aflați în etapa de separare de părinți, dezvoltă sentimente de vinovăție de genul: „Am fost un copil rău și am stricat jucăria și acum m-a părăsit.“. Copilul este apatic, nu intră în relație cu egalii de vârstă, refuză contactul cu educatorii.
Înțelegere și acceptare	Pe măsură ce capătă încredere în adulții care îi oferă atenție și în noul ambianță, copiii acceptă despărțirea, astfel încât, vor fi pregătiți pentru noi situații de separare.
Integrarea	Copiii se adaptează și încep să asimileze modelele relaționare și să își asume regulile noului spațiu în care se află, reîncepând să fie deschis stimulilor, activându-și tendințele exploratorii.

Tehnici de acceptare de către copil a separării

Educatorul poate susține momentul separării copilului de părinții săi, devenind un pilon principal pentru copil în procesul de adaptare în noul mediu. Acest profesionist trebuie să utilizeze toate mijloacele (metode, tehnici, spațiu) necesare pentru ca un copil să se dezvolte într-o manieră armonioasă, în absența părinților săi. Rolul său ar fi să asigure copilului un „sentiment continuu de existență“ (D.W. Winnicot), bază a dezvoltării copilului. Să încerce să atenueze sentimentul de anxietate datorat mediului necunoscut, la venirea sa în grădiniță. Pentru aceasta, copilul are nevoie de o perioadă de adaptare (de obișnuire). Dacă aceasta perioadă se derulează treptat, dacă părintele are acordul educatorului să stea alături de copilul său și să se separe treptat de acesta, copilul să îl poată repera pe educator ca fiind „prietenuț“ părintelui (deci, persoana de încredere). Perioada de adaptare va permite copilului să facă cunoștință cu noul mediu: persoanele necunoscute (copii și adulți), noile obiceiuri / reguli, în prezența unei persoane cunoscute (părintele său). Tot acum părintele își va depăși angoasele și sentimentele de vinovăție (separarea este percepută adesea ca fiind abandon) și va fi considerat partener egal în demersul de îngrijire, creștere și educare (fără a se deresponsabiliza) a propriului copil pe perioada în care acesta se află la grădiniță,

În această perioadă educatorul îi va cunoaște pe părinți, va face cunoștință cu obiceiurile și modul lor de viață, pentru a se folosi de aceste informații în asigurarea sentimentului de continuitate între cele două spații de viață, domiciliu și grădiniță.

Educatori	>	Aplicație
Listați argumente care susțin sau infirmă necesitatea unei perioade de acomodare a copilului și a familiei sale la programul grădiniței. Dacă susțineți această idee, cum puteți organiza concret această perioadă de adaptare în grădiniță atunci când veți conduce grupa mică?		

Efecte ale separării asupra copilului

Copilul are nevoie de separarea de părinții săi. Despărțirea îl ajută pe copil să își identifice abilitățile, să rezolve singur probleme (să se îmbrace singur, să își aleagă o jucărie, să negocieze cu cei de-o seamă), să își întărească rezistența la frustrare. De multe ori, copilul are nevoie de încercări pentru a reuși să facă ceva singur, de repetate încercări pentru a învăța că cei din jurul său nu reacționează mereu așa cum ar fi

dorit el (să i se dea în acel moment o jucărie, să fie luat în brațe atunci), de considerabile încercări pentru a reuși să găsească singur soluții pentru a ajunge la o jucărie. Toate acestea trezesc în copil o serie de tensiuni (frustrări) pe care în timp, va învăța să le gestioneze singur.

Specialiștii spun că un copil va putea să-și mărească rezistența la frustrare (modalitatea pozitivă în care copilul face față acestor tensiuni), doar în contextul în care el trece prin procesele de exersare a separării de părinți, procese care-i permit copilului să dobândească încredere în abilitățile sale, recunoașterea abilităților de către persoanele importante afectiv pentru el și, totodată, siguranța că cei dragi vor fi acolo să îl susțină dacă nu reușește să facă față acestor încercări.

Educatori

Aplicație

Precizați cel puțin 3 factori care pot influența pozitiv sau negativ modul în care copilul resimte separarea de părinții săi odată cu venirea la grădiniță.

Separarea bruscă a copilului de familia lui conduce în primul rând la probleme de atașament ceea ce va atrage după sine întârzieri de dezvoltare sau schimbări de comportament.

Efectele separării copilului de părinți sau alte persoane apropiate afectiv (bunici sau chiar bonă) sunt strâns legate de următorii factori:

- modul în care adulții (atât părinții, cât și educatorii din spațiul de primire al grădiniței) au reacționat față de copil în momentul separării copilului de părinți;
- personalitatea copilului;
- mediul înconjurător.

Acest lucru este observat atunci când în situații similare, copiii răspund diferit, fiecare având nevoi specifice. Principalele aspecte care pot fi observate ca urmare a separării copilului de părinți sunt:

- diverse tulburări somatice (febră, diaree acută, somnolență, lipsa poftei de mâncare, enurezis diurn, pavor);
- lipsa încrederii în sine;
- comportament retras, apatie, nu inițiază sau nu răspunde relaționării cu alte persoane, refuză dialogul;
- agresivitate, hiperactivitate, comportament dificil;
- întârzieri de dezvoltare sau regresie;
- dificultăți în exercitarea controlului asupra sentimentelor și trăirilor emoționale.

Pentru a atenua pe cât posibil urmările unei separări traumatice pentru copil, este util să parcurgem câțiva pași. Inevitabil, copilul a trecut până la momentul separării prin diverse stări de despărțire (când se culcă sau se joacă singur sau împreună cu frații săi în camera lor, când mama sau tatăl pleacă la serviciu). Dar noul mediu este pentru el securizat, îl poate cunoaște și îl poate stăpâni.

Un prim pas, pe care părinții trebuie să îl facă în momentul în care au decis aceasta separare (pentru înscrierea la grădiniță), este **să îl anunțe pe copil**: *Vom merge într-un loc cu mulți copii și jucării. O să stai acolo puțin, fără mama. Mama vine mai târziu și te ia acasă, să ne culcăm în patul nostru. O să-mi fie dor de tine, pentru că te iubesc. Dar mama trebuie să meargă la serviciu.* Multe cuvinte pot părea de neînțeles pentru copil, dar acest lucru depinde foarte mult de vârsta sa. Dacă le însoțim cu plimbări în zona clădirii grădiniței, dacă ne petrecem câteva momente în spațiul de joacă al acesteia, copilul se va obișnui cu ambientul. Totodată, putem mări durata situațiilor de separare acasă, în mediul cunoscut. Părinții trebuie să reușească să exerseze momentele de separare – regăsire, astfel încât copilul să poată interioriza derularea acestor momente (anumite gesturi la plecare și regăsire, de exemplu).

Pasul următor, este **familiarizarea copilului cu spațiul intern** al grădiniței, cu adulții (atât educatori, dar și personal non-didactic) care lucrează acolo, cu grupul de copii. Este important să dăm ocazia părintelui și copilului să viziteze spațiul, să vadă sălile în care se derulează programul zilnic al copilului (sala de joacă și activități, sala de baie, sala în care se ia masa și sala în care se odihnesc copiii). Acesta este un moment important și pentru debutul relației de parteneriat care se stabilește între noi și părinții copilului. Reacțiile părinților, în cazul separării, pot fi identice cu cele ale copilului.

De ce credeți că este important pentru părinți să aibă încredere în noi, ca profesioniști? Enumerați și analizați câteva argumente în acest sens.

Este important pentru părinți să aibă încredere în noi, să aibă convingerea că mediul de creștere și îngrijire îi aduce copilului toate premisele de dezvoltare integrată, că va continua să fie cea mai importantă persoană pentru copil și după momentul plecării sale din grădiniță și că noi îl respectăm și îl recunoaștem ca autoritate pentru copil.

Este important pentru noi, părinții, să simțim că putem controla și influența dezvoltarea copilului nostru și pe perioada în care nu suntem alături de el. Este nevoie să simțim că avem suportul educatorilor în dezvoltarea abilităților pe care le avem ca părinți, că grădinița este un spațiu deschis și permisiv, un spațiu în care ne este respectată opinia și, în egală măsură, în cadrul căreia este respectată confidențialitatea.

De ce credeți că este important să aveți o relație de încredere cu educatorii? Enumerați și analizați câteva argumente în acest sens.

Unul dintre principiile esențiale ale educației timpurii este centrarea pe nevoile familiilor. Acest principiu are drept scop crearea unui parteneriat strâns cu familia, incluzând participarea părinților la organizarea și desfășurarea activităților. Este dificil să vorbim de individualizarea programului de educație timpurie a copilului fără a ține seama de particularitățile familiei din care acesta provine și al cărui reprezentant este. Dacă nu reușim să determinăm specificul familiei și să identificăm nevoile și reperele culturale, resursele și competențele personale ale acestora, nu vom putea vorbi de parteneriat în acțiunea educativă. Pe de altă parte, este important să ne bazăm pe suportul familiei în evaluarea și dezvoltarea programelor educative, răspunsul din partea acestora putând să descrie impactul social pe care îl au acțiunile educative propuse.

De îndată ce relația cu părintele și copilul este stabilită, este bine să realizăm împreună cu părintele un plan pentru etapizarea procesului de separare, astfel încât să putem reduce, pe cât posibil, efectele negative asupra copilului și asupra familiei sale.

În etapizarea adaptării copilului la grădiniță, stabilim:

- Când poate veni copilul și părintele să viziteze grădinița?
- Cu cine/ în grija cui poate fi lăsat copilul?
- Cât timp poate sta părintele alături de copil în primele zile?
- Care sunt momentele din zi la care poate participa și părintele? La ce tip de activități?
- Ce obiecte de acasă îl pot însoți pe copil la grădiniță?
- Reperele în timp pentru derularea acestui proces de separare.
- Modalitatea prin care observațiile legate de evoluția copilului sunt transmise părinților sau prin care părinții pot informa pe educatori despre copil.

Când construim acest plan, trebuie să luăm în calcul următoarele aspecte:

• legate de copil:

- Vârsta cronologică a copilului și gradul său de dezvoltare;
- Obişnuințele copilului (ore de somn, tip de alimentație, obiceiuri legate de igienă, ritualuri legate de aceste momente, dacă îl liniștește să i se cânte, să fie mângâiat pe spate etc.);
- Tipuri de jocuri și jucării preferate de către copil;
- Mod de adresabilitate (prenumele, porecle de alint...);
- Obiecte preferate de îmbrăcăminte, preferințe în alimentație.

• legate de părinte:

- Așteptări în ceea ce privește educarea și îngrijirea copilului său;
- Timp disponibil pentru a-l petrece împreună cu copilul în grădiniță;
- Disponibilitate de relaționare cu profesioniștii din grădiniță.

• legate de serviciul de educație și îngrijire timpurie:

- Metodologiile și tehnicile abordate în educarea și îngrijirea copilului;

- Exigențele în raport cu părintele (metode de menținere a relației cu serviciul, respectarea planului stabilit de comun acord etc.);
- Programul prestabilit cu grupa, astfel încât, participarea părinților să nu perturbe activitatea celorlalți copii.

Educatori

Aplicație

Dragoș, 3 ani și 3 luni, urmează să fie înscris la grădiniță. Părinții doresc asta deoarece își vor ca băiatul să aibă o relație constantă cu egalii de vârstă și simt că bunica este depășită de energia copilului și nu îi mai poate face față. Până în prezent, Dragoș a stat pe timpul zilei împreună cu bunica sa, acasă la acesta. Programul copilului se limita alimentație, igienă, somn, plimbare în aer liber, jocul cu diverse jucării și timpul petrecut în fața televizorului. Plecarea părinților la serviciu a fost întotdeauna o problemă, copilul trezindu-se odată cu aceștia și plângând mult timp după plecarea lor. La revenirea de la serviciu, părinții lui Dragoș trebuie să îi aducă mereu „câte ceva”, deoarece acesta refuză să îi bage în seamă. Chiar și în situația în care copilul se duce spre ei, când vede „cadoul” din partea părinților, îl aruncă imediat și, timp de câteva minute, nu poate fi liniștit de nimeni.

- Elaborați un plan de acomodare a copilului la grădiniță pentru Dragoș și familia sa.

Parteneriatul grădiniță – părinte

În continuare vom prezenta unele aspecte care sunt mai mult decât importante în derularea activității unei grădinițe.

Un prim element ar fi legat de modalitatea în care este gândit **proiectul instituțional al grădiniței**.

În proiectul său, grădinița trebuie să prevadă proceduri și activități care să permită implicarea activă a părinților în activitatea desfășurată. Aceasta presupune ca, la nivel instituțional, să fie asumat faptul că beneficiarul direct al instituției este **FAMILIA**, fiecare membru al familiei fiind în egală măsură beneficiar și partener al serviciilor pe care le oferă grădinița.

La nivel instituțional, este bine să se conștientizeze faptul că implicațiile pe care le are actul educațional se răsfrâng asupra tuturor participanților: copii, părinți, și cadre didactice și personal auxiliar. De aici, trebuie să avem prevăzute activități și proceduri de feedback, prin care să putem evalua dacă grădinița, prin activitățile sale, răspunde în mod satisfăcător nevoilor beneficiarilor săi, dacă dinamica instituțională corespunde dinamicii în care evoluează ultimele tendințe pedagogice.

Educatori

Aplicație

Inventariați în reuniune de echipă ce tipuri de activități (formale și informale) și ce instrumente destinate relației cu părinții utilizați. În această inventariere, luați în calcul și instrumentele pe care le utilizați în comunicarea curentă cu părinții.

- Cum transmiteți părinților informații referitoare la evoluția copilului lor.
- Ce tipuri de activități de grup desfășurați cu părinții.
- Dacă există activități organizate la inițiativa părinților.

De asemenea, enumerați ce tipuri de activități ați dori/simțiți că v-ar ajuta în consolidarea relației cu familiile copiilor și pe care nu le puneți în practică. Construiți argumente pentru realizarea acestor activități sau instrumente de lucru și inventariați posibilele efecte ale derulării lor. Ce constrângeri resimțiți în raport cu implementarea unor astfel de activități? După ce ați făcut lista tipurilor de activități reperați resursele (financiare, umane, de timp și spațiu) necesare pentru derularea lor.

Cel de-al doilea element important este legat de **procedurile de lucru individuale** pentru fiecare familie în parte, de la modalitatea în care este gândit și implementat CONTRACTUL CU FAMILIA, la planurile individuale ale fiecărui copil în parte.

Contractul cu familia ne ajută pe noi, educatori și părinți, să ne asumăm într-un mod formal parteneriatul. Existența unui contract formalizat are implicații psihologice care duc la delimitarea și asumarea drepturilor și obligațiilor ce decurg din această relație, atât de către părinți, cât și de către profesioniști.

După înscrierea în programul de grădiniță, relația de parteneriat între părinți și cadrele didactice se construiește cu fiecare zi, prin schimbul de informații. Relația individualizată de parteneriat dintre educator și familie are ca punct de pornire realizarea unui plan individualizat privind îngrijirea, creșterea și educarea copilului și care trebuie să fie anexă a contractului pe care grădinița și părinții îl semnează. În cadrul acestuia, părinții și educatorii stabilesc:

- strategiile de intervenție care să răspundă nevoilor de dezvoltare ale copilului,
- activitățile propuse pentru dezvoltarea integrată a copilului,
- tipuri de activități realizabile în cele două medii educaționale ale copilului (la grădiniță și acasă),
- adulții implicați în derularea acestui plan,
- perioadele de evaluare,
- periodicitatea întâlnirilor dintre educator și părinte.

Educatori

Aplicație

Pentru a vă asigura de participarea părinților în mod activ la derularea activităților din grădiniță, elaborați un chestionar care să determine dorința de implicare în activități, disponibilitatea de timp pe care dorește să consume în cadrul acestor activități, disponibilitatea de a susține și alți părinți etc.

CHESTIONAR

Dorim să lucrăm împreună! Experiența dumneavoastră este foarte importantă pentru noi și, mai ales, pentru copilul dumneavoastră!

Ne puteți acorda câteva momente din timpul dumneavoastră pentru a ne răspunde unor întrebări?

1. Cum vi se pare ideea întâlnirilor periodice cu educatorii de la grupa la care este înscris copilul dumneavoastră?

2. Cu ce periodicitate credeți că ne vom putea întâlni? (bifați răspunsul care vi se potrivește)

- ☐ o dată pe săptămână;
- ☐ o dată la două săptămâni;
- ☐ o dată pe lună;
- ☐ de câte ori este nevoie.

3. Care credeți că ar putea fi subiectele acestor întâlniri?

- ☐ modul de alimentație al copilului;
- ☐ activitățile pe care copilul le derulează la grădiniță;
- ☐ activitățile pe care le poate desfășura copilul acasă;
- ☐ nevoile dumneavoastră de informare.

4. În afara acestor întâlniri, cum credeți că putem comunica? (alegeți una sau mai multe variante)

- ☐ telefonic;
- ☐ prin intermediul unui caiet de corespondență;
- ☐ prin informări periodice;
- ☐ veți veni la grădiniță ori de câte ori sunteți solicitat.

5. Ce părere aveți de vizitele educatorului acasă la dumneavoastră? Credeți că v-ar fi de folos?

6. Credeți că puteți participa la activitățile pe care le desfășurăm cu grupurile de părinți?

7. Vă gândiți la numite activități care v-ar fi de folos în creșterea, îngrijirea și educarea copilului dumneavoastră? Care ar fi acestea?

8. Dacă avem alți părinți a căror copii sunt la noi în grădiniță care ar dori să beneficieze de experiența dumneavoastră profesională, ați fi dispus să participați la câteva întâlniri cu aceștia?

Relația grădiniță–familie nu se poate constitui fără asigurarea unei condiții de bază, fundamentală: cunoașterea familiei de către educatoare, a caracteristicilor și potențialului ei educativ. Educatoarea trebuie să cunoască mai multe aspecte ale vieții de familie, deoarece acestea o ajută în cunoașterea și înțelegerea copiilor cu vârste cuprinse între 3–6/7 ani. În privința aceasta, familia – este o sursă principală de informații privind relațiile interpersonale dintre membrii acesteia, așteptările privind educația copilului, stilul educațional, autoritatea părinților și metodele educative folosite, valorile promovate, climatul educațional, responsabilitățile pe care copilul le îndeplinește etc.

Pentru aceasta, educatorul trebuie:

- să analizeze contextul de social și de viață al copilului și să determine care sunt efectele asupra dezvoltării sale;
- să analizeze fiecare progres (sau regres!) al copilului împreună cu părinții, pentru a repera împreună soluții;
- să ofere părinților informații despre dezvoltarea copilului și susținere în dezvoltarea capacităților parentale;
- să susțină părinții în definirea intervențiilor educative pe lângă propriul copil;
- să reflecteze permanent asupra propriilor trăiri în raport cu relațiile pe care le construiește cu părinții.

Evident, am utilizat doar câteva întrebări care pot avea relevanță pentru implicarea părinților în viața comunității din grădiniță. Putem utiliza mai multe întrebări, în funcție de ce anume urmărim.

Relația de parteneriat dintre educator și familie are ca punct de pornire realizarea unui **plan individualizat** privind îngrijirea, creșterea și educarea copilului. În cadrul acestuia, părinții și educatorii stabilesc:

- strategiile de intervenție care să răspundă nevoilor de dezvoltare ale copilului,
- activitățile propuse pentru dezvoltarea integrată a copilului,
- tipuri de activități realizabile în cele două medii educaționale ale copilului (la grădiniță și acasă),
- adulții implicați în derularea acestui plan,
- perioadele de evaluare,
- periodicitatea întâlnirilor dintre educator și părinte.

Pentru a putea să ne atingem obiectivele prevăzute, putem determina, împreună cu părinții, metodele de comunicare:

- *Întâlniri individuale periodice*, în cadrul cărora vom analiza evoluția dezvoltării copilului, vom identifica care sunt domeniile de dezvoltare care necesită o diversificare a activităților, care sunt activitățile care sunt realizate cu ușurință acasă, modul în care copilul reacționează la diverse activități propuse. Părintele se simte implicat în viața copilului său și vede continuumul relației dintre „acasă” și „la grădiniță”. În acest fel, începe să își verbalizeze temerile sau să se simtă valorizat în rolul său, se poate centra pe observațiile asupra copilului său. Ca educator, putem să evaluăm dacă abilitățile sale parentale au nevoie de suport. Îi putem oferi diverse materiale pentru a-și îmbogăți cunoștințele și dezvolta capacitățile parentale. De aceea, aceste întâlniri au un profund caracter de confidențialitate.
- *Participarea părinților la activitățile copilului* are un dublu câștig: pe de o parte, copilul se va simți securizat de prezența părinților, astfel încât va fi mai deschis spre explorare; pe de altă parte, se va face un transfer de abilități practice și cunoștințe, de la educator spre părinte, prin exersarea amenajării spațiilor, a comunicării cu copilul, prin observarea atentă a acestuia într-un alt context decât cel de acasă.
- *Completarea unor fișe de observație la domiciliul copilului*. În funcție de domeniile de dezvoltare ale copiilor, de abilitățile parentale ale părinților sau în funcție de intenționalitatea de programare a activităților cu acesta și cu părinții săi, putem să elaborăm fișe personalizate pentru fiecare familie (fișe care să determine itemi principali în ceea ce privește: organizarea camerei copilului; tipuri de reacție în timpul somnului, al servirii mesei; descrierea sociogramei relaționale a copilului în raport cu membrii familiei). Astfel, părinții se vor simți competenți în statutul lor de părinte și responsabilizați să participe activ în viața copilului lor.
- Educatorul poate să propună părintelui un program de *vizite la domiciliu*, dar acestea trebuie să apară în plan doar după consolidarea relației de încredere dintre părinte și educator. Vizita la domiciliu este investită adesea cu un puternic rol evaluativ, care se adresează părintelui și este destul de dificil să accepte acest lucru. Important este ca părintele să nu resimtă aceste vizite ca abuzive, ci ca modalități de colaborare partenerială, pentru a determina un răspuns cât mai adecvat nevoilor de dezvoltare ale copilului lor.
- *Comunicarea la distanță* ia forma unor convorbiri telefonice sau prin poșta electronică sau prin intermediul site-ului grădiniței. Aceste forme sunt utilizate în perioadele, în care părinții nu au timpul disponibil de a participa la toate întâlnirile organizate la grădiniță, când serviciul lor presupune deplasări etc. Această formă de comunicare este complementară comunicării directe, dar nu o înlocuiește pe aceasta.

- *Organizarea unor întâlniri de grup cu părinții*, se adresează nu doar unei familii, ci mai multor familii care au același tip de problemă sau care au depășit același tip de problemă (grupul să se constituie în *grupuri de discuție* sau *de suport*: au diverse teme de interes legate de dezvoltarea copilului, de practici referitoare la îngrijirea, creșterea și educarea lor, depistarea unei dizabilități, etc.). Mediarea educatorului și spațiul pus la dispoziție pentru derularea acestor activități, consolidează abilitățile parentale, valența participativă în viața copilului. Dar nu numai atât: dezvoltă un sentiment de apartenență la comunitatea grădiniței, sentiment important pentru părinte, generând implicarea în viața instituției.
- Deși este o activitate importantă în derularea planului individual, *returnarea informației înspre părinte în momentele de venire și plecare de la grădiniță* are, aparent, un statut mai puțin formal decât cele amintite anterior. Copilul este prezent fizic în ambele situații și este dreptul său să se simtă parte a triadei educator–copil–părinte. Astfel, informația către și dinspre părinte se va axa cu preponderență asupra activităților copilului de peste zi sau de acasă. Este o ocazie de discuție cu mai mulți părinți și copii, împărțind cu aceștia momentele plăcute ale zilei. În situația în care sunt observații semnificative pentru dezvoltarea copilului (părintele dorește să ne consulte, avem de transmis elemente importante care ne îngrijorează), vom crea ocazii (întâlniri individuale, observații scrise) pentru a le discuta.
- Pentru ca relația să determine implicarea părinților în dinamica proiectului grădiniței în care ne desfășurăm activitatea (tipul de activități opționale, amenajarea spațiului interior și exterior, programul de lucru, etc), este bine să avem *întâlniri cu scop „administrativ”*, de tipul „Comitetului de părinți”, să-i încurajăm să participe la programarea și gestionarea vieții derulate în cadrul serviciului. În același sens, pentru preluarea unui feedback despre noi și instituția noastră, putem pune în practică un sistem de comunicare de tipul „Caiet de sugestii” sau „Mesaje de la și pentru părinți”

Un spațiu pus la dispoziția părinților (o „Cameră a Părinților”, deja existentă în unele grădinițe) va facilita participarea acestora la toate tipurile de activități descrise, spațiu cu destinație cunoscută de aceștia. Locul poate fi amenajat în apropierea spațiului de joc al copiilor, pentru a facilita legătura cu părinții pe perioada petrecută la întâlniri. Amenajarea spațiului trebuie să permită discutarea unor teme într-un grup de adulți, citirea unor materiale despre parentalitate și dezvoltarea copilului. Pereții pot fi utilizați ca spații de comunicare între educatori și părinți: panouri cu anunțuri legate de activitatea curentă, campanii de informare, programul de lucru al personalului, date de contact importante pentru funcționarea instituției etc.

Putem amenaja și o bibliotecă sau o miniludotecă, pentru a determina părinții să reflecteze asupra capacităților parentale, dar și pentru a veni în sprijinul celor cu venituri mici și care nu au posibilitatea cumpărării unor materiale pentru ei sau pentru copiii lor. Realizați o listă cu publicațiile necesare.

În același sens, părinții pot aduce de acasă jucăriile „abandonate” de copiii lor și care pot fi utilizate sau dăruite copiilor care nu au acces la acestea. Puteți organiza zile (în fiecare zi de 25 ale fiecărei luni, organizăm „Ziua bunătații”) în care copiii să poată dona câte o jucărie, o carte sau chiar o hăinuță. Obiectele strânse astfel, pot face obiectul unor activități de voluntariat și implicare în comunitate, cu ocazia diferitelor evenimente sau sărbători (de Crăciun, de Paști, de Ziua Recoltei etc.). Participarea părinților și a copiilor la aceste tipuri de acțiuni „de voluntariat” au un dublu scop: manifestarea părinților ca indivizi activi în social, dar și stimularea și asumarea de către copil a unor noțiuni de educație civică. Și, chiar dacă ni se pare lipsit de importanță, părinții au și ei nevoie de recunoașterea și aprecierea noastră.

3.2. Particularități ale copiilor între 3 și 7 ani

Este cunoscut faptul că fiecare copil trece, în general, prin aceleași stadii de dezvoltare. Totuși, fiecare le depășește în felul său și în propriul său ritm, pe care este necesar să-l respectăm: nici să-l încetăm, nici să-l accelerăm. Acest lucru nu înseamnă că trebuie să devenim spectatori la dezvoltarea copiilor noștri, ci doar că intervenția noastră trebuie să țină seama de stadiul de dezvoltare al copilului, precum și de

particularitățile sale individuale. Între stadiile de dezvoltare ale copilului nu există granițe rigide. Anumite caracteristici ale unui stadiu pot fi regăsite în cel anterior sau în cel care urmează.

Copilul de 3 – 4 ani: Activitatea motrică și musculară capătă siguranță. Este mai răbdător atunci când se îmbracă sau când se joacă. Face progrese noi în domeniul exprimării verbale, învață cuvinte noi, se exprimă mai clar, ceea ce îl ajută să îi înțeleagă mai bine pe ceilalți și să fie mai bine înțeles.

Nu mai este atât de dominator ca la doi ani, se poate discuta cu el, este dispus să asculte explicații. Dorește să atragă aprobarea părinților, fraților, să le intre în grații. Copiii iubesc viața, își iubesc părinții, au în general o părere bună despre ei înșiși. Ca părinți, putem profita de această perioadă de liniște, deoarece următoarea va fi numai mișcare și zgomot.

Copilul la 4 – 5 ani: Această vârstă este marcată de dezechilibru, insecuritate și lipsa de coordonare în aproape orice act comportamental. Copilul care părea atât de bine coordonat la trei ani, acum se poate împiedica, poate cădea și poate să-i fie teamă de căzături. Este dominat de o tensiune interioară care se poate manifesta în mod neplăcut: clipește des, își roade unghiile, bagă degetele în nas, își atinge organele sexuale, își sugă degetele. Este un copil al reacțiilor extreme: când timid, când excitat. Urăște să se joace singur, dar nu-și acceptă întotdeauna partenerii. Raporturile sociale sunt mai tot timpul furtunoase și violente. Îi place să reziste la ordine sau ridicări de ton, interdicțiile îl irită, face pe interesantul, se laudă. Limbajul devine mai violent. La această „vârstă” nu-și face probleme despre părerea celor din jur și, de aceea, are nevoie de un comportament cald, dar ferm, din partea noastră.

Copilul la 5 – 6 ani: Din punct de vedere fizic, a căpătat echilibru și siguranță musculară. Alergatul în toate direcțiile încetează. Copilul se arată rezonabil, serios, stabil și echilibrat. Este calm, simpatic, nu prea exigent în relațiile cu ceilalți. Nu încearcă să facă ceva ce crede că nu va reuși și îi place să termine ceea ce a început. Este plin de curiozitate și dorință de a învăța. Spiritul de cooperare și dorința de aprobare de la vârsta de 3 ani revine.

Copilul la 6 – 7 ani: Este capabil să abordeze numeroase activități fizice, care cer un echilibru și coordonare motrică. Înțelege consecințele faptelor sale (aceasta nu înseamnă că nu greșește). Ia singur unele decizii (ce să mănânce, cu ce să se îmbrace, ce și cu cine să se joace etc.). Are un spirit de competiție foarte accentuat. Copilul judecă ușor comportamentele celorlalți, având ca modele de bine și de rău dorințele și cerințele părinților. Își dojenește părinții atunci când comportamentul lor nu este în acord cu pretențiile pe care le au față de el, sau cu principiile pe care le enunță (să-și pună centura de siguranță, să păstreze ordinea etc.). Apare criza de prestigiu. Copilului nu-i place să fie muștrat în public. Se dezvoltă o serie de trăsături pozitive: stăpânirea de sine, ierarhizarea motivelor acțiunii. Are un grup de prieteni. Se poate concentra și poate lucra 30-45 minute pentru o activitate. Este dornic să înceapă școala.

Educatori

Aplicație

1. Realizați portrete ale copiilor pentru fiecare dintre vârstele de la 3 la 7 ani, folosindu-vă de experiența proprie și de prezentarea din acest material. Încercați să surprindeți aspectele esențiale. Folosiți-vă umorul și imaginația.
2. Rugați părinții să aducă la o întâlnire o poză a copilului făcută cu un an înainte. Cereți-le să vă povestească o întâmplare marcantă din viața copilului care s-a petrecut în acea perioadă. Din întâmplările povestite, puteți sintetiza anumite particularități, comportamente specifice vârstei.

Controlul comportamentului copilului

Indiferent de vârsta la care se află copilul, suntem puși în situația de a-i ajuta să învețe diverse comportamente. Uneori este vorba despre comportamente noi (să se spele pe dinți, să mănânce cu tacâmurile, să respecte o regulă etc.), alteori sunt comportamente pe care copiii le cunosc, dar cărora dorim să le creștem frecvența (să salute, să spună „mulțumesc” sau „te rog”). Mai sunt și situații în care dorim să eliminăm sau să reducem o serie de comportamente negative cum ar fi: lovirea altor copii, folosirea un limbaj vulgar, dezordinea etc.

Întălim cum învață copilul un comportament:

- prin observarea adulților sau a celorlalți copii: *Un copil învață cum să se spele pe dinți observând părintele care face acest lucru;*

- prin imitarea comportamentelor celorlalți: *Un copil învață să spună „te rog“ după ce primește ceva dacă și adultul face același lucru de fiecare dată când cere ceva;*
- prin modelul oferit de adulți sau ceilalți copii: *Un copil învață cum să arunce mingea la coșul de baschet privind alți copii sau adulți;*
- prin consecințele pe care un comportament le are: *Un copil alege să se ducă la bunica pentru că aceasta îi dă întotdeauna dulciuri. „Mergem la bunica“ este urmat de consecința „primesc dulciuri“, ceea ce face ca și altă dată să vrea să meargă la bunica.*

Atunci când dorim să învățăm un copil un anumit comportament, trebuie să avem în vedere câteva lucruri:

- ***Copilul trebuie să fie în stare să facă ceea ce încercăm să îl învățăm.***

Mulți părinți așteaptă din partea copiilor lor să învețe lucruri care depășesc capacitatea lor și uită de vârsta și de stadiul de dezvoltare. Există tendința de a aștepta de la copil mult mai mult decât este el pregătit să ofere.

- ***Copilul trebuie să fie pregătit să învețe.***

De prea multe ori, încercăm să învățăm copiii câte ceva în momente în care aceștia nu sunt pregătiți să învețe. Nu trebuie să învățăm copilul ceva atunci când este obosit sau supărat.

- ***Copilul trebuie încurajat în tot ceea ce dorim să-l vedem făcând.***

O greșeală frecventă este că nu punem în valoare ceea ce este bun în comportamentul copilului, dar facem să iasă la suprafață orice defect. După ce a fost învățat un comportament, este foarte important ca părinții să-i ofere din când în când, copilului întăriri pentru menținerea comportamentului. Pentru orice progres făcut copilul trebuie încurajat, lăudat și recompensat. Întărirea este orice stimul, acțiune sau comportament care apare imediat după un comportament și are funcția de a crește probabilitatea apariției acelui comportament. Întăririle se stabilesc în funcție de copil și în funcție de comportamentul pe care vrem să îl formăm.

Pe lângă toate acestea, atunci când ne propunem să-l învățăm un comportament, trebuie să ne gândim și la felul în care transmitem copilului anumite mesaje, felul în care vorbim. Iată cum putem face acest lucru:

- Focalizându-ne pe aspectele pozitive ale copilului. (*„Excelent! Ai reușit!“*)
- Criticând comportamentul, nu copilul: (*„Nu-mi place când te cerți cu copiii“*)
- Acordând importanță progreselor făcute de copil și aspectelor pozitive ale situației. (*„Îmi place felul în care...“*)
- Acceptând diferențele individuale: fiecare copil învață diferit un comportament și reacționează diferit într-o situație. (*„Mă bucur când tu...“*)
- Arătându-i zilnic încredere în sine (*„Sunt sigur/ă că vei putea să...“*)
- Având așteptări realiste față de copil, așteptări adaptate nevoilor și potențialului lui de dezvoltare. (*„Sunt mândru/ă când...“*)
- Evitând comparațiile și competițiile dintre copii. (*„Pentru mine ești special!“*)

Pentru a învăța un comportament, copilul are nevoie și de consecvență, ceea ce înseamnă că atât mama cât și tata, și bunica, toți cei sunt implicați în educația copilului vor aplica aceeași metodă și vor comunica copilului același mesaj. Ceea ce este foarte important este că regulile stabilite sunt aceleași pentru toți membrii familiei.

Dan are aproape 5 ani și merge pe bicicletă cu roți ajutătoare. A învățat de curând și este foarte fericit. Tatăl este însă nemulțumit. Mereu îi spune: „Nu ți-e rușine? ești băiat mare și mergi ca fetele, cu roți ajutătoare!”. Îi mai amintește că, la vârsta lui el colinda pe bicicleta, cu două roți străzile din cartier. Mai mult: și Teo, copilul vecinilor care este cu câteva luni mai mic decât Dan, merge fără roți ajutătoare!

A hotărât, așadar, că situația trebuie să se schimbe. Chiar astăzi îl va învăța pe fiul său să mergă pe două roți. Așa că Dan, abia întors de la grădiniță, află de hotărârea tatălui: „Astăzi îți scot roțile ajutătoare de la bicicletă! Nu venim acasă până nu înveți să mergi pe două roți!”. Copilul ar fi vrut să meargă la leagăne, dar nu-și poate convinge tatăl. Trebuie să se supună.

- Exprimați-vă opinia asupra comportamentului tatălui.
- Ce credeți simte și ce gândește copilul?
- Ce consecințe ar putea avea în dezvoltarea copilului această experiență ?

Părinți

Aplicație

1. Gândiți-vă la un comportament pe care l-a învățat copilul. Încercați să identificați modul în care acel comportament a fost învățat. De exemplu:

- să-și strângă jucăriile	- să împartă o jucărie cu fratele sau sora	- să mulțumească după ce mănâncă
- să-și așeze hainele în ordine		- să folosească tacâmurile etc.

Pe lângă comportamentele dorite, copiii manifestă și **comportamente problematice**. Acestea sunt, de cele mai multe ori, o reflecție a ceea ce copilul mai are de învățat. Comportamentele problematice ale copiilor au diverse cauze și motive pentru care apar. Ele pot fi de atragere a atenției sau rezultatul unor stări emoționale negative, de frustrare sau iritare. Înainte de a ajunge în situația de a le corecta este bine să știm cum să le prevenim. Acest lucru este posibil dacă reușim:

- Să stabilim reguli simple și realiste de comportament pentru copil. Aceste reguli trebuie să fie adaptate nivelului de dezvoltare al copilului și introduse treptat. Odată stabilite, toți membrii familiei trebuie să adere la ele, să le aplice și să le respecte.

Exemplu:

Înainte de masă ne spălăm pe mâini.

Punem jucăriile la loc după ce ne jucăm.

Cine nu-și aranjează hainele când se dezbracă se va îmbrăca cu hainele șifonate etc.

- Să oferim copilului posibilitatea de a observa și învăța consecințele naturale sau logice ale acțiunilor sale:

Exemplu:

Dacă spargi mingea nu te vei mai putea juca cu ea. (consecință naturală);

Dacă îl lovești pe Gabi el nu se va mai juca cu tine. (consecință logică).

- Să oferim rutine de comportament: acestea îl ajută pe copil să se simtă în siguranță, să știe în ce activitate urmează să fie implicat.

Exemplu:

E ora de masă, după asta o să ne odihnim; e ora de mers la grădiniță, acolo te joci, mănânci și după ce te trezești, după-amiaza mama / tata vine și te ia acasă...; e ora de spălat pe dinți, apoi ne luăm pijamalele și ne pregătim de culcare etc.

- Să oferim întăriri pentru comportamentele dorite: Observând comportamentul copilului nostru, vom ști care este metoda care funcționează cel mai bine pentru copilul într-o anumită situație.

Exemplu:

La copii, pentru întărirea unui comportament putem folosi „fețe zâmbitoare” Dacă, de exemplu, vrem să-l învățăm pe copil să împartă jucăria cu un alt copil, pentru fiecare comportament dorit putem

acorda „o stelută”. La cinci stelute îi oferim o recompensă: mâncăm înghețată, mergem în parcul de distracții la saltele sau organizăm altă activitate care-i face plăcere copilului.

- Să folosim *tehnica extincției* – Copiii reacționează în unele perioade, contrar dorințelor noastre. De aceea, este bine ca uneori să ne comportăm contrar așteptărilor copiilor. Putem ignora, pur și simplu, un anumit comportament, în loc să-l certăm, să-i explicăm de ce a greșit. Pentru aceasta ne trebuie multă răbdare și tact.

Exemplu:

De câte ori se supără copilul de 4 ani, aruncă cu jucăriile. Face acest lucru ca să atragă atenția părinților care, de obicei, îl ceartă. Dacă aceștia ignoră comportamentul, este eliminată întărirea (faptul că se duce la copil și-i acordă atenția) și este posibil ca acest comportament să nu se mai repete.

Educatori

Aplicație

În colaborare cu consilierul grădiniței organizați o activitate cu tema „Disciplinarea copiilor cu ADHD”. Diseminați informațiile părinților.

Părinți

Aplicație

Pentru a conștientiza calitățile copiilor dumneavoastră vă invităm ca timp de o săptămână să țineți un „jurnal” în care să notați aspecte pozitive ale comportamentului copilului, lucruri bune pe care le observați la copilul dumneavoastră. Va fi un exercițiu prin care veți exersa observarea comportamentelor pozitive și un prilej de exersare a tehnicii extincției.

Exemplu:

Ziua	Comportamentul observat	Cum m-am simțit ?
14.03	A salutat politicos vecinul. Și-a șters singur pantofii. Și-a împărțit jucăria cu prietenul de joacă; etc	Fericit Surprins Mândru etc.

Sancțiunile sunt ultima alternativă.

Ar fi ideal să ne putem baza disciplina copiilor folosind doar metodele prezentate. Sunt însă și situații când trebuie să recurgem la sancționarea copiilor. Aceasta înseamnă să-i pedepsim. Cele mai utilizate metode sunt:

1. Interdicția de a mai utiliza un lucru, un obiect la care ține.

De exemplu, să presupunem că cel mic se joacă fotbal în casă (mingea este jucăria preferată). I-ați explicat că mingea se folosește în parc și că această joacă poate antrena consecințe neplăcute, dar copilul nu ascultă. În această situație aplicăm o sancțiune: luăm mingea și îi spunem că o va primi doar când va ieși afară în parc. Trebuie să avem grijă ca:

- Obiectul pe care nu-l va utiliza să aibă legătură cu comportamentul nedorit. (Dacă fotbalul în casă a fost comportamentul nedorit, pedeapsa în raport cu fapta este privarea de minge.);
- Perioada în care nu va avea acces la acest obiect trebuie să fie rezonabilă: interdicția trebuie să dureze atâta timp cât să permită copilului să-și amelioreze comportamentul. La copiii de grădiniță acest timp este, de obicei, de ordinul minutelor;
- Pedeapsa nu trebuie să vizeze ceva care îi este esențial copilului. Riscă, mai degrabă, să provoace ostilitate și dorința de răzbunare. În niciun caz pedeapsa nu va avea în vedere hrana, apa, îmbrăcămintea.

2. Izolarea copilului (îndepărtându-l de grupul său social sau trimițându-l în camera lui).

De exemplu, să spunem că cel mic este în parc și lovește copiii, le ia jucăriile, îi deranjează. Îi putem spune: „Văd că nu te joci civilizat cu prietenii tăi. Îi lovești. Mergem acasă și te joci singur în camera ta”. Îi mai puteți spune că atunci când își va schimba atitudinea se va putea juca din nou cu copiii.

Există însă și situații în care unii părinți recurg la „o bătaie”, spunând de cele mai multe ori că „bătaia e ruptă din rai”. **Studiul „Cunostinte, atitudini și practici parentale în România”, (UNICEF**

2006), scoate la iveală faptul că „modelele de educație tradiționale, bazate pe impunerea disciplinei prin metode dure, sunt încă puternic înrădăcinate în conștiința și practicile părinților“ și că două treimi din români își bat copiii. Utilizarea pedepselor fizice (bătăi, palmuire, tras de urechi sau de păr, zgâlțâire) este mai frecventă în rândul copiilor care au între 6, 7 ani, decât la cei de vârste mici, și, cu preponderență, în mediul rural, mai arată același studiu. Procentul copiilor pedepsiți de părinți crește o dată cu vârsta. Doar 2,6% dintre părinți își pedepsesc copiii de până la 1 an, iar aproape 25% dintre părinții cu copii de până la 3 ani aleg o formă de pedeapsă pentru năzbâțiile celor mici. Dintre aceștia din urmă, peste 40% aplică o pedeapsă fizică, iar aproape 65% una verbală (țipete, certuri, amenințări).

Rezultatele îngrijorătoare ale acestui studiu ne determină să amintim părinților că *Legea nr. 272 / 2004 interzice pedepsele fizice* sub orice formă (art. 28). Bătaia unui copil nu este permisă nici la școală, nici în familie. Nu numai pedepsele fizice, ci și orice alte pedepse care se află în legătură cu dezvoltarea fizică, psihică sau care afectează starea emoțională a copilului. Orice alte tratamente umilitoare sau degradante sunt interzise, precum terorizarea, atacurile verbale sau umilirea publică. În plus, pedeapsa prin violență fizică nu face decât să suprimă pentru scurt timp un comportament. Când comportamentul represiv va înceta sau se va atenua, comportamentul nedorit se va repeta.

Copilul nu poate învăța prin bătaie de ce anumite comportamente îi sunt interzise, el poate crede că trebuie doar să nu le manifeste. Înțelegând motivul pentru care îi sunt cerute anumite comportamente și motivul pentru care nu are voie să se comporte într-un anumit fel, copilul se poate disciplina. Atunci când cel mic vede că adulții folosesc pedeapsa fizică pentru a penaliza un anumit comportament, copilul va folosi prin imitație aceeași metodă, atunci când ceva îl va deranja. Un copil nu poate înțelege de ce este lovit de părinți, atunci când face ceva rău, și de ce nu poate lovi, la rândul lui, alți copii, când aceștia îi iau jucăria. Astfel comportamentul agresiv al copilului este stimulat, iar acest lucru are repercusiuni asupra interacțiunilor lui cu alți copii. De aceea, comportamentul violent al copilului devine mai accentuat pe măsura ce este pedepsit mai des. Părinții care au obiceiul să-și lovească des copiii nu trebuie să fie surprinși văzând că aceștia lovesc, la rândul lor, când sunt contraziși sau frustrați.

Alteori, copiii care sunt bătuți cu regularitate se transformă în ființe dependente, lipsite de inițiativă, subordonate și timorate. Trăiesc cu teama permanentă de a nu fi loviți. Pe plan personal, pedeapsa duce la scăderea încrederii în sine și a stimei. Stima reprezintă un factor important în dezvoltarea personalității copilului și a maturizării sale afective. Cu cât un copil este mai des pedepsit, cu atât nivelul stimei de sine este mai scăzut.

O altă consecință nefastă a pedepsei corporale este dispariția dorinței de comunicare. Dacă un copil, de teama pedepsei, nu mai spune părinților ce îl preocupă atunci relația dintre el și părinți se va răci treptat.

Un copil pedepsit des (indiferent de forma pedepsei) devine mai încăpățânat, mai rigid decât unul pedepsit mai rar. Îi va fi mai greu să recunoască că a greșit, de teamă că mărturisirea va fi urmată automat de pedeapsă.

Mesaj cheie

Când lovim un copil îl învățăm să ne deteste și să se teamă de noi. Nu trebuie să învățăm copilul nici ura, nici teama.
Din comportamentul nostru copilul trebuie să înțeleagă că părinții îl iubesc necondiționat, așa cum e.

Educatori

Aplicație

Motivați de ce în disciplinarea copiilor trebuie NU trebuie să: umiliți copilul; folosiți amenințări; smulgeți promisiuni copilului; cereți copilului ascultare oarbă și imediată.

Ce ați face când....

- Mergeți cu cel mic în parcul de peste drum. Nu este un drum oarecare, ci o stradă cu trafic intens. Sunteți cu copilul de mână, la mică distanță de trecerea de pietoni. Deodată, își vede un coleg de grădiniță, care tocmai traversează cu mămica lui. Se smulge din mâinile dumneavoastră și o rupe la fugă. Îl prindeți înainte de a ajunge în șosea.
- După o după-amiază petrecută în parc, copilul dumneavoastră vine acasă cu „vocabularul îmbogățit”, cu anumite cuvinte pe care nu ne permitem să le menționăm. Cum intră pe ușă, începe să le folosească într-un context mai mult sau mai puțin potrivit.

Note

capitolul

[4]

Dreptul la copilărie

Copilăria e o lume aparte; pentru noi o lume fantastica, ireală, pentru cei ce fac parte din ea dimpotrivă, una reală și plină de armonie

Eugen Heroveanu

4.1. Activități zilnice ale copilului în familie

Realitatea de zi cu zi a familiei de astăzi este diferită de cea a generațiilor anterioare. Părinții își petrec din ce în ce mai puțin timp împreună, majoritatea confruntându-se cu problema echilibrării atribuțiilor din cadrul familiei cu cele de la serviciu.

În acest context, stabilirea unui program zilnic pentru copii este o provocare pentru părinți, cu atât mai mult cu cât programul copilului trebuie integrat în cel al întregii familii.

Se poate dezvolta armonios un copil fără a avea un program zilnic coerent? Răspunsul este NU! Copiii au nevoie de un mediu ordonat, predictibil, care să le ofere sentimentul de siguranță, stabilitate, căldură, protecție din partea părinților. Programul zilnic induce coerență, disciplină în planul mental al copilului, îi formează abilitatea de organizare a unui stil de viață sănătos.

În elaborarea programului de zi cu zi al celui mic este bine să:

- respectăm nevoile copilului în funcție de vârstă și de particularitățile individuale ale acestuia (dezvoltarea tipică sau atipică, interesele sale exprimate sau observate etc);
- oferim copilului oportunități de experimentare și învățare permanentă, pentru atingerea maximului său de potențial;
- respectăm nevoile alimentare, de odihnă, de securitate, de joc, de mișcare, stimulare senzorială și cognitivă ale copilului, în vederea menținerii și concretizării potențialului de dezvoltare sau de recuperare și rehabilitare a potențialelor deficiențe;
- oferim posibilitatea interacțiunii copilului cu alte persoane decât cele din familie;
- respectăm un echilibru între activitățile alese de copil și cele alese de adult.

Mesaj cheie

Programul zilnic al copilului trebuie să fie coerent, echilibrat, flexibil, adaptat nevoilor de dezvoltare specifice ale acestuia.

În grădinițe, programul copilului include rutinele, tranzițiile și activitățile de învățare. Aceste tipuri de activități utile dezvoltării copilului, este recomandat să fie regăsite și în timpul petrecut de copil acasă, pentru a se realiza astfel o unitate și o continuitate între grădiniță și familie.

Rutinele sunt momente care se repetă zilnic, fie că sunt cam la aceleași ore, fie că au aceleași conținuturi (plecarea la grădiniță, micul dejun, igiena, spălătul, prânzul, somnul de după-amiază etc).

Prin intermediul acestor activități copilul reușește, prin repetiție:

- Să-ți formeze deprinderi specifice de igienă, autoservire, ordine;

- Să anticipeze la ce activitate urmează să participe;
- Să înțeleagă noțiuni de timp și spațiu, să-și creeze repere spațiale și temporale.

Tranzițiile sunt activități de scurtă durată care fac trecerea de la rutine la activități de învățare sau de la acestea către rutine și care se realizează de cele mai multe ori prin joc.

Rutinele și tranzițiile sunt ocazii în care copilul își dezvoltă anumite priceperi și deprinderi, dar și prilejuri de a învăța lucruri noi. Copilul poate ajuta atât acasă, cât și la grădiniță la așezarea mesei. El poate fi solicitat să numere câte persoane sunt la masă, să așeze pe masă tot atâtea farfurii câte persoane sunt, să îndoie șervețele și să le așeze în partea dreaptă a farfuriei etc. Activitățile de învățare pentru copiii de 3-6/7 ani se realizează prin intermediul jocului, experimentării, explorării, socializării. În mod evident, între activitățile de învățare desfășurate în familie și cele din grădiniță există diferențe, atât în ceea ce privește conținutul cât și forma de organizare. Cu toate acestea, indiferent de locul în care copilul învață, adulții trebuie să știe că activitățile de învățare sunt benefice pentru acesta numai dacă:

- corespund nivelului și nevoilor sale de dezvoltare;
- respectă individualitatea copilului;
- permit copilului să învețe prin acțiune directă, să observe, să constate, să exponeze, să deducă anumite consecințe;
- se bazează pe experiența personală a copilului;
- valorizează copilul, permițându-i să participe la alegerea, planificarea și organizarea activității;
- permit copilului să comunice, să socializeze cu adultul, dar și cu alți copii.

Activitățile de învățare stimulează dezvoltarea copilului în toate domeniile specifice: motricitate, dezvoltare cognitivă, limbaj și comunicare, dezvoltare socio-emoțională.

Educatori

Aplicație

Precizați ce asemănări și ce deosebiri există între activitățile de învățare organizate de părinți și cele organizate de către educatori în grădinițe.

Rutinele și tranzițiile în familie

Mesele în familie

Mesele în familie înseamnă un orar alimentar mai strict și, dacă mâncarea este gătită în casă, o alimentație sănătoasă, echilibrată și diversificată. Această activitate permite copilului:

- să-și dezvolte motricitatea fină sau grosieră (prin utilizarea tacâmurilor, folosirea paharului, a șervețelului etc.);
- să-și însușească reguli social acceptate (felul în care se stă la masă, cum se folosesc tacâmurile, cum se mestecă mâncarea etc.);
- să-și dezvolte limbajul (prin implicarea în conversațiile de la masă);
- să-și dezvolte autonomia.

Ideal ar fi ca întreaga familie să ia împreună zilnic cel puțin una din mesele de bază: micul dejun, prânzul sau cina. Pentru unele familii acest lucru nu este posibil, așa că membrii lor pot mânca împreună dimineața, sau poate doar de două ori pe săptămână una din mese. Servirea mesei în familie este importantă, deoarece arată cât de prețios este timpul petrecut împreună. De aceea, este bine ca cel mic să nu mănânce singur, ci ca toți membrii familiei să i se alăture. Pentru ca masa să fie un moment plăcut pentru toată lumea, este important să avem în vedere câteva aspecte:

- să existe reguli simple, formulate pe înțelesul copilului și introduse progresiv și care să fie respectate de toți membrii familiei: *Înainte de masă ne spălăm pe mâini. La masă nu stăm cu coatele pe masă și nu balansăm picioarele. Se va sta la masă până termină toată lumea de mâncat. Dacă cineva dorește să părăsească masa, cere permisiunea. Mulțumim pentru masă!* etc.;
- adulții trebuie să fie exemple pentru copii, nu să-i cicălească. Masa trebuie să fie un prilej de bună dispoziție. Dacă certăm copilul la masă, dispare pofta de mâncare și plăcerea de a fi alături de noi. În plus, nu trebuie să uităm ca cei mici învață mai ușor prin imitație. Exemplul nostru face mai mult decât cicăleala;
- copiii trebuie corecți, nu „etichetați”: Copilul se întinde după pâine și varsă solnița. În loc să-l etichetăm ca „neatent” am putea să-i explicăm că e mult mai bine să cerem coșulețul de pâine

cuiva care este mai aproape, decât să se întindă peste masă);

- masa este prilej de comunicare. În timpul mesei copilul trebuie să fie inclus în discuție. Copiilor nu le place când părinții vorbesc doar între ei și s-ar putea să aibă un comportament neadecvat, doar pentru a le atrage atenția. Fiecare poate povesti ce s-a întâmplat în ziua respectivă, comunică impresii, bucurii, probleme pe care le-a avut;
- copiii nu trebuie forțați să mănânce. Dacă este vorba despre un aliment nou trebuie să ne gândim că poate copilului îi trebuie timp să se acomodeze cu acesta. Putem să-l rugăm doar să guste, urmând să mai încercăm acest aliment după un timp. În situația în care copilul nu poate termina tot din farfurie, este posibil ca el să se fi săturat. Gândiți-vă ce ați simți dumneavoastră dacă cineva v-ar forța să mai mâncați o porție de mâncare când sunteți deja sătul!

Un alt aspect important pe care trebuie să-l avem în vedere este acela că cei mici mănâncă ce găesc în casă. De aceea este foarte important ca rezervele de mâncare să conțină produse alimentare sănătoase. Fructele și legumele trebuie introduse în hrana zilnică. Ele trebuie spălate și lăsate la îndemâna copiilor. Gustările și băuturile nesănătoase ca chipsurile, bomboanele, sucurile carbogazoase cu zahăr adăugat trebuie să fie limitate, consumate ocazional. Să nu uităm că deprinderile alimentare se formează în familie, de la cele mai mici vârste.

Părinți

Aplicație

Organizați într-o seară, la sfârșit de săptămână, o cină festivă. Puteți propune să vă jucați „De-a restaurantul”. Toți participanții vor fi îmbrăcați elegant, iar masa va fi așezată pe măsură: un aranjament din flori, coșuleț de pâine, servetele colorate, platouri frumos decorate, mâncare specială etc. Copilul va fi implicat în aranjarea mesei, i se vor da sarcini în funcție de vârstă.

În timpul mesei, inițiați o conversație în care să-l tratați pe copil ca pe o persoană adultă. Folosiți când vă adresați pronumele de politețe și încurajați-l să-l folosească la rândul său când vi se adresează. În acest fel activitatea de rutină poate deveni și joc, și activitate de învățare. Strângerea mesei trebuie să fie o activitate pe care o desfășurați împreună. În acest timp, puteți schimba impresii asupra jocului.

Somnul dulce de acasă

Între principiile creșterii și dezvoltării copilului se numără și cel conform căruia trebuie să existe un echilibru rațional între activitatea zilnică depusă de copil și perioadele de somn și odihnă. Nevoile de somn sunt diferite, așa cum volumul și intensitatea activităților zilnice variază în funcție de vârsta copiilor și de preocupările și caracteristicile lor.

Este important să cunoaștem nevoile de somn ale copiilor pentru a fi evita greșeala de a-i culca atunci când nu le e somn și de a-i trezi atunci când ei ar mai dormi. Acest lucru nu este tocmai ușor, cu atât mai mult cu cât pentru majoritatea copiilor ora de somn (în special cel de după-amiază) este o pierdere din timpul de joacă. Ei vor să se miște, să exploreze, să descopere lucruri noi și să adoarmă doar când oboseala îi doboară. Copilul are nevoie de somn, căci slăbiciunea și problemele create de lipsa somnului influențează negativ dezvoltarea copilului: provoacă agitație, iritabilitate, deficit de atenție, tulburări de memorie, lipsa apetitului alimentar etc. De aceea, rutina somnului sau a odihnei active (în care copilul poate sta într-un spațiu liniștit, uitându-se pe o carte sau ascultând o poveste) este obligatorie.

Pentru a putea crea această rutină trebuie:

- să stabilim ora de culcare și să nu acceptăm abateri de la aceasta (în cazul somnului de noapte). Ora de culcare va fi stabilită și în funcție de ora la care copilul trebuie să se trezească dimineața. Recomandat, pentru copiii de 3-6/7 ani este intervalul 20⁰⁰-21⁰⁰. Când ora de culcare se apropie, copilul trebuie avertizat, astfel încât să i se acorde timp să termine o activitate închepută, un joc, să-și facă baia sau dușul, să se spele pe dinți.
- să amenajăm locul de somn astfel încât copilul să doarmă cu plăcere. Camera copilului trebuie să fie bine aerisită, lumina din camera lui să fie slabă sau deloc etc. Putem alege împreună cu cei mici lenjeria, o pernă, pijamaua sau jucăria preferată alături de care să doarmă. Aceste lucruri vor permite să-i creăm copilului impresia că el deține controlul asupra programului.

- să ținem seama de ritualurile copilului dinaintea somnului. Modul în care copilul adoarme și durata perioadei de adormire sunt mai dificile decât pentru adult. Copilul de 3-6/7 ani se confruntă cu anumite temeri: animale, ființe periculoase care stau ascunse sub pat, fantome și creaturi ciudate care se ascund după colțuri etc. El simte nevoia să stea cu cineva, să asculte o poveste, să privească imaginile unei cărți, să urmărească jocuri cu umbre ale degetelor pe perete etc. Aceste ritualuri nu sunt „mofturi“. Ele provin din nevoia de securitate a copilului și vor înceta cu trecerea timpului.
- să ne asigurăm că cei mici nu vor găsi pretexte pentru a coborî din pat. Se întâmplă ca, abia ce s-au așezat în pat, copiilor să li se facă foame, sete sau că au nevoie la toaletă. Pentru a evita acest lucru este nevoie să ne asigurăm că înainte de a merge la culcare copilul și-a satisfăcut toate aceste nevoi și că nu poate invoca niciun motiv pentru a se ridica din pat.

În general, necesarul orelor de somn la copilul de 3 până 6/7 ani este de 10 până 13 ore pe zi, dintre care una, două ore pot fi somnul de după-amiază. Aceste date sunt însă orientative, fiecare având „ceasul interior“: sunt copiii care devin morocănoși dacă nu dorm la prânz, alții care, dimpotrivă, nu dorm deloc peste zi. Pentru aceștia din urmă, odihna activă poate aduce beneficii mai mari decât un somn forțat. În programul zilnic de acasă, somnul de la amiază va fi înlocuit cu activități relaxante, care să nu implice consum energetic mare: ascultarea unei povești, pictatul, modelatul etc. Privitul la televizor și jocurile pe calculator trebuie folosite cu măsură, de preferat, în prezența părintelui, pentru a putea comenta cu acesta pe marginea emisiunii urmărite etc.

Educatori

Aplicație

Întocmiți o listă cu activități care permit odihna activă a copiilor, ca alternativă la programul de somn de la prânz. Pentru fiecare activitate, notați și necesarul de materiale pe care trebuie să la aibă la dispoziție copilul. Faceți cunoscute aceste tipuri de activități părinților pentru ca aceștia să le poată organiza și acasă.

Părinți

Aplicație

Urmăriți timp de o săptămână cât timp doarme copilul dumeavoastră. Notați durata somnului nocturn precum și cât de repede sau de greu a adormit și s-a trezit copilul. Întrebați zilnic educatoarea dacă cel mic a dormit sau nu la prânz și cât timp. Observați în ce măsură nevoia de somn a variat de la o zi la alta, în funcție de gradul de solicitare a copilului, de volumul și intensitatea activităților zilnice.

Momentele de igienă corporală

Aceste momente se repetă zilnic și conduc la formarea deprinderilor igienice ale copilului și, implicit, la păstrarea sănătății. În timp, copilul trebuie să-și formeze o rutină solidă, astfel încât să se îngrijească pentru că așa simte că trebuie, nu pentru că i se spune, ci pentru că altfel nu s-ar simți bine.

Comportamentul adulților, felul în care comunică, exemplul oferit, temperatura apei, calitatea săpunului, condițiile de confort pentru spălare (temperatura din cameră, curățenia și ordinea din baie etc.) sunt elemente care trebuie luate în seamă pentru a stimula copilul în deprinderea igienei corporale.

Până la vârsta de 3 ani, cea mai mare parte dintre activitățile de îngrijire sunt efectuate de adult, chiar dacă își dau concursul și copiii. Ei știu că trebuie să se spele pe mâini înaintea mesei, să se spele pe dinți după ce mănâncă, să-și facă baie înainte de a se culca și că întotdeauna înainte de somn se îmbracă în pijama.

În jurul vârstei de 3 ani, cu mult tact, copilul poate fi învățat să-și câștige autonomie în efectuarea acțiunilor de igienă. Pentru aceasta el este bine:

- să stabilem reguli stricte de igienă adaptate vârstei și individualității copilului. Ne spălăm pe mâini înainte de fiecare masă, când venim de afară. După masă ne spălăm pe dinți. În fiecare dimineață ne spălăm până la mijloc etc.
- să oferim exemple pozitive. O parte din activitățile de igienă personală le putem desfășura împreună cu cel mic. Spălatul pe dinți, pieptănatul pot fi unele dintre acestea. În plus, nu ne vom

abate nici noi de la regulile stabilite în familie.

- să organizăm spațiul astfel încât copilul să se poată descurca singur. Pentru a ajunge la chiuvetă putem așeza în fața acesteia un scaunel stabil. Obiectele personale de toaletă trebuie puse la îndemâna celui mic. De asemenea, oglinda este bine să fie plasată astfel încât să-i permită să se privească cum se spală pe dinți sau cum se piaptână, să se bucure de aspectul îngrijit și, în același timp, să-și desăvârșească cunoașterea schemei corporale.
- să transformăm aceste activități în ceva amuzant. Putem folosi jucării, spumant de baie, o clepsidră care să măsoare timpul necesar perierii dinților, o casetă cu melodii preferate pe care o ascultă în timpul băii etc. În același timp, trebuie să avem grijă să folosim un șampon care nu irită ochii, o pastă de dinți cu aromă de fructe și alte produse care să nu creeze senzații neplăcute copiilor.
- să oferim copilului informații accesibile despre importanța igienei. Le putem povesti despre microbi, despre carii, folosindu-ne de reprezentări familiare copiilor.
- să apreciem rezultatele respectării rutinelor de igienă. După baie sau duș, putem să le spunem ce bine miroș, ce dinți strălucitori sau ce păr mătășos au. Acest aspect este important fiind o întărire pozitivă a comportamentului dorit.

Cum fiecare copil este unic, la fel, fiecare familie este unică. Astfel, rutinele fiecărei familii diferă. Spre exemplu, în anumite familii pot exista momente bine stabilite în care toți membrii familiei fac exerciții fizice, plimbări, altele în care o oră din zi este pentru comunicarea evenimentelor din cursul zilei sau pentru vizionarea unor programe TV. Important este ca în cadrul acestor activități de rutină copilul să-și exerseze deprinderile de autoservire, de ordine, de igienă, să-și câștige autonomie și să-și modeleze ritmul de viață.

Educatori

Aplicație

În cadrul unei întâlniri cu părinții prezentați-le care sunt rutinele și tranzițiile de la grădiniță.

Părinți

Aplicație

Folosindu-vă de abilitățile literare inventați scurte povestiri pentru copii pe teme de igienă (*Povestea dințișorului cariat, Dințișorul fericit, Cearta pieptenului și periutei de dinți etc.*)

Responsabilități la vârsta copilăriei?

Să fii responsabil înseamnă să acționezi pentru atingerea unui scop fără a fi îndrumat, sfătuit, presat sau împins de la spate. Este abilitatea de a lua hotărâri și de a suporta consecințele acestora, este una din regulile pe care copilul trebuie să o învețe de timpuriu.

Când copiii sunt foarte mici noi suntem responsabili pentru tot ce se petrece în viața lor. Ei nu știu să se hrănească, să se îmbrace, să-și facă baie și o mulțime de astfel de treburi. Odată cu creșterea, copii au nevoie să-i învățăm să se descurce singuri, să-și întărească autonomia. Se întâmplă uneori să credem că fiul sau fiica noastră sunt prea mici ca să poată face ceva, îi dădăcim, facem totul în locul lor: continuăm să-i îmbrăcăm, să-i hrănim, să le strângem jucăriile fără a-i implica în vreun fel, să-i încălțăm etc. Prin astfel de comportamente nu facem decât să creăm copilului senzația că el nu are valoare sau competențe și totodată că nu are decât drepturi, dar nu responsabilități. Aceste tipuri de comportamente le întâlnim destul de des în situația părinților care au un copil cu dizabilități sau în situația părinților care trec printr-o situație de criză (divorț, decesul unuia dintre soți, boala cronică a unui membru al familiei etc), tendința fiind aceea de a hiperproteja copilul.

Copilul trebuie să înțeleagă că fiecare membru al familiei are un rol bine stabilit, iar el, ca membru al familiei, nu face excepție. Este bine ca cel mic să-și vadă părinții desfășurând activități diverse, care nu încurajază discriminarea de gen: tata poate fi văzut făcând mâncare sau spălând vase, iar mama reparând o roată de la bicicleta lui sau vopsind ușa garajului. Copilul are nevoie să vadă că responsabilitățile nu sunt atribuite în funcție de gen, ci după capacitatea fiecăruia de a finaliza o anumită sarcină.

Atunci când atribuim unui copil o responsabilitate, trebuie să ne gândim ca sarcina pe care i-o încredințăm să fie suficient de simplă, încât să o poată îndeplini, fără a-l suprasolicita și, în același timp, să fie suficient de dificilă încât să-l determine pe copil să-și folosească deprinderile, cunoștințele, imaginația pentru a o putea duce la bun sfârșit.

Un copil de 3 ani nu este prea mic pentru a primi una sau două sarcini exacte pe care să le poată duce la îndeplinire. Întâi totul trebuie făcut în joacă, apoi ca o datorie a lui, pe care trebuie să o respecte. Copiii învață să fie responsabili mâncând, îmbrăcându-se, spălându-se singuri, mergând la culcare sau jucându-se fără a fi supravegheați, având grijă de jucării în parc, și de lucrurile personale la grădiniță.

De la 3 ani copiilor nu le place să fie considerați „bebeluși“, ei vor să se simtă folositori și importanți. Trebuie să folosim acest moment, să-i stimulăm, să-i încurajăm să participe alături de noi la unele treburi casnice: să-i lăsăm să se țină după noi prin casă când dăm cu aspiratorul, când ștergem praful, când gătim sau când așezăm lucrurile în dulap. Apoi îi vom solicita să ne ajute la unele dintre treburile casnice.

Câteva dintre responsabilitățile pe care și le pot asuma copiii de 3-4 ani pot fi:	Câteva dintre responsabilitățile pe care și le pot asuma copiii de 5-7 ani pot fi:
• Să așeze la masă tacâmurile, sevețele, coșul cu pâine; • Să ștergă praful pe piesele joase de mobilier; • Să ude plantele; • Să așeze pantofii în dulap; • Să sorteze rufe după culori; • Să împerecheze ciorapi; • Să așeze cumpărăturile pe rafturile joase.	• Să arunce gunoiul; • Să-și strângă masa; • Să-și spele farfuria; • Să-și aranjeze lenjeria în dulap; • Să-și curețe încălțăminte; • Să pună în ordine jucăriile; • Să facă ordine pe biroul său.

Orice responsabilitate atribuită copilului trebuie percepută de acesta cu plăcere, nu ca pe o povară. Este important:

- să se ofere copiilor posibilitatea de a alege dintr-o listă de responsabilități pe care și le poate asuma. Această listă trebuie întocmită într-un „consiliu de familie“ și trebuie să conțină nu numai sarcini pentru copii, ci și pentru ceilalți membri ai familiei;
- să se schimbe o parte dintre sarcinile atribuite, săptămânal sau lunar, pentru ca ele să nu devină plictisitoare. Dacă timp de o lună copilul a avut responsabilitatea de a șterge praful în camera lui, în săptămâna viitoare ar putea îngriji plantele sau să așeze încălțăminte;
- să se îngăduie copiilor să îndeplinească acele sarcini care îi provoacă, astfel încât ei să aibă multe ocazii de mulțumire și satisfacție personală, chiar dacă știm că rezultatele nu vor fi tocmai cele așteptate. Dacă cel mic de 3 ani vrea să spele îi putem pune apă într-un lighean și să-l lăsăm să-și spele o batistă sau o pereche de șosete;
- să apreciem orice lucru bine făcut: „Ce frumos ai așezat jucăriile. Mă bucur foarte mult că ai făcut ordine fără să-ți amintesc. Ești un copil grozav!“;
- când este vorba de criticat este mai bine dacă suntem mai zgârciți. Este important să fie făcută mai întâi o apreciere pozitivă: („Farfuria scârțâie de curățenie. Poate ar fi mai bine dacă data viitoare ai mai pune puțin detergent pe burete. Mulțumesc pentru ajutor!“).

Toate treburile pe care le fac cei mici pot fi făcute mult mai ușor și mult mai bine de către adulți. Nu ne lăsăm copilul de 5 ani să spele farfuria pentru că știm că s-ar putea s-o scape și s-o spargă sau să n-o spele bine, să consume o grămadă de detergent sau să facă în jurul chiuvetei o baltă de apă. Toate acestea pot însemna mai multe complicații, de aceea uneori suntem tentați să renunțăm la a acorda astfel de responsabilități.

Este important să ne mulțumim cu efortul pe care copilul l-a depus pentru a ne ajuta și nu pentru rezultatul obținut de acesta, pentru că beneficiile se vor vedea mai târziu. În niciun caz, nu trebuie să criticăm rezultatele muncii copilului sau acesta să ne vadă făcând încă o dată treaba în urma lui. Aceste

lucruri ar știrbi încrederea copilului în sine, s-ar putea să dezvoltăm în el un simțământ de nesiguranță, în legătură cu capacitatea lui de a purta responsabilități. Adesea, dacă știe că mama (sau tata) nu are deplină încredere în el, copilul se va simți mai în siguranță dacă evită responsabilitatea decât dacă și-ar asuma-o. Adulții sunt, de multe ori, foarte surprinși să descopere cât de responsabili pot fi copiii și cu câtă siguranță acționează atunci când văd că părinții au încredere în ei.

Părinți

Aplicație

Copilul refuză să-și asume anumite responsabilități.

Ce consecințe logice ar putea avea comportamentele lui? Ce puteți face pentru a înlătura aceste comportamente? (Nu uitați că fiecare consecință trebuie să aibă legătură cu comportamentul nedorit!)

- Nu își strânge jucăriile după ce se joacă ;
- Refuză să se îmbrace singur (deși poate);
- Nu își pune farfuria în chiuvetă după ce a mâncat;
- Nu-și așază hainele în ordine.

4.2. Locul jocului în dezvoltarea copiilor

Copilul și jocul

În timp ce la animale jocul este doar instinctiv, dominat de stereotipiile specifice speciei, la om el este dominat de dorința de autodepășire, de perfecționare. Jocul este implicat în contextul vieții la toate vârstele. El se schimbă odată cu trecerea timpului, își schimbă forma, conținutul în funcție de aspirații, dorințe, preocupări, mod de a reacționa, gusturi, trebuințe.

Mic demers teoretic

Cercetătorii spun că:

- Jocul este un mijloc de satisfacere a nevoii de repaus, de recreere în general (R.S. Lazarus);
- Jocul reprezintă o adevărată muncă pentru copil, fiind un mijloc cu ajutorul căruia își poate dezvolta eul său psihologic. În joc sunt reproduse conduite care impresionează copilul, ceea ce permite asimilarea realității și formarea unui bagaj de posibilități și disponibilități de a reacționa (E. Claparede);
- Jocul, ca o activitate fundamentală între 3 și 7 ani, are un rol hotărâtor în evoluția copilului și constă în reflectarea și reproducerea vieții reale. Este o activitate biopsihosocială având originea legată de resorturile biologice. Jocul își are originea în decalajul care există între cerințele puse în fața copilului de mediu și posibilitățile de care el dispune pentru a răspunde. (A. N. Leontiev)
- Jocul este o cale de socializare și culturalizare. (A. Geselle)
- Jocul este o activitate executată de dragul ei, este recompensatoare în sine și nu depinde de realizarea scopurilor din afara situațiilor de joc. Este în mod esențial plăcut și asociat cu afecte pozitive. (C. Garvey)
- Jocul oferă o mai bună cunoaștere a lumii, dă posibilitatea explorării relației dintre realitate și fantezie, crează un control mai adecvat asupra temerilor și problemelor copilului. (Gardner);

Pentru copilul de 3-7 ani jocul este o activitate serioasă. La copiii de până la 5 ani toate activitățile spontane capătă caracter de joc, iar diferențele dintre acesta și muncă sau învățare sunt necunoscute. Este modul de a acționa al copilului, este forma specifică și dominantă de activitate, este contextul care dă substanță vieții lui, este cadrul ce face posibil progresul, evoluția sa psihologică.

Pentru copii, jocul are o dublă semnificație. Pe de o parte, este cadrul în care ei se manifestă, își exteriorizează întreaga viață psihică (în joc copilul exprimă cunoștințele, emoțiile, își satisface dorințele și se eliberează, descărcându-se tensional). Pe de altă parte, jocul reprezintă principala modalitate de formare și dezvoltare a capacităților psihice (acestea neputând fi concepute și imaginate în afara jocului).

Jocul formează, dezvoltă și restructurează întreaga viață psihică a copilului. Jucându-se cu obiecte,

își dezvoltă percepțiile de formă, mărime, culoare, greutate, își dezvoltă capacitatea de observare, se dezvoltă activitatea voluntară, își dezvoltă însușirile voinței: răbdare, perseverență, stăpânire de sine. În joc sunt modelate însușirile și trăsăturile de personalitate: respectul față de ceilalți, responsabilitatea, cinstea, curajul, corectitudinea încrederea în sine etc.

Între joc și educație există o strânsă legătură pentru că jocul reprezintă:

- mijloc de familiarizare a copiilor cu lumea înconjurătoare;
- mijloc de valorificare a creativității, abilităților, deprinderilor copiilor;
- mijloc de educație morală și socială;
- formă de organizare a vieții și activității copilului, în special în grădinițe;
- mijloc de cunoaștere a copilului;
- formă de terapie a copiilor cu cerințe educative speciale.

Între 3 și 7 ani, jocul copilului atinge un nivel înalt de dezvoltare și reprezintă în același timp și o condiție importantă pentru evoluția ulterioară a copilului. „Vârsta preșcolară reprezintă un moment de evoluție psihică în care jocul capătă caracteristici noi ce-l apropie de alte feluri de activitate. Jocul este ca un teren neutru pe care se revarsă întreaga experiență despre lume și viață a copilului, aceasta devenind prin intermediul lui mai subtilă, mai accesibilă.” (U. Șchiopu). În această perioadă, apar cele mai complexe, mai variate și mai interesante forme de joc. La finele ei, diversificarea este mai puțin evidentă, evoluția jocului conducând spre adâncirea și perfecționarea formelor și felurilor de joc conturate de-a lungul vârstei preșcolare.

Mesaj cheie

Prin joc, copiii explorează ceea ce nu le este familiar și dezvoltă o cunoaștere care este în aceeași măsură senzitivă, cognitivă și afectivă.

Educatori

Aplicație

Propuneți părinților să răspundă întrebărilor chestionarului următor. Precizați-le că nu există răspunsuri corecte sau greșite, bune sau rele, de aceea trebuie să răspundă cu sinceritate. Solicitați-le să noteze în scris răspunsurile și să marcheze întrebările la care au răspuns mai greu.

Ce știu despre jocul copilului meu?

Pe cine din familie preferă copilul ca partener de joc ?

Ce jocuri preferă copilul dumneavoastră?

Când v-ați jucat ultima oară cu copilul?

Ce v-ați jucat?

Cine a inițiat jocul?

Cât timp a durat jocul cu copilul?

Copilul preferă să conducă jocul sau acceptă deciziile dumneavoastră?

De câte ori i-ați spus copilul în ultima săptămână „Du-te și joacă-te cu jucăriile tale!”

Când l-ați observat ultima oară pe copilul dumneavoastră jucându-se?

Care este numele copilului/ copiilor cu care se joacă fiul/ fiica dumneavoastră?

Unde preferă să se joace?

După ce părinții au răspuns la chestionar distribuiți-le mesajul care urmează, pentru a putea reflecta asupra rezultatelor.

Dacă ați reușit să răspundeți cu ușurință doar la 6 întrebări, ar fi cazul să deveniți un mai bun partener de joacă al copilului dumneavoastră!

Puteți începe prin a-i spune copilului dumneavoastră: „Vrei să ne jucăm?”.

Introduceți în programul săptămânal al familiei dumneavoastră „un moment” destinat jocului în familie. Puteți stabili că, de exemplu, în fiecare luni seara la ora 17:00, timp de jumătate de oră, toți membrii familiei sunt la „momentul de joacă”.

În acest răstimp telefoanele și televizoarele sunt închise. Nimeni nu trebuie să vină în vizită și nimeni nu trebuie să plece. Este vorba doar de jumătate de oră pe săptămână! Profitați din timp de acest moment.

Alternați jocurile, stabilind cu o săptămână înainte ce vă veți juca și unde. Jocurile în aer liber, cele de mișcare, coloratul, interpretarea unor roluri din povești, inventarea de povești cu ajutorul jucăriilor sunt doar câteva dintre idei. Consultați-vă cu copilul în luarea deciziilor și s-ar putea să fiți uimiți de imaginația lor.

Cum mă joc cu copilul meu?

În timpul jocului participarea părinților alături de copii este foarte prețioasă și importantă. Prezența mamei și a tatălui îi dau copilului siguranță, îi crează confort psihic, știind că poate împărtăși jocul cu persoanele care îl iubesc, îl îngrijesc și au grijă să nu i se întâmple nimic rău. Sentimentul că părinții înțeleg necesitatea lui de a se juca este necesar pentru dezvoltarea psihică normală a copilului.

Mesaj cheie

Un copil privat de joc va avea carențe în structura personalității, chiar dacă ulterior se va interveni prin alte forme de activitate cu caracter compensatoriu.

Pentru exploatarea potențialului său formativ și pentru sprijinirea atitudinilor pozitive în cadrul jocului, persoana care se joacă cu copilul trebuie să aibă în vedere următoarele:

- să aleagă activități care corespund nivelului de dezvoltare a copilului;
- să aibă o mare flexibilitate în alegerea metodelor de interacțiune cu copilul, urmărind independența acestuia și nu tutela;
- să laude și să încurajeze pozitiv eforturile, chiar și atunci când copilul nu are succes;
- să creeze o legătură afectivă de comunicare cu copilul, prin atenție și concentrare asupra activității comune;
- să încurajeze jocuri diferite pentru copii;
- să asigure un mediu pregătit și comod pentru copil;
- să exprime prin gesturi și mimică plăcerea acțiunii comune cu copilul;
- să nu ceară copilului petrecerea unui interval de timpului prea lung, ci pe cât posibil cu creșteri ale timpului de concentrare.

Sursa: Ecaterina Adina Vrăsmaș, „Intervenția socio-educatională ca sprijin pentru părinți”

Copiii învață și se joacă în funcție de nivelul de dezvoltare și de vârsta lor, de particularitățile fizice și psihice. În alegerea jocurilor pentru copii trebuie să ținem seama de stadiul la care se află din punct de vedere al dezvoltării fizice, cognitive, sociale și emoționale.

Astfel, jocul copilului de 3-5 ani va fi altfel decât cel al celui de 5-7 ani. Vom încerca să surprindem câteva caracteristici observate în jocul copiilor pe categorii de vârstă. Sunteți invitați ca în urma experienței și observațiilor dumneavoastră să aduceți completări.

Copilul de 3-5 ani	Copilul de 5-7 ani
Jocuri preferate	
Mersul pe tricicletă, bicicletă cu roți ajutatoare; Toboganul, balansoarele, leagănele, Mingi de diferite mărimi (pe care le pot lovi cu piciorul sau arunca sau prinde cu două mâini), jocuri cu nisip și apă, jocuri de construcții din cuburi, jocuri cu dans și muzică; Jocurile de rol cu subiecte din mediul apropiat (De-a mama, De-a bucătăria, De-a magazinul etc.), jocuri cu marionete, etc.	Mersul pe bicicleta cu două roți, cu role sau patine, înotul; Structuri exterioare care permit cățărarea; Poate să arunce și să prindă o minge în jocuri cu reguli („Ratele și vânătorii“, „Colorile“, „Aruncă la țintă“ etc.); Jocuri de competiție; Jocuri de construcție din piese care se assemblează, jocurile de rol diverse din sfera familiei sau grădiniței, prin îmbogățirea experienței sociale, jocuri de dramatizare etc.
Relații cu partenerii de joc	
Jocul izolat pierde din importanță; Se mai păstrează forme ale jocului paralel; Simte nevoia unui partener de joc (de preferință, copil); Se joacă mai bine cu copii mai mari sau mai mici decât el, exersând rolul de subordonat sau lider); Nu respectă regulile; Pot apărea „prieteni imaginari” ca parteneri de joc; Se joacă în aceeași măsură cu copii de același sex și cu cei de sex opus.	Colaborează cu 3-4 parteneri de joc; Reușesc să-și fixeze o intenție înainte de începerea jocului; Elaborează planuri, înțelegeri și convenții ce trebuie respectate pe măsura derulării jocului; Respectă regulile cu caracter extern; Protestează la abaterile de la regulile de comportare civilizată din timpul jocului; Încep să prefere ca parteneri de joacă copii de același sex.
Câteva caracteristici	
Jucăriile sunt alese după criteriul coloritului și al formei; Jocul și succesiunea acțiunilor sunt determinate de jucării existente în preajmă; Nu diferențiază în cadrul jocului situația reală de cea imaginară (doar spre sfârșitul perioadei); Pe parcursul jocului se schimbă deseori subiectul; Nu dorește să împartă jucăria și mai mult, crede că tot ce vrea sau folosește la un anumit moment este proprietatea lui; Este curios și îi place să desfacă jucăriile.	Jucăriile sunt alese în funcție de utilitate, de modul de folosire în joc; Improvizează jucării, în funcție de cerințele jocului; În timpul jocului diferențiază realul de imaginar; Jocurile devin mai complexe și se desfășoară pe o durată mai mare de 15 minute. Începe să cedeze o jucărie de bună voie. Recurge la ajutorul adultului în momente de incertitudine. Le place să câștige la jocurile de competiție și se supără când pierde.

Folosirea jocului în educarea copiilor presupune observarea, conducerea, îndrumarea sau chiar participarea adultului la această activitate. La intrarea în grădiniță, se trece de la jocurile simple de mână, de manipulare a obiectelor, la jocuri mai complexe ca cele de creație sub forma jocurilor cu subiect și roluri, a celor de construcție, iar, în cadrul grădiniței, chiar la cele didactice.

Din punct de vedere al intervenției adultului, în organizarea jocului se disting:

- Jocurile spontane, în care intenția de a îndruma lipsește cu desăvârșire. Pentru acestea este semnificativă clasificarea pe criteriul evolutiv realizată de Piaget, conform căreia tipurile fundamentale de joc sunt: jocul simbolic, jocul cu reguli și jocul de construcție.
- Jocurile didactice, care sunt organizate, propuse și îndrumate de către educator.

În cazul jocurilor spontane, adultul trebuie să recunoască dreptul copilului de a desfășura această activitate și poate contribui la joc prin punerea la dispoziție a materialelor și jucăriilor necesare pentru a da posibilitatea acestuia să-și satisfacă propriile dorințe și interese. În jocurile spontane părinții sunt solicitați de către copii să devină parteneri de joc. Greșeli educative frecvente pe care le fac adulții în această situație:

- Transformă copilul în obiect al jocului, uitând că cel care trebuie să se distreze este copilul;
- Se transformă în copil, imitând gesturile și comportamentul acestuia, maimuțărindu-se, stâlcind cuvinte, lucru care nu îl ajută pe copil să depășească stadiul de dezvoltare în care se află;
- Introduc în joc elemente sofisticate, activități sau situații care depășesc capacitatea de înțelegere și realizare a copilului;
- Cer copilului ca jocul să fie o redare veridică a situațiilor reale, uitând că în joc totul este posibil și că în joc fantasticul și realul nu sunt antonime;

- Își arată plictiseala în timpul jocului, nu-și intră în rolul parterului de joc sau răspund în acest spirit întrebărilor copiilor;
- Solicită copiilor să se joace mult timp același joc, uitând că interesele pentru un joc se schimbă destul de repede la copil;
- Refuză să se joace alături de copil, lăsându-l mult singur, doar în compania jucăriilor.

Este recomandabil:

- Să ținem seama de preferințele copilului în alegerea jocului: trebuie ca jocul să-i placă și copilului și nu doar nouă;
- Să nu râdem niciodată de rezultatele copilului, căci poate fi descurajant;
- Să fim mereu alături de copil, să-l ajutăm când are nevoie;
- Să-l ajutăm pe copil să capete independența prin joc, lăsându-l să găsească singur o cale de rezolvare a problemei;
- Să îl încurajăm copilul să se joace și să-i diversificăm jocurile;
- Să îi oferim copilului materiale variate, jucării pe care le poate folosi în joc în condiții de siguranță.

Observând copilul în timpul jocului, vom avea ocazia să ne recunoștem în gesturile sale, vom putea înțelege ce-și dorește, ce-i frământă, ce simte.

Dacă nu sunt controlate, jocurile copilului se pot transforma în situații conflictuale sau în situații neplăcute (accidentări). Ar fi util ca mama sau tatăl să prevină momentul în care acestea se pot produce fie propunând o nouă activitate interesantă, fie cu fermitate să nu permită ca acestea să apară.

Mesaj cheie

Ca părinți trebuie să fim întotdeauna un bun exemplu pentru copil, inclusiv în timpul jocului. Când ne implicăm activ în jocul copilului punem temelia unei legături solide între noi și el. Noi pătrundem în lumea lor, iar ei într-a noastră.

Educatori

Aplicație

Solicitați-le copiilor să formeze grupe de 3-5 și propuneți-le să se joace „de-a grădiniță”. Filmați-i și urmăriți jocul sub aspectul reflectării personalității educatorului în jocul copiilor. Notați în ce măsură în jocul lor imită gesturi, expresii, comportamente ale dumneavoastră. Rezultatele acestui studiu ar putea fi diseminate părinților, cu mesajul că, prin imitație, copilul capătă din însușirile de personalitate ale părinților și că uneori atitudinile adulților se întorc precum un bumerang împotriva lor înșiși. Putem propune și părinților organizarea unei astfel de activități în familie. Jocul va fi, în mod firesc, „de-a familia” iar protagoniștii vor fi chiar membrii familiei. Este important ca rolul de părinte (mamă sau tata, în funcție de preferințele copilului) să fie atribuit copilului iar părinții să intre în joc și să-și interpreteze rolul fără a imita comportamentul copilului. Solicitați-le într-o întâlnire viitoare impresii asupra acestei experiențe.

Copilul meu cum se joacă?

Atunci când în jocul spontan părintele nu mai este partenerul copilului, rolul adultului se schimbă, iar lucrurile se complică. Din actor, adultul devine observator. În grupul de copii în care cel mic se joacă, vom descoperi un univers întreg de emoții, reacții, răspunsuri la situații noi, toate foarte creative și originale.

Urmărind jocul, adultul poate vedea modul în care copilul interacționează cu ceilalți parteneri, felul în care respectă și se supune regulilor, poziția pe care o ocupă în grupul de joacă, cum se implică.

În grupul copiilor de aceeași vârstă, copilul începe să învețe relația dintre „a da” și „a lua”. Lumea relațiilor de la egal la egal este extrem de diferită față de atmosfera din familie.

Iată un exemplu:

La grădiniță, David vrea să se joace cu ursulețul, jucărie care tocmai se găsea în mâinile lui Mihnea.

- Dă-mi ursulețul! zice David.
- Nu ți-l dau că e al meu, replică Mihnea.
- Dă-mi ursul! spune din nou David, bătând din picioruș și strângând pumii.
- Nu! zice celălalt.
- M-am supărat! și începe să plângă. Mihnea nu răspunde. Se întoarce și pleacă.

Observând această scenă, am putea să presupunem, că David are din familie experiența să obțină prin presiune tot ce își dorește: „bătutul din picior merge la fratele meu, de ce n-ar merge și cu Mihnea?“, „Cu plânsul sigur rezolv, mama face întotdeauna ce doresc atunci când încep să plâng“. Reacția lui Mihnea îl surprinde și, din această întâmplare, copilul înțelege și învață că lumea relațiilor cu egali săi este foarte diferită de cea din familie, că are alt ansamblu de reguli și exigențe. Deodată, înțelege că nu poate câștiga întotdeauna, este confruntat cu punctele sale tari și slabe. Este fericit dacă este acceptat și suferă dacă este respins. Învață să dea și să primească. Bineînțeles, reacțiile puteau fi altele: copii se puteau îmbrânci, lovi, jigni, puteau folosi toate metodele pe care le știau, din experiența personală, ca dând roade.

În mijlocul celor egali cu el, un copil capătă deprinderi sociale. Are nevoie să învețe să împartă, să-și aștepte rândul, să ceară ceva altcuiva, să-și exprime sentimentele în cuvinte, să-și câștige încrederea în sine. Dar la fel de bine poate învața să se bată pentru a-și apăra drepturile, sau pentru a obține ce vrea, poate observa că minciuna te poate scoate din încurcătură, că poți scăpa de pedeapsă dând vina pe altcineva sau alte comportamente nedorite de părinți și educatori. Iată de ce se întâmplă să existe diferențe semnificative între comportamentul de acasă al copilului în timpul jocului și cel din grădiniță. Educatorii pot folosi fișe de observare a copiilor în timpul jocului, pentru o mai bună cunoaștere a acestora.

Fișă de observare

1. În ce fel de jocuri îi place să se implice?
2. Cum începe să se implice într-o activitate? Cum progresează? Cum trece de la un joc la altul?
3. Cât timp un joc îi reține atenția?
4. Ce achiziții realizează într-o activitate de joc: plăcerea de a fi împreună cu copiii, stăpânirea de sine, utilizarea limbajului etc.
5. Există anumite aspecte ale unei activități care par să-l frustreze sau să-i placă în mod deosebit?
6. Ritmul desfășurării jocului său rămâne constant? Se accelerează sau se încetinește? În ce condiții?
7. Cât timp se joacă singur sau în compania altor copii? În ce condiții?
8. Îi place să exploreze? manifestă curiozitate în ceea ce privește mediul, obiectele, lumea?
9. Preferă să-și limiteze jocul la un spațiu relativ redus sau se extinde pe o arie mai largă?
10. Unde pare că îi place mai mult să se joace? Înăuntru, afară, în curte?

În cazul în care, în timpul jocului, educatorul observă comportamente nedorite (agresivitate, folosirea unui vocabular necorespunzător, timiditate excesivă, dezinteres total etc.) acestea vor fi transmise părinților și apoi consilierului grădiniței. Comportamentele copiilor pot fi uneori antagonice: un copil care acasă se joacă liniștit cu jucăriile sale poate deveni agresiv cu un coleg pentru o anume jucărie, iar cel care se joacă foarte frumos cu frățiorul poate fi violent cu ceilalți colegi de grupă etc. Iată doar un argument care face ca prezența părinților în sala de grupă cu scopul observării copilului în timpul jocului devine necesară. Observarea copilului de către adult poate fi dirijată de către educator sau consilier, prin folosirea unei fișe de observație.

Mesaj cheie

Jocul este terenul pe care copilul își manifestă personalitatea și interesele.

În colaborare cu consilierul școlar elaborați o fișă de observare a comportamentului copilului în timpul jocului utilizabilă de către părinți. Va fi un instrument pe care aceștia îl vor putea folosi când vor participa ca observatori ai copiilor în timpul jocului. Într-o astfel de situație, este indicat să amintiți părinților că persoana pe care o monitorizează este propriul copil (nu ceilalți copii) și că, în calitate de observator, nu trebuie să intervină în jocul copiilor.

Despre jocuri și jucării

Jocul este o ocazie pentru copil de a învăța să cunoască lumea care îl înconjoară în toată complexitatea ei, iar jocul este legat de jucărie. Pentru a deveni jucărie, obiectele care au căpătat această denumire, au imitat instrumente ale unor activități din viața reală. Cum copiii nu învață din cărți, ci cu ajutorul jucăriilor, este important să știm că în alegerea unei jucării este necesar să se țină seama de vârsta copilului care o folosește, de ce anume poate învăța copilul folosind acea jucărie și nu în ultimul rând, de rezonanța afectivă pe care o are asupra copilului. De multe ori, suntem influențați de „moda” jucăriilor și, chiar dacă știm că nu orice jucărie este potrivită pentru copilul nostru, nu putem renunța la a o cumpăra. Alteori, putem crede că jucăria este un simplu moft al celui mic, că nu are nicio importanță în dezvoltarea copilului, deci nu este necesară.

Jucăriile au rostul lor, ele contribuind la dezvoltarea motricității, afectivității, creativității și imaginației copilului, capacitatea senzorială și intelectuală.

Când cumpărăm o jucărie este bine să ne punem următoarele întrebări:

- Jucăria pune în pericol sănătatea copilului?
- Este potrivită vârstei? Poate copilul să folosească această jucărie? Particularitățile sale individuale permit folosirea ei? (Luați în calcul eventualele dizabilități ale copilului.)
- În ce jocuri ar putea-o folosi? Se poate copilul juca singur sau are nevoie de partener?
- Cum îl poate ajuta jucăria pe copil în dezvoltarea sa?
- Care sunt preferințele copiilor? Ce activități le fac plăcere copiilor (nu dumneavoastră, personal); Trebuie să depășiți stereotipurile legate de dimensiunea de gen: sunt fete cărora le plac mașinile și băieți care ar dori să înșire măgele.

Mesaj cheie

Să nu uităm că indiferent de forma și culoarea jucăriei aceasta este, în egală măsură, atât pentru fete, cât și pentru băieți. Nu există jucării doar pentru fete sau doar jucării pentru băieți.

Așa cum hăinuțele rămân mici, tot așa și jucăriile trebuie schimbate. Nu trebuie să facem o tragedie din faptul că, doar după o săptămână, jucăria nu mai prezintă interes: ea “crește” împreună cu copilul. E bine să așteptăm înainte de a o arunca, căci s-ar putea ca, peste un timp, copilul să o redescopere și să-i găsească o altă utilitate. Cu toate acestea, trebuie să avem grijă cum arată camera copilului nostru sau colțul lui cu jucării. Multitudinea acestora, dezordinea care derivă din numărul lor s-ar putea să-l împiedice pe copil în alegerile pe care le are de făcut.

Jucăriile se pot strica sau pot fi distruse de către copii (mai ales între de 3 și 5 ani). Așa că, dacă achiziționarea unei jucării presupune mare efort financiar, mai bine renunțați să o cumpărați! Este preferabil, în loc să-i reproșați copilului sacrificiul bănesc făcut!

Iată deci că alegerea unei jucării nu este atât de simplă pe cât pare.

Solicitați părinților ajutorul pentru „a repara” jucăriile pe care le folosiți la grupă. Aduceți ace, ațe, adeziv, materiale, textile, șuruburi, ciocane și tot ce credeți că este necesar. Întâlnirea poate fi și un prilej de igienizare a jucăriilor. Lucrați alături de părinți. Cu siguranță, vor rămâne și jucării distruse, care nu vor mai putea fi reparate. Faceți apel la imaginația dumneavoastră și a părinților și din jucăriile sau piesele rămase confecționați noi jucării. La activitate pot participa și copiii.

Care sunt câteva categorii de jucării ?

a. Jocuri care dezvoltă motricitatea – cele care vizează dezvoltarea motricității fine, a celei globale, dezvoltarea coordonării și echilibrului. Alegerea acestora trebuie să țină seama de particularitățile individuale. De exemplu:

- pentru 3–5 ani: tricicletă, bicicletă cu roți ajutatoare, mingi de diferite mărimi, baloane, cerc, jocuri de încastrare și manipulare cu piese de diferite mărimi;
- pentru 5–7 ani: bicicletă, patine, role, zmee, discuri zburătoare

b. Jocuri care dezvoltă creativitatea și imaginația – cele care au funcție artistică, cele care permit copilului să inventeze moduri noi de a se servi de acestea. Cum copilului nu-i lipsește imaginația, orice banală jucărie poate avea această funcție. Totuși, anumite jucării au o dominantă creatoare. De exemplu:

- pentru 3–5 ani: creioane colorate, creioane cerate, vopsele sau acuarele, tempera (netoxice), plastilină, instrumente muzicale: tobe, maracase, tamburine, pianine, hârtie glasată sau creponată, perforatoare cu modele mari, măgele din lemn de dimensiuni mai mari etc.
- pentru 5–7 ani: șevalet, tempera, lut, matrițe de turnat lut sau gips, forme de instrumente muzicale cu coarde, foarfece (care trebuie folosite sub supraveghere), măgele de diferite forme și mărimi; perforatoare cu modele de diferite dimensiuni, marionete din material textil etc.

c. Jucării care dezvoltă afectivitatea - acele jucării care permit copilului să-și exprime afecțiunea, tandrețea și de asemenea, uneori chiar, agresivitatea. De exemplu:

pentru 3-5 ani: jucării de pluș, păpuși din cârpe, apa, nisipul, plastilina etc;

pentru 5-7 ani: marionete ce pot fi mânuite cu degetele sau sfori, lutul, lemnul.

d. Jucăriile care dezvoltă imitația – jucăriile care permit copilului să exprime ce cunoaște din viața reală. Folosirea lor îi permit să se apropie de comportamentele noi și să-și ia în considerare anumite experiențe plăcute sau, dimpotrivă, angoase sau experiențe dezagreabile din viața sa. De exemplu:

- pentru 3–5 ani: Obiecte cu dimensiuni mai mari, care permit manipularea cu ușurință de către copii, care nu le pun în pericol sănătatea (obiecte ascuțite, tăioase, din materiale dure etc.): păpușile și toate accesoriile lor – de dimensiuni mai mari (casa, îmbrăcăminte, materialele etc.), mașinile, deghezările (truse de farduri netoxice), tot ceea ce permite să-l faci să semene cu altcineva, accesorii din bucătăria păpușii etc.

- pentru 5–7 ani: Obiecte care pot fi folosite în jocuri mai complexe ca: Jocul „De-a cumpărăturile“, „De-a doctorul“, „De-a circul“, „Garajul și circuitul auto“, „Ferma cu animalele sale“ etc.

e. Jucării care dezvoltă capacitatea senzorială și intelectuală – această funcție o au majoritatea jucăriilor. Sunt însă unele special concepute pentru a antrena copilul să descopere, să clasifice, să memoreze, să raționeze, să assembleze, să reflecte - toate marile funcții care stau la baza operațiilor mentale. De exemplu:

- pentru 3–5 ani: jocurile de asamblare, jocurile de încastrare, jocurile de construcție, jocurile de clasare (după culoare, mărime, formă), jocurile de ordonare, puzzle 9-16 piese etc ;
- pentru 5–7 ani: jocuri clasare (după formă, utilitate), tablă magnetică, cifre, litere magnetice, loto, domino, puzzle până la 60 de piese etc.

Jucăriile enumerate sunt doar recomandări. Ele trebuie să permită copilului, indiferent de gradul său de dezvoltare și capacitățile sale individuale, să se joace cu plăcere și, în același timp, să învețe. Jocuri diverse înseamnă mai multe capacități, înseamnă curiozitate, înseamnă dezvoltare. Copilul este împins de dorința de a crește și de dorința de a cunoaște. Lui îi revine sarcina de a dota jocurile sale cu complexitate, nu adulților, el hotărăște cum să se servească de jucăriile sale. Copilul este „profesorul jocului“.

Copilul nu folosește jucăria ca pe un obiect neînsuflețit. Dimpotrivă, în plan imaginativ și afectiv, el îi conferă însușiri care pun stăpânire pe toată ființa lui.

Educatori

Aplicație

Propuneți părinților să construiască împreună cu copilul o jucărie. Dați-le o listă sau puneți-le la dispoziție materiale pe care le pot folosi (De exemplu: dopuri de plută, materiale textile, cutii din carton, materiale din natură – pănuși, coceni, ghinde, conuri etc). Spuneți-le că în această activitate copiii sunt parteneri și că jucăria trebuie realizată **împreună**, nu exclusiv de către părinte. Copilul poate contribui, dacă nu cu toate etapele confecționării, măcar cu idei și cu operațiuni simple de asamblare. Activitatea se poate desfășura în grădiniță (dacă dispuneți de spațiul necesar) sau acasă. În cazul ultimei variante oferiți părinților repere pentru activitate care precede confecționarea propriu-zisă a jucăriei. Discuții care să cuprindă întrebări de tipul: *Ce ai vrea să construim?*, *Ce ar putea fi... (cutia, dopul, ghinda etc.)?*, *Ce ne-ar mai trebui?* etc. Dacă optați pentru desfășurarea activității la grădiniță discutați aceste aspecte cu părinții, căci tendința lor, de cele mai multe ori, este de a lucra singuri.

Aptitudinile copilului meu

Dorința multor părinți este aceea de a face din copil o persoană care să exceleze în toate domeniile. Chiar dacă cel mic nu a împlinit încă 3 ani, părintele are, de multe ori, un plan pentru viitorul copilului său: îl și vede pianist, dansator, pictor, profesor, medic... La intrarea în grădiniță părinții se interesează de disciplinele opționale sau de cursurile care se organizează. Ba mai mult, dacă oferta nu-l satisface, părintele recurge la alte instituții sau la profesori particulari.

Dintr-o dată, copilul se trezește „târât” la cursuri de dans, la cursuri de limbi străine, la karate etc. Programul lui devine deodată foarte încărcat și nu înțelege de ce joaca din parc a fost înlocuită cu mersul la cursul de calculatoare, de ce jocul cu mămica este acum o oră plictisitoare în fața pianului alături de o doamnă care i se adresează cu „domnișoară”, iar somnul de la amiază a devenit acum oră de pictură. Și ce nu înțelege cel mai tare este de ce mama și tata nu înțeleg că el NU VREA!. Nu vrea, nu doar pentru că îi place să spună așa, ci pur și simplu că nu îi place: îl plictisește, se simte rău că nu înțelege ce-i spune persoana aceea căreia trebuie să-i spună „doamnă” / sau „domnul”. Copilul VREA, dar vrea doar să fie în altă parte. Îi place să se plimbe prin parc, vrea să se uite cum furnicile cară ceva, nu știe exact ce, vrea să știe ce e în mușuroi și cum arată de aproape vietățile acelea mici care i se par fascinante.

Să nu se înțeleagă că suntem împotriva frecventării de către copil a unor cursuri opționale. Spunem doar că, atunci când părintele dorește să-l înscrie la astfel de cursuri, trebuie să se întrebe dacă:

- copilul dorește să meargă: Nimănui nu îi place să facă ceva ce i se impune. Puteți, cu mult tact, să-l faceți pe copil să creadă că inițiativa îi aparține. Copiii se lasă ușor păcăliți!;
- aceste activități nu supraîncarcă programul copiilor: Suprasolicitarea poate duce la apariția stresului;
- are predispoziții copilul pentru această activitate. O atentă observare a jocului copilului ne poate permite identificarea aptitudinilor, înclinațiilor sau talentelor. Rolul nostru, al adulților, este să îi dăm posibilitatea să-și manifeste aptitudinile, punându-i la dispoziție jucării cât mai diferite și stimulându-l în diferite tipuri de jocuri;
- a-și găsit profesorul cel mai potrivit: Înainte de a-l înscrie, părintele trebuie să se intereseze dacă persoana care susține cursurile are experiență și dacă metodele folosite sunt potrivite vârstei copilului. Este indicat ca informațiile să fie colectate prin contact direct cu susținătorul cursului și să nu se bazeze pe zvonuri. Părinții pot solicita participarea la un curs, pentru a vedea „cu ochii lor”.

Nu există instrumente la îndemâna educatorului sau părintelui care să permită o măsurare a aptitudinilor copiilor în toate domeniile de dezvoltare, însă, de multe ori, „simțim” care sunt cele în care un copil se poate afirma. Observăm cu ușurință când un copil e talentat la muzică, de exemplu: cântă cu plăcere, are auz muzical, ritm, îi place să exprime fraze cântând pe melodii cunoscute, poate improviza o

melodie, folosește diferite jucării pe post de instrumente muzicale, se oprește din joc atunci când aude o anumită melodie, ascultă în mod repetat un CD cu muzică etc.

Un punct de plecare în realizarea unui instrument de identificare a predispozițiilor copiilor ar putea fi teoria inteligențelor multiple a lui Gardner. Acesta pornește de la ideea existenței unor inteligențe diferite și autonome ce conduc la modalități diferite de cunoaștere, înțelegere, exprimare. Conform acestei teorii, chiar dacă o persoană nu manifestă un talent deosebit ea are o predispoziție într-un anumit domeniu. Vă prezentăm succint câteva aspecte legate de tipurile de inteligență, în speranța că ele vă vor ajuta să identificați cu mai multă ușurință predispozițiile copiilor dumneavoastră, așa cum sunt ele prezentate de Gardner în volumul „Inteligențele multiple. Noi orizonturi pentru teorie și practică”.

Tipul de inteligență	Ce îi place / îi plac	Cum se manifestă
Lingvistică	Să vorbească, Să povestească; Să folosească un limbaj expresiv; Să asculte povești și ghicitori; Să memoreze poezii.	Folosește corect cuvinte; Este sensibil la limbaj; Reține ușor cuvinte; Inventează povești; Găsește rime etc.
Logico-matematică	Numerele, Tehnologia, Să fie ordine (îi deranjează dezordinea); Să urmeze instrucțiunile pas cu pas; respectă regulile.	Dă răspunsuri logice la întrebări; Numără cu ușurință obiecte; Învăță repede să calculeze; Pune ordine în lucruri etc.
Vizual-spațială	Să deseneze, să coloreze, să modeleze; Să demonteze obiecte și apoi să le monteze, Să se joace puzzle; Să construiască.	Are imaginație; Se orientează în spațiu; Creează modele; Respectă proporțiile în desene etc.
Muzicală	Să cânte; Să asculte diferite stiluri muzicale; Să se joace cu instrumente muzicale; Să improvizeze melodii.	Cântă ori de câte ori are ocazia; Nu se poate concentra când aude muzică; Reproduce cu ușurință cântece; Reține cu ușurință melodii, cuvinte din limbi străine.
Corporal-kinestezică	Să se miște mult; Să danseze; Să manipuleze obiecte; Să joace jocuri de rol; Să dramatizeze scene din povești;	Își coordonează foarte bine mișcările; Gesticulează mult; Preferă activități practice, manuale; Își exprimă ideile și sentimentele prin mișcare.
Naturalistă	Natura; Plantele, animalele, detalii despre acestea; Să stea în aer liber; Să se joace cu materiale din natură.	Observă cu ușurință schimbări din natură; Întreabă și studiază despre plante, animale, despre relații dintre acestea; Îngrijesc cu plăcere plantele și animalele.
Intrapersonală	Să-și exprime propriile interese, sentimente, convingeri; Să lucreze singur; Să-și atingă propriile interese; Să respecte etica, morala, să fie corect.	Spune de cele mai multe ori ce îi place și ce îl supără; Este retras; Rezolvă mai bine o sarcină când este singur; Se automatează în realizarea unei acțiuni etc.
Interpersonală	Să interacționeze; Să colaboreze; Să facă parte dintr-o echipă; Să fie lider; Să negocieze conflicte.	Înțelege cu ușurință ce simt, ce gândesc ceilalți; Sunt sensibili la nevoile celorlalți; Îi motivează pe ceilalți în vederea atingerii unor scopuri reciproce etc.

Este bine de știut că o persoană nu posedă doar un tip de inteligență, putând atinge performanțe în mai multe domenii, chiar dacă unul este predominant. Cunoscând tipul de inteligență dominant, putem alege pentru copilul nostru activitățile opționale care îi fac plăcere, care corespund intereselor lui, cele pe care le desfășoară cu mare energie și entuziasm.

Activitățile opționale trebuie încurajate, dar copilul trebuie informat despre acestea, în niciun caz să fie obligat să participe la ele. Dacă observăm că cel mic nu se simte în largul său nu trebuie să insistăm, ci

doar să-l ajutăm să se redescopere.

Iată de ce, să nu uităm să ținem seama de următoarele recomandări:

- Să nu uităm că grădinița obosește copilul. Într-o grupă de copii este mereu agitație, zgomot, copiii au mereu ceva de făcut. În grădiniță funcționează anumite reguli pe care uneori copiii le percep ca pe constrângeri. De aceea, este nevoie să aibă timp liber, în care să facă ce vrea;
- Copiii sub cinci ani nu trebuie antrenați în mai mult de un curs pe săptămână și nu mai mult de două, peste această vârstă;
- Nu sacrificați timpul liber petrecut în familie pentru activități de învățare opționale. Copilul are dreptul să mai și lenevească.

Mesaj cheie

Copilul trebuie să-și descopere aptitudinile și să creadă în visele ce se pot realiza. Noi trebuie să-l ajutăm să-și găsească acest vis, să-l sprijinim și să ne bucurăm alături de el. Trebuie să avem grijă ca visul său să fie unul frumos și să nu devină un coșmar!

Educatori

Aplicație

Monitorizați timp de o săptămână un grup mic de copii. Observați comportamentele lor și identificați tipurile de inteligență predominante. În timpul observării puteți avea în vedere următoarele aspecte:

- Ce jocuri inițiază?
- Ce valori simbolice dă anumitor obiecte în timpul jocului?
- Ce tip de activitate preferă? (Ce tipuri de activități imită cel mai des?)
- În ce domeniu manifestă cea mai mare curiozitate?
- În ce activități se simte copilul mai sigur pe sine?
- Cum se comportă în relațiile cu ceilalți? etc.

Părinți

Aplicație

Pentru a identifica tipul de inteligență predominant al copilului dumneavoastră observați:

- Ce cadou ar prefera copilul? (casă, acuarele, un joc de construcții etc.)
- Cu ce jucărie s-a jucat cel mai puțin?
- La ce obiect din camera lui ar renunța ?
- În ce tip de activități se simte entuziasmat?
- Ce activitate îi place cel mai puțin?
- Ce tip de activitate îi atrage mai mult atenția?
- Ce obiect și-ar lua cu el când plecați în concediu?
- Ce reține cu mai multă ușurință?
- Ce face când în grupul de joacă se ivește un conflict?
- Cum se manifestă când este supărat?

4.3. De la grădiniță, acasă!

Învățăm și repetăm la grădiniță și acasă

În momentul în care copilul nostru depășește sfera familiei și intră în colectivitate, începe o nouă etapă în viața lui, dar și a noastră, a părinților. La începerea grădiniței are loc, o restructurarea programului zilnic, care cuprinde perioade bine delimitate un numai din punct de vedere al conținutului activităților și reperelor orare, ci și privind mediul în care își desfășoară aceste activități (o parte din zi copilul stă la

grădiniță, iar o alta acasă, în familie).

În grădiniță acestea sunt planificate din timp, au valori formative pentru copii, sunt eșalonate în timp și au ca scop dezvoltarea globală a copilului. Este important să cunoaștem care este activitatea copilului de la grădiniță pentru a putea adapta programul celui mic, astfel încât să ne asigurăm că va exista coerență și unitate între demersul educativ al grădiniței și cel al familiei.

Lipsa de informație, de comunicare între educator și părinți poate conduce la situații în care copilul este supus în familie unui regim de suprasolicitare, într-o cursă epuizantă de obținere de performanțe sau, dimpotrivă, poate genera cazuri în care copilul nu mai este stimulat în dezvoltarea sa de către părinți, considerându-se că această sarcină este exclusiv a grădiniței.

Ce am putea face pentru a asigura acest echilibru?

1. Să ne informăm la începutul fiecărei săptămâni ce activități se vor desfășura la grădiniță, ce materiale vor fi utilizate, ce priceperi, deprinderi și cunoștințe sunt vizate.

Pentru aceasta ar fi indicat să solicităm educatoarei să ne explice cum decurge o zi la grădiniță, cum sunt organizate activitățile, cum lucrează copiii (individual, în grupuri mici, frontal), cum este organizat spațiul de învățare etc. Ar fi util programul săptămânal al grupei să fie afișat, iar educatoarea să ne inițieze în „citirea” acestuia, astfel încât să ne putem face o imagine clară a felului în care se vor derula activitățile în grădiniță în fiecare zi.

Exemplu:

PROGRAMUL SĂPTĂMÂNII

Săptămâna 12-16 octombrie

Tema: Când, cum și de ce se întâmplă? / Toamnă

Subtema: FRUCTE DE TOAMNĂ

Ziua/ Data	Activități la alegere	Activități pe domenii experiențiale (activități integrate)	Materiale necesare
LUNI 12. 10	„Găsește imagini cu fructe de toamnă” (selectarea și lipirea imaginilor care reprezintă doar fructe de toamnă) „Săculețul fermecat”- recunoașterea fructelor folosind simțul tactil „Cursa cu nuci: umple coșul, aruncă și fugi la locul tău”(jocuri de mișcare) „Fructe de toamnă” (modelaj din plastilină).	„Coșul cu fructe de toamnă” (exerciții de numărare până la 5, observare, recunoaștere) „Culesul viilor” (cântec) „Mergi cum bat” (joc muzical)	Imagini cu fructe de toamnă Fructe (mere, nuci, pere, prune, gutui, struguri)
MARȚI 13.10	În bucătărie”Salata de fructe de toamnă” - „Spune ce ai gustat” (joc senzorial) „Unde am ascuns nuca?”, „Pictorul năzdrăvan” (jocuri distractive)	„Privește și potrivește” (ordonarea obiectelor după culoare și formă; colorarea unor modele repetitive) „Strugurele” (dactilopictura)	

Privind acest program putem înțelege că în săptămâna respectivă copiii vor învăța cântece și poezii despre fructe, vor asculta povești, vor modela, vor picta, vor observa, vor număra, vor completa modele, vor compara mărimi și forme, vor clasifica, folosind ca pretexte fructele de toamnă. Astfel vom ști că acasă va trebui să organizăm și noi activități similare (de ordonare, de numărare, de comparare a mărimilor și formelor etc.), dar în contexte diferite oferite de viața cotidiană. De exemplu:

Ce putem face?	Ce învață copilul, ce exersează copilul?
Mergem împreună cu cel mic să cumpărăm fructe. Îi spunem să ceară vânzătorului un anume număr de fructe (3 mere, 4 pere, 2 gutui etc).	Recunoaște fructele, exersează numărul, exersează comunicarea cu adultul, folosirea pronumelui personal de politețe, a formulelor de solicitare etc
Pregătim împreună compot sau salată de fructe. Copilului îi putem atribui sarcini pe măsura puterilor sale: să spele fructele, să scoată sâmburii prunelor, să taie fructele în bucățele (folosind un cuțit din plastic) etc. În timpul acestei activități putem să-l rugăm pe copil să ne învețe cântecul pe care-l știe de la grădiniță și să-l fredonăm împreună sau să-l învățăm o poezie scurtă pe aceeași temă.	Exersarea deprinderilor igienico-sanitare; exersarea manualității, stimulare senzorială, exersarea deprinderilor de receptare a mesajelor orale, îmbogățirea și exersarea vocabularului, exersarea memoriei, a auzului muzical etc.

2. Să comentăm împreună cu cel mic lucrările realizate la grădiniță (o parte dintre ele sunt afișate zilnic pe un panou la intrarea în sala de grupă). Cu acest prilej, vom cunoaște ce activități a desfășurat copilul și vom ști cum să-l susținem în ceea ce are de învățat. Pe de altă parte, aceste discuții îl vor ajuta pe copil să-și autoevalueze munca și să știe să-și precizeze direcțiile în care va trebui în viitor să depună mai mult efort sau exercițiu.

Exemplu:

În urma activității de observare, copilul a avut de colorat un măr, o prună și o pară. Spre surprinderea noastră, mărul de pe fișa copilului este colorat în albastru. Ce trebuie să facem?

Să provocăm copilul să ne vorbească despre lucrare și să identificăm (dacă este cazul) cauza erorilor (*Îmi place desenul! Sunt surprins/ă să văd că mărul tău este albastru. Ai vrea să-mi vorbești despre desenul tău?*)

Să apreciem ce este pozitiv; (*Îmi place că ai reușit să termini de colorat fructele!*)

Să corectăm eroarea (*Vom merge să cumpărăm câteva mere să observăm ce culoare au.*)

Ne manifestăm încrederea că va reuși (*Sunt sigur/ă că data viitoare vei colora merele în culoarea pe care o au cele pe care le mănânci la gustare.*)

Discuțiile trebuie să fie destinate, să ia forma unor dialoguri deschise, căci critica aspră a copilului nu face altceva decât să-l facă mai nesigur pe sine.

3. Să comunicăm cu cel mic pentru a afla ce a făcut la grădiniță, ce i-a plăcut, ce nu i-a plăcut, ce și-ar fi dorit să facă, cum a colaborat cu colegii etc. Comunicarea dintre noi și copil stă la baza formării imaginii de sine a acestuia. Ca să-l înțelegem pe copil este nevoie să-l ajutăm să-și exprime emoțiile fără teamă. În situația în care nu îi oferim atenția, începe să ne bombardeze cu păreri puternice și afirmații emfatică, dând impresia că este alintat, sau dimpotrivă se închide în sine, refuză să mai comunice, considerând că ceea ce spune nu este important, că nu ne interesează.

Ar fi bine să stimulăm copilul să ne povestească despre ceea ce ne interesează, fără a recurge însă la un „interogatoriu“. Se întâmplă uneori ca la întrebarea „Ce ai făcut astăzi la grădiniță?“ răspunsul copilului să fie „bine“, după care să refuze să mai comunice pe această temă. În astfel de situații, pentru a iniția o discuție cu el pe acest subiect, putem începe prin a povesti noi înșine despre ce am făcut la serviciu, cum ne-am simțit, ce ne-a bucurat. Vom folosi o exprimare clară, adresându-ne copilului cu seriozitate, ca unui om matur pentru ca acesta să simtă că-l respectăm și că avem încredere în el. Folosindu-se de modelul oferit de dumneavoastră, copilul va învăța să comunice ce simte sau să ne povestească despre lucrurile importante pe care le-a făcut.

4. Să propunem copilului, în contexte diferite, **activități complementare** celor pe care le-a desfășurat la grădiniță. Pentru aceasta putem cere sfatul educatorilor ca să ne ajute în conceperea și alegerea unor activități care ar fi potrivite vârstei copilului și care să fie o continuitate firească a ceea ce acesta a învățat la grădiniță. Comunicarea trebuie să fie și în sens invers, adică și noi putem prezenta și propune educatorilor activități pe care le-am desfășurat cu cei mici și care au avut succes.

Activitățile de învățare pe care le propunem copiilor țin mult și de imaginația, inspirația și priceperea fiecăruia dintre noi, precum și de interesele și particularitățile copiilor. Noi trebuie să punem

la dispoziție materialele de care are nevoie, să-i organizăm corespunzător spațiul, să-i dăm posibilitatea să exploreze, să descopere, să se joace în diferite spații, să interacționeze cu adulți și copii și, nu în ultimul rând, să oferim prin propriul nostru comportament modele de urmat.

Câteva exemple de activități pe care le putem propune copiilor și care nu necesită o pregătire minuțioasă ar putea fi:

În natură:

- Să alergăm, să ne jucăm cu mingea, „De-a v-ați ascunsesele“, „De-a Baba oarba“ etc.
- Să-l lăsăm să se plimbe desculț (în condiții de siguranță pentru sănătatea lui), să simtă iarba, pământul, nisipul, apa etc.
- Să-l încurajăm să asculte foșnetul frunzelor, ciripitul păsărelelor, șuieratul vântului, susurul apelor etc; să-l implicăm în culesul fructelor, al legumelor, al florilor, și să vorbim despre cum se folosesc, despre gustul lor.
- Să-l incităm să desfășoare acțiuni care dezvoltă abilitățile matematice (numărare, împărțire echitabilă, realizarea de grupe cu același număr de elemente).
- Să-i stimulăm imaginația antrenându-l în confecționarea unor obiecte simple cu obiecte din natură (buchete de flori, mărgelile din scoici, medalioane din pietricele, pictură pe pietre, colaje din semințe, frunze etc.)

În gospodărie:

- Să sorteze încălțăminte și îmbrăcăminte după criterii diferite: anotimpurile în care le folosim, mărime, culoare, formă etc.;
- Să caracterizăm obiecte familiare, referindu-ne la: utilitate, aspect, gust, miros,
- Să ne jucăm în funcție de activitatea pe care o desfășurăm „De-a bucătarul“, „De-a vânzătorul“, „De-a musafirii“, „De-a petrecerea“ etc.

În drum spre grădiniță:

- Să numere mașinile de o anumită culoare;
- Să privească cu atenție mașinile și să semnaleze printr-un cuvânt dacă a observat o anumită literă în numărul de înmatriculare al acesteia. (*Hai să spunem „crocodil“ când vedem un C la numerele de pe plăcuțele mașinilor*);
- Să ne jucăm, atribuindu-ne diferite roluri: (*Să zicem că eu eram Ana, colega ta, și ne întâlnim pe drum*)

Fiecare moment poate fi un prilej din care copilul poate să învețe, de aceea exemplele pe care le-am putea oferi ar fi numeroase, dar nu neapărat cele mai potrivite pentru copilul dumneavoastră. Timpul petrecut în sala de așteptare a cabinetului doctorului, lucrul în grădină, călătoria cu mașina, trenul sau cu tramvaiul, plimbarea din parc ori joaca de zi cu zi, sunt tot atâtea ocazii de a-i implica pe cei mici în activitățile de învățare. Trebuie doar să fim atenți la „semnalele“ pe care le trimit copiii și să profităm de vârsta „copilăriei de aur“ când cei mici sunt curioși, dornici să învețe, să descopere lumea.

Educatori

Aplicație

1. Folosindu-vă de planificarea activităților de la grupă realizați programe zilnice pe care să le prezentați părinților, astfel încât să fie un sprijin pentru aceștia în continuarea activității acasă.
2. Realizați un inventar de activități pe care părinții le pot realiza acasă, împreună cu cei mici, în vederea și completării și exersării achizițiilor vizate în activitățile de la grădiniță (pe durata unei săptămâni).

1. Copilul va împlini în curânt 5 ani. Vă pregătiți de o petrecere. În ce activități l-ați putea implica pe cel mic pentru a transforma acest eveniment într-o serie de activități de învățare?
2. Creați o poveste împreună cu cel mic. Povestea va fi realizată prin completarea de către copil a unor enunțuri lacunare formulate de dumneavoastră. Chiar dacă povestea va deveni „fantastică”, dacă cel mic va fabula, lăsați-i imaginația liberă. Folosiți acest prilej pentru a va amuza alături de copil. Aveți grijă să găsiți un final povestirii înainte ca cel mic să se plictisească! E bine să propuneți acest joc după ce copilul este deja „inițiat” în lumea poveștilor.

Exemplu:

Părintele: A fost odată o rățușcă și un

Copilul: Cocos.....

Părintele: Cei doi locuiau...

Copilul: La Iași.

Observând copilul

Am discutat pe tot parcursul acestui material despre unicitatea copilului și despre educația centrată pe copil. Am înțeles că fiecare copil este unic, că el crește și se dezvoltă în ritmul său, că are nevoie de sprijinul nostru, al părinților, că trebuie să îi oferim un mediu sănătos și adaptat nevoilor lui, că trebuie să-l stimulăm și să-l ajutăm să descopere lumea.

Cu toate acestea, deși copilul nostru nu are decât 3 ani, se întâmplă să ne întrebăm ce anume trebuie să știe și să facă cel mic până la începutul școlii? Va fi el capabil mai târziu să-și găsească un loc pe piața muncii? Suntem uneori atât de preocupați de viitor, încât uităm de prezent! În loc să ne întrebăm „ce vrem să știe și să poată face copilul?” ar trebui să ne gândim „ce capacități este motivat să-și dezvolte copilul în mod spontan, în stadiul în care se află acum?”

Mesaj cheie

Sarcina noastră, a educatorilor și a părinților, este aceea de a ajuta copilul să-și dezvolte propriile capacități și, mai puțin, să ne atingem propriile obiective.

În perioada de la 3 la 6/7 ani evoluția copilului este foarte rapidă și diversificată. De aceea, ca părinți și educatori, trebuie să ne adaptăm activitatea la particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor.

Pentru a avea o imagine globală despre dezvoltarea copilului, este necesar să apreciem nivelul la care se află acesta în toate domeniile:

- dezvoltarea fizică – sănătate și igienă personală;
- dezvoltare socio-emoțională;
- capacități și atitudini în învățare;
- dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii;
- dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii.

Este important să înțelegem că progresul personal al copilului poate fi diferit în diverse domenii: un copil merge mai devreme, dar vorbește mai târziu, altul are capacitatea de a relaționa foarte ușor, dar are probleme de motricitate, este neîndemânatic etc. Dezvoltarea în fiecare domeniu depinde de stimulii pe care-i întâlnește copilul și de posibilitățile de învățare oferite de mediul educațional, de disponibilitățile sale.

Pentru o cunoaștere a copilului, putem apela la ajutorul specialiștilor: medici, psihologi, consilieri, educatori, care, cu ajutorul mijloacelor specifice, ne pot furniza informații despre copil. Această soluție nu răspunde totuși la întrebarea „Cum pot să-mi dau seama EU, ca părinte, cum este copilul meu?”. Cea mai la îndemână metodă este să ne observăm cu mare atenție copilul, să nu-l comparăm cu un altul, ci

să-l evaluăm în raport cu progresele lui, cu succesele și insuccesele sale. Scopul observării este îndeosebi acela de a constata salturile în dezvoltarea copilului, dar și dificultățile întâmpinate pentru a ști cum să ne orientăm demersul educativ în perioada următoare. Putem folosi următoarele criterii:

1. Implicarea copilului cu activitate (activitățile preferate ale copilului, cele refuzate, cum începe / finalizează activitățile, cât timp este concentrat pe activitatea desfășurată, cât este de ordonat, interesul față de rezultate, cum comunică / colaborează cu copiii și adultul, reacții la situații problema, creativitatea soluțiilor etc.)

2. Relațiile copilului cu obiectele și spațiul (identificarea obiectelor, selectarea acestora, îndemânarea cu care le folosește, felul în care le denumește, cum cunoaște și folosește proprietățile, calitățile, formele, dimensiunile, culorile etc., cum se mișcă în spațiul educativ, cum se orientează în spațiul larg și în cel restrâns al foi de hârtie etc.)

3. Relațiile copilului cu ceilalți (cum comunică verbal cu ceilalți copii, cum se adresează și răspunde, cum comunică nonverbal, prin gesturi și mimică, cum își exprimă sentimentele față de ceilalți, cum își exprimă atitudinile: cooperare, izolare, agresivitate, instabilitate etc.)

4. Relațiile copilului cu sine (plasarea cronologică și spațială: vârsta, apartenența, adresa, felul în care se prezintă pe sine, curajul în alegerea și abordarea unei activități mai puțin familiare, reacțiile în fața produselor activității sale etc.)

5. Alte criterii: cum e copilul în majoritatea timpului (activ, liniștit, gălăgios, serios, timid, agresiv), ce preferințe are, cum se face înțeles când nu dorește să facă ceva, care sunt obiectele, jucăriile, culorile, persoanele, mâncărurile, animalele preferate, cum se comportă față de persoane necunoscute, cum explorează mediul, dacă păstrează contact vizual cu interlocutorii (adulți, copii, persoane cunoscute, necunoscute), cât de repede obosește, în ce perioadă a zilei lucrează cel mai bine, ce îl recompensează și cât de des trebuie recompensat, cât de expresiv este în vorbire etc.

Aceste criterii ne arată ce anume trebuie să urmărim în comportamentul copilului atunci când este implicat în activitate, indiferent de tipul acesteia: rutine, activități de învățare sau joc. În funcție de comportamentul observat, ne vom putea regla demersul educativ.

De exemplu: Ați observat că fiul de 5 ani are următoarele comportamente:

- în parc, la tobogan, când sunt mai mulți copii, nu își așteaptă rândul.
- în jocul cu mingea, când trebuia să arunce la coș, deși știa regula jocului, a refuzat în repetate rânduri să dea altui copil mingea;
- când se joacă „Nu te supăra, frate!” cu sora lui mai mare dă cu zarul de mai multe ori, fără să-și aștepte rândul.

În urma acestor comportamente, putem concluziona că cel mic nu-și așteaptă rândul la joc. Acesta este un comportament indezirabil căci, din cauza acestui fapt, intră în conflict cu ceilalți copii. Conștientizând problema putem trece la elaborarea unei strategii. În cazul nostru, putem să folosim în mod repetat îndemnuri de tipul: „Acum așteptăm ...”, „Întâi faci..., apoi faci ...”, „Facem rândul, apoi...”, „După tine urmează ...” etc. Putem pune la dispoziția copilului o clepsidră, un timer, care să-l atenționeze atunci când timpul pentru un anumit joc a expirat sau că este rândul altui copil să se joace cu jucăria respectivă.

Pentru cunoașterea nivelului de dezvoltare al copilului nostru, un sprijin foarte important ni-l oferă educatorii. Aceștia, prin mijloace și instrumente specifice, realizează o evaluare autentică a celui mic, în care țin seama de evoluția copilului în raport cu el însuși, dar și de anumite obiective (precizate în Curriculul pentru educație timpurie a copiilor de 3-6/7 ani).

Cea mai potrivită metodă de evaluare utilizată în grădiniță este **portofoliul** copilului. Analizând portofoliul, putem constata progresele pe care copilului nostru le-a realizat în timp, ne putem da seama de:

- nivelul general de dezvoltare;
- rezultatele deosebite obținute în unele domenii ca și rezultatele slabe în altele;
- interese și aptitudini al copilului;
- capacități formate;
- dificultăți de învățare.

Portofoliul se compune, în mod normal, din materiale obligatorii și opționale selectate de educatoare și care fac referire la diverse obiective cadru și de referință din curriculum și conține lucrările pe care le face copilul, individual sau în grup, notate cu numele celor care au lucrat și data când au fost ele realizate: caietele individuale, înregistrările, fotografiile care reflectă activitatea desfășurată de copil, individual sau împreună cu colegii săi, notițe descriptive făcute de cadrul didactic în baza observării copilului.

Este bine să studiem periodic acest portofoliu (săptămânal, lunar, semestrial) pentru a ne putea face

o imagine clară asupra activităților pe care le-a desfășurat copilul la grădiniță, pentru a observa progresul înregistrat, precum și dificultățile pe care le-a întâmpinat.

Pentru copii acest portofoliu reprezintă un lucru cu care se pot mândri în fața noastră, de aceea trebuie să le recunoaștem și să le apreciem munca, să-i lăudăm pentru progresele realizate și nu să-i criticăm. Urmând exemplul portofoliului de grădiniță, putem realiza și noi acasă un astfel de „dosar“, un caiet al copilului în care să cuprindem aspecte legate de dezvoltarea copilului nostru, la un anumit moment. De exemplu, iată ce ar putea cuprinde acest dosar: Poze ale copilului, înălțimea, masa corporală, amprenta degetului, amprenta piciorului, imagini scanate, desene ale copilului date, observații (presupunându-se ca s-a discutat cu cel mic pe marginea lor.), jurnalul săptămânii etc. De exemplu:

Luni	Ne-am jucat „De-a Cenușăreasă“ – Toți trei (mama, tata și ea) am fost porumbei Am ales împreună fasolea de orez și de piper A și numărat: 1, 2, 3, 7, 9, 4,...
Marți	Am fost să cumpărăm pantofi. A vrut pantofi „înălți“, care să „topăie“. Abia am plecat de la magazin.
Miercuri	
Joi	

Frânturi de viață:

28 noiembrie: Astăzi „Pichi“, prietenul imaginar, nu a fost deloc cuminte. În schimb nu mai este o fetiță blondă. A devenit „cu părul roșu și creț“ și e băiat.

Educatori	>	Aplicație
În cadrul unei întâlniri, prezentați părinților de la grupă date din curriculum: obiective, comportamente specifice pentru fiecare domeniu și vârstă. Faceți o sinteză a acestora astfel încât informația să le fie accesibilă. Această activitate o puteți propune la începutul fiecărei teme de studiu.		

Părinți	>	Aplicație
Folosindu-vă de sugestiile oferite întocmiți „Caietul copilului“. Peste un timp va fi un prilej de retrăire a unor momente emoționale atât pentru dumneavoastră, cât și pentru copil. Notați năzdrăvăniile, lucrurile bune, poezii pe care le știe etc.		

4.4. Pășind spre clasa I

Pentru copii începerea școlii este o aventură. Cei mai mulți sunt bucuroși și nerabdători să înceapă școala, numai pentru simplul motiv că nu vor mai fi „copii de grădiniță“, ci „școlari“.

În familie însă, această perioadă este de multe ori plină de anxietate, frământări, în fața unor întrebări:

- La ce școală înscriem copilul?
- Cum va fi învățătura? Dar colegii?
- Cum se va adapta copilul?
- Va face față cererilor școlii?
- Cine-l va aduce de la școală?
- Cu cine își va face temele? etc.

În fața atâtor gânduri, părinții sunt tentați să transmită și copiilor temerile lor: „Stai că începi școala! Să vezi tu atunci. Crezi că mai ai timp de joacă?“. O astfel de atitudine nu-l ajută pe copil ci, dimpotrivă,

îl sperie, îi risipește entuziasmul, îl determină să pornească pe drumul școlii cu rețineră.

Mesaj cheie

Pentru ca tranziția spre școală să fie mai ușoară, trebuie mai întâi să înlăturăm propriile noastre îndoieli.

Putem începe prin a ne interesa la ce școală va merge copilul nostru. Aceasta înseamnă că trebuie să vizităm din timp mai multe școli, să aflăm care sunt ofertele educaționale ale acestora, ce învățători vor prelua clasa I în anul școlar în care urmează să se înscrie copilul nostru. Procedăm astfel pentru a ne asigura că școala va putea răspunde așteptărilor noastre, iar noi vom face față cerințelor ei, ceea ce nu înseamnă că toate problemele vor fi rezolvate. Deși este nerăbdător să devină școlar, copilul de 6-7 ani își face multe griji. El ar putea să se teamă de școală, crezând că trebuie să poată citi, scrie, socoti.

Înscrierea la școală înseamnă și începerea unei noi etape în care are loc:

- Separarea de educatoare și de colegii de grădiniță;
- Schimbarea programului zilnic;
- Trecerea jocului din activitate principală în plan secundar, locul acestuia fiind luat de învățare;
- Apariția unor noi reguli de viață școlară;
- Apariția unor noi relații de colaborare și competiție;
- Responsabilizarea vis-a-vis de activitatea de învățare etc.

Acestea sunt doar o parte dintre motivele pentru care copilul trebuie ajutat și sprijinit în perioada de tranziție de la grădiniță la școală. El trebuie să fie pregătit să se descurce singur, să fie independent, să-și facă noi prieteni, să se acomodeze cu învățătoarea și cu mediul școlar.

Prezentăm câteva modalități prin care ca părinți puteți realiza pregătirea copiilor pentru școală.

1. Să-i povestim cum se desfășoară o zi de școală.

Putem prezenta copiilor cum a fost prima noastră zi de școală. Cine ne-a însoțit, cum era în curtea școlii, ce am simțit, cum ni s-a părut învățătoare / învățătorul, cum ne-am așezat în bănci, cine era colegul/ colega, ce cărți erau pe bancă etc. Povestirile noastre ar putea fi însoțite de fotografii din acea perioadă sau de înregistrări video. Cu siguranță copiii ne vor pune cele mai neașteptate întrebări sau vor face cele mai năstrușnice constatări: „De ce erai îmbrăcați toți la fel?“, „Cum îl chema pe băiatul care e lângă tine în fotografie?“, „Ce mai ghiozdan aveai!“ etc. Tuturor întrebărilor trebuie să răspundem cu sinceritate și umor, accentuând aspectele pozitive care considerăm că i-ar încuraja pe copii.

2. Să mergem împreună cu cel mic atunci când îl înscriem la școală.

A merge să depunem dosarul de înscriere la școală este un bun prilej să vizitați școala, chiar dacă nu veți avea prilejul să vedeți clasa în care va învăța. Copilul se va familiariza cu structura școlii, coridoarele, o parte din personal și copiii. Este bine să îl întrebăm cum se simte acolo, ce crede despre felul în care arată clădirea, prin ce se aseamănă și se diferențiază de grădiniță. Dacă există locuri în care sunt expuse lucrări ale elevilor, putem poposi în fața lor, îi putem încuraja spunându-le că și ei vor reuși să facă astfel de lucruri. Dialogul îi va permite copilului să se elibereze de emoții și să fie încrezător în reușita sa.

3. Să ne plimbăm cu cel mic în jurul școlii la care doriți să-l înscriem.

Chiar dacă am fost împreună cu cel mic atunci când l-am înscris la școală, este bine să începem să ne petrecem mai mult timp în jurul școlii. Sigur există un teren de sport în curtea școlii, un parc sau un magazin în apropierea sa. Este important pentru copil ca zona să îi devină familiară și să se simtă în siguranță acolo. Totodată, trebuie să începă să învețe drumul spre casă, chiar dacă în mod curent va fi însoțit de un cineva de la școală acasă sau către școală.

În timpul plimbărilor noastre putem explica pe unde trece drumul dinspre casă spre școală, care ar putea fi repere în situația când va veni și pleca singur sau arătându-i locul unde îl vom aștepta când iese de la școală. Cu această ocazie, îl putem învăța adresa la care locuiește.

- Invitați școlari la grupele pe care le coordonați. Organizați activități comune în care aceștia să lucreze alături de cei mici.
- Organizați vizite în școlile din apropiere. Asistați împreună cu cei mici la lecții la discipline care îi atrag pe cei mici (de abilități practice, educație plastică, muzică). Dacă aveți posibilitatea, organizați împreună cu învățătorii activități comune, care să permită interacționarea copiilor cu aceștia. (O altă variantă ar fi ca învățători din școlile învecinate să fie invitați să susțină activități la grupele de copii care vor începe școala în anul în curs.)

4. Să facem împreună cumpărături pentru școală.

Acestea trebuie făcute din timp, evitând aglomerația din preajma începerii anului școlar. Este bine să cerem părerea copilului în alegerea ghiozdanului, a penarului, a stiloului, a creioanelor colorate. Trebuie să-i placă, să simtă că sunt frumoase și pe gustul lui. Putem face chiar în magazin proba celor cumpărate. Cu ghiozdanul în spate, copilul se va privi în oglindă iar noi îl vom încuraja: „Ești grozav cu ghiozdanul acesta!”. Ajunși acasă cu obiectele cumpărate trebuie să-l lăsăm să exerseze rolul de școlar; să le desfacă, să le împrăstie prin cameră, ca mai apoi să le artăm unde este „locul lor”: unde va sta ghiozdanul, unde se vor pune creioanele și penarul.

Nu este indicat să facem toate cumpărăturile într-o singură zi, pentru a le putea oferi copiilor răgaz să se bucure de fiecare obiect pe care îl va folosi ca viitor școlar.

5. Să stimulăm copiii să vorbească despre lucrurile pe care ar dori să le facă la școală.

Stând de vorbă cu copilul, îl încurajăm să spună cum i-ar plăcea să arate clasa, cum crede că va fi o zi de școală. În funcție de așteptările lui, putem prezenta o serie de activități plăcute pe care le va desfășura când va fi școlar: va putea picta, modela, va asculta povești, va face sport și va cânta.

6. Să schimbăm programul zilnic al copilului astfel încât să fie asemănător celui pe care îl va avea în timpul școlii.

Cu cel puțin două săptămâni înainte de prima zi de școală trebuie să avem grijă ca cei mici să se acomodeze cu programul de somn, de trezire, de masă. Pentru aceasta, dimineața, când îl trezim îi putem aminti că la aceeași ora va pleca la școală, sau la micul-dejun îi vom spune că va mânca pachetul de acasă.

La prânz le vom aminti că pe la acea oră se va termina programul de școală; „Când limba mică a ceasului va fi la 12 se vor termina orele la școală. Atunci te vei întoarce acasă.” Le vom spune despre timpul pe care îl vor avea pentru joacă, dar și pentru teme. Aceste lucruri sunt necesare pentru că nu trebuie să uităm că rutinele oferă copilului siguranță.

7. Să dăm primei zile de școală atenția cuvenită.

Prima zi de școală este bine să fie notată în calendar și marcată ca o mare sărbătoare, astfel încât copilul să poată vedea cât timp a mai rămas până când va deveni școlar.

Când evenimentul mult așteptat va sosi, vom merge spre școală ținându-l pe cel mic de mână. Ne vom bucura văzându-l frumos și emoționat. Îl vom conduce în clasă și ne vom despărți de el asigurându-l că-l vom aștepta la ieșire, stabilind exact locul întâlnirii (care poate fi deja cunoscut din plimbările noastre).

Când programul se va fi terminat ar fi bine să organizăm pentru copil o petrecere surpriză, sau o ieșire într-un loc care-i face plăcere. Prima zi de școală trebuie să fie prilejul unei amintiri frumoase din viața copilului.

Nu putem să ne imaginăm că odată trecută prima zi de școală grijile noastre s-au terminat. Cu siguranță, vom afla că avem încă multe de făcut. Va trebui să oferim și să cerem sprijin învățătorilor și trebuie să ne păstrăm optimismul și încrederea că puiul nostru va reuși.

Enumerați întrebările pe care le-ați adresa directorului unei școli la care ați dori să vă înscrieți copilul.

Căutați prin fotografii sau înregistrări video care v-ar putea fi de folos în pregătirea copilului pentru școală. Ce i-ați putea povesti copilului folosindu-vă de acestea?

Câte dintre aceste lucruri credeți că, veți putea face atunci când copilul va fi la școală?

- ☐ Mă voi asigura că copilul meu știe că apreciez efortul său sau de a învăța.
- ☐ Voi învăța cum să-l învăț pe copilul meu.
- ☐ Voi asigura un loc liniștit în care copilul meu să-și facă temele;
- ☐ Voi verifica temele copilului în fiecare seară pentru a vedea ce a avut de învățat și cum s-a descurcat;
- ☐ Voi ajuta copilul la teme dacă va fi necesar;
- ☐ Voi încuraja copilul să studieze oferindu-i materialele de care are nevoie;
- ☐ Voi participa la întâlnirile cu părinții;
- ☐ Voi discuta cu învățătorul
- ☐ Nu voi compara rezultatele copilului meu cu ale altuia;
- ☐ Voi fi model pentru copilul meu arătându-i că și eu învăț.

Ce alte lucruri credeți că puteți face?

Creați-vă propriul decalog care să conțină promisiunile pe care, în sinea dumneavoastră, le-ați face copilului înainte de începerea școlii.

Bibliografie

- Anghelescu Carmen, „*Zi de zi cu copilul meu (elemente practice de psihologie a copilului)*“, editura Medicală, București, 1989
- Ciofu Carmen, „*Interacțiunea părinți-copii*“, editura Medicală AMALTEA, 1998
- Denham, S. „*Emotional Development in Young Children*“, New York: Guilford Press, 1998.
- D. McDermott, „*Parenting education from k-12: Theoretical and empirical background and support.*“, 2002
- Killen Kari, „*Copilul maltratat*“, Editura Eurobit, 1998
- Montesori Maria, „*L'esprit absorbant de l'enfant*“, l'Imprimerie Saint-Paul, 1992
- Montesori Maria, „*Pedagogie scientifique—La maison des enfants*“, ateliers de Normandie Roto S.A., 1992
- Păun Emil, „*Educația timpurie în grădinițele de copii în România într-un deceniu de tranziție*“, UNICEF, Vanemmonde, 2000
- Patrick Daunt, „*Integrarea în comunitate a copiilor cu cerințe educative speciale*“, Ministerul Învățământului / UNICEF, 1996, p.17).
- Păun Emil, Romiță Iucu – Colectiv de autori, „*Educația Preșcolară în România*“, Polirom, 2002
- Squibb Betty, Deitz J Sallz, „*Activități de învățare pentru copiii foarte mici (de la naștere la 3 ani)*“, UNICEF, Vanemmonde, 2005
- Verza Emil, „*Omul, jocul și distracția*“, editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978
- Vrăsmaș Ecaterina Adina, „*Consilierea și educația părinților*“, editura Aramis, București, 2002
- Vrăsmaș, Ecaterina Adina (coord.) „*Set de instrumente, probe și teste pentru evaluarea educațională a copiilor cu dizabilități*“, RENINCO – UNICEF, p. 11 – 13, 2001.
- William Crain, „*Dreptul la copilărie*“, editura LUCMAR, 2003
- **** „*Cunoștințe, atitudini și practici parentale în România*“, colectiv de autori, Coordonatori Carmen Anghelescu și Martha Iliescu, 2006
- **** „*Educația timpurie în România*“, Step by Step-IOMC-UNICEF, Vanemmonde, 2004
- **** „*Educatorul Specializat din serviciile de protecție a copilului*“, Colectiv Profesiuni Sociale, CRIPS, 2002
- **** Institutul de Științe ale Educației – *Laboratorul Teoria Educației*, coordonatori Mihaela Ionescu și Elisabeta Negreanu, „*Educația în familie – Repere și practici actuale*“, Editura Cartea Universitară, 2006
- **** *Prevenire Precocă și Educație în Domeniul Dezvoltării Copilului Mic*“, Universitatea de Medicină și Familie „Carol Davila“ – București, Clinica de psihiatrie a copilului și adolescentului și Spitalul Universitar din Geneva, Clinica de psihiatrie infantilă Geneva, DPC, tritonic, 1999.
- www.copii.ro
- www.adoptiiromania.ro
- www.scribd.com

Cuprins

Capitolul 1. Orice om mare a fost copil	7
1.1. Dezvoltarea integrată a copilului.	7
1.2. Nevoi de dezvoltare ale copilului	12
▪ Nevoile de sănătate, igienă, nutriție	
▪ Nevoile emoționale ale copilului	
▪ Nevoia copilului de identitate	
▪ Nevoile copilului de educație	
1.3. Ce se poate întâmpla dacă neglijăm nevoile copilului?	20
Capitolul 2. Cum să devenim părinți ?	25
2.1. Competențe și responsabilități parentale.	25
▪ Rolul adultului în viața copilului.	
▪ Roluri parentale.	
2.2. Cine ne ajută?	31
Capitolul 3. Fiecare copil este unic	33
3.1. Importanța relațiilor de familie în viața copilului	33
▪ Relații de atașament.	
▪ Adaptarea copilului la viața de grădiniță. Rolul grădiniței în facilitarea procesului de adaptare a copilului și a părintelui la viața de grădiniță.	
▪ Parteneriatul grădiniță – părinte. Participarea părintelui la viața comunității din grădiniță.	
3.2 Particularități ale copiilor la această vârstă. Controlul comportamentului copilului.	45
Capitolul 4. Dreptul la copilărie	53
4.1. Activități zilnice ale copilului în familie	53
▪ De ce sunt necesare reperele în viața copilului? Tipuri de activități: rutine, tranziții, activități de învățare	
▪ Responsabilități la această vârstă?	
4.2. Locul jocului în dezvoltarea copilului	59
▪ Cum mă joc cu copilul meu?;	
▪ Cum se joacă el?;	
▪ Despre jocuri și jucării;	
▪ Aptitudinile copilului meu.	
4.3. De la grădiniță, acasă!	69
▪ Învățăm și repetăm la grădiniță și acasă;	
▪ Observând copilul.	
4.4. Pășind spre clasa I.	75
Bibliografie	79